Карлос Руїс

САФОН

Гра янгола

Цвинтар забутих книжок

Карлос Сафон

Гра янгола

Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга»

2001

УДК 821.134.2
ББК 84(4Ісп)

Сафон К. Р.

Гра янгола / К. Р. Сафон — Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2001 — (Цвинтар забутих книжок)

ISBN 978-617-12-4290-6

У розтривоженій Барселоні 20-х років XX століття молодий письменник, одержимий неможливим коханням, дістає пропозицію від таємничого видавця написати книжку, якої досі не існувало. Йому обіцяно за це цілий статок, а може, й значно більше.Ця епопея, сповнена таємничості, романтики, інтриг і трагедій, проводить нас крізь лабіринт, у якому чари книжок, пристрастей і дружби поєднуються, утворюючи надзвичайно цікаву розповідь.

УДК 821.134.2
ББК 84(4Ісп)

ISBN 978-617-12-4290-6

© Сафон К. Р., 2001
© Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2001

Содержание

Передмова до видання українською мовою 6
Дія перша 7
Конец ознакомительного фрагмента. 70

Карлос Руїс Сафон
Гра янгола

© Carlos Ruiz Zafón, 2008
© Corelliana LLC, 2017
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2018
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2018

* * *

Передмова до видання українською мовою

Іноді читачам та літературним критикам здається, що в сучасній літературі вже не може з'явитися жодного нового сюжету, жодної більш-менш оригінальної історії. Але, на щастя, це не так. Світ, який не встигає оговтатися від шалених успіхів дивовижних романів Умберто Еко та Дена Брауна, таки не припиняє народжувати нові імена прекрасних оповідачів. Таємниці ніколи не закінчуються, загадки трапляються на кожному кроці, сама буденність перетворюється на гру, ставки в якій надто привабливі, щоби відмовитися, і одночасно занадто великі, аби безстрашно погодитися! За велінням долі провідником для читача в запропонованій грі стає іспанський майстер слова на ім'я Карлос Руїс Сафон…

Чи варто говорити, чим саме роман Сафона «Гра янгола» зацікавить вимогливого читача? Якщо ви не полюбляєте таємниці, то, звичайно ж, він не для вас. Проте навіть у такому разі кожне слово, написане пером цього безумовно талановитого каталонця, не залишить байдужим. Варто лише скуштувати ті слова!

Останнім часом популярна література тяжіє до заглиблення в історичне минуле. Таке тло виконує настільки ж важливу роль, як і кожен образ, створюваний письменником. У центрі подій «Гри янгола» – Барселона 1920-х років. Місто, чия суміш старосвітської плісняви та модерної загадковості ідеально підходить до авторського задуму. Готичні будівлі, цвинтарі, борделі… Саме в гущині такої атмосфери живе головний герой – молодий талановитий письменник Давид Мартін. Юнак, захоплений нездійсненним коханням, потрапляє в скрутне становище, з якого, здавалося б, немає виходу. Але раптом він дістає цікаву пропозицію від паризького видавця Андреаса Кореллі. Завдання полягає в тому, щоб написати книгу, якої ще ніколи не існувало, в обмін на зовсім іншу долю…

З блискучим стилем та приголомшливою детальністю автор веде читача до Цвинтаря забутих книжок, проголошуючи устами Давида: «Це місце таємниці. Святилище. Кожна книжка, кожен том, що їх ти тут бачиш, має душу. Душу того, хто її написав, і душу тих, хто її прочитав, хто жив і мріяв із нею». Проте це зовсім не кінець історії!

Наслідуючи найкращі традиції готичного роману, Сафон створює нову іспанську прозу, найуспішнішу з часів появи «Дон Кіхота» Сервантеса!

Отже, пропонуємо читачеві долучитися до захопливих пригод та інтриг, пройти через лабіринти секретів і пристрастей, що переплелися в майстерній оповіді Карлоса Руїса Сафона, наче уві сні, від якого вам не захочеться прокидатися!

Присвячується Марії-Кармен, "a nation of two"[1]

[1] Нації з двох людей (*англ.*) (*Тут і далі прим. пер.*).

Дія перша
Місто проклятих

1

У пам'яті письменника назавжди зберігається той день, коли він отримує трохи грошей чи бодай похвалу за своє оповідання або роман. Він ніколи не забуває про ту мить, коли солодка отрута гордині проникає йому в кров і він починає вірити в те, що ніхто не помітить відсутності в нього таланту й літературна мрія подарує йому дах над головою, гарячу страву наприкінці дня й те, чого він найпалкіше прагне, – можливість побачити своє прізвище надрукованим на оправленому в картон жалюгідному стосику аркушів, які, поза всяким сумнівом, проживуть довше, ніж він. Письменник приречений навіки запам'ятати цю мить, бо на той час він уже проклятий і його душа має ціну.

Щодо мене, то мені довелося пережити її в один із далеких днів у грудні 1917 року. Мені було тоді сімнадцять років, і я працював у «Голосі індустрії», захирілій газеті, що животіла в напіврозваленій будівлі, у якій колись була фабрика з виробництва сірчаної кислоти й зі стін якої досі сочилася ядуча пара, що роз'їдала меблі, одяг, душу й навіть підбори черевиків. Та будівля стояла за лісом янголів та хрестів кладовища Пуебло-Нуево, і здалеку її силует зливався із силуетами усипальниць, що вирізнялися на тлі обрію, де стриміли також сотні фабричних димарів, утворюючи постійні червоно-чорні сутінки, які нависали над Барселоною.

Того вечора, коли моє життя повернуло на інший курс, заступник головного редактора газети дон Басиліо Мораґас зволив перед самим закінченням робочого дня покликати мене в темну комірчину, що була в самій глибині редакції й іноді правила за кабінет, а іноді – за місце для куріння гаванських сигар. Дон Басиліо був чоловік із лютим виразом обличчя та пишними вусами, що не бажав терпіти будь-яку анархічну самодіяльність і був прихильником теорії, згідно з якою надмірне застосування прислівників та дієприкметникових зворотів свідчило про спотворений смак і про нестачу вітамінів в організмі того, хто їх застосовував. Коли він помічав за якимсь редактором схильність до квітчастої прози, то доручав йому протягом трьох тижнів лише складати повідомлення про смерть. Якщо після такого покарання винний знову брався за своє, він навічно засилав його у відділ інформації для домогосподарок.

– Доне Басиліо, ви мене викликали? – боязко запитав я.

Заступник головного редактора подивився на мене скоса. Я заглибився в кабінет, який смердів тютюном і потом, і чекав подальших розпоряджень. Дон Басиліо не помічав моєї присутності й з червоним олівцем у руці далі перечитував якусь статтю, що лежала на його письмовому столі. Протягом кількох хвилин заступник головного редактора нещадно калічив текст своїми виправленнями та скороченнями, лаючись крізь зуби так, ніби мене там не було. Не знаючи, що робити, я побачив біля стіни стілець і зробив такий рух, ніби зібрався сісти.

– Хто вам наказав сідати? – промурмотів заступник головного редактора, не відриваючи погляду від тексту.

Я поквапно випростався й затамував подих. Заступник головного редактора зітхнув, відклав убік червоний олівець, відкинувся назад у кріслі й подивився на мене так, ніби я був якимсь непотребом.

– Мені сказали, що ви пишете, Мартін.

Я проковтнув слину, а коли розтулив рота, то звідти пролунав тремтячий і до безглуздя тоненький голос:

– Так, пишу, тобто, власне, пробую писати…

– Сподіваюся, у вас виходить ліпше, ніж ви кажете. І що ж ви пишете? Якщо мені буде дозволено запитати про це.

– Детективні історії. Тобто…

– Я все зрозумів.

Дон Басиліо обдарував мене промовистим поглядом. Якби я йому сказав, що виліплюю зі свіжого гною статуетки для різдвяного вертепу, він би, думаю, подивився на мене з більшим ентузіазмом. Він знову зітхнув і стенув плечима.

– Відаль каже, у вас не так уже й погано виходить. Звісно, у цьому жанрі надто висока конкуренція, а тому… Але якщо Відаль каже…

Відаль мав славу першого пера в «Голосі індустрії». Він відповідав за щотижневу шпальту подій, де подавався єдиний матеріал, який варто було читати в газеті, і був автором із десятка пригодницьких романів, що мали певну, хоч і досить скромну популярність, про життя бандитів старовинного кварталу Барселони Раваль та про їхні любовні пригоди з дамами вищого світу. Завжди одягнений у бездоганно скроєний шовковий костюм і взутий у блискучі італійські мокасини, з білявим, повсякчас бездоганно зачесаним волоссям, вусиками, які були ніби намальовані олівцем, і безтурботною та доброзичливою усмішкою чоловіка, що почувається пречудово як у власній шкурі, так і у світі, Відаль мав зовнішність і манери вишуканого жіночого кумира. Він походив із родини купців, які забагатіли в Америці на торгівлі цукром, а коли повернулися до Іспанії, то встигли ще й добре нажитися, уклавши чималі гроші в електрифікацію міста. Його батько, патріарх клану, був одним із головних акціонерів газети, тож дон Педро використовував редакцію як поле для гри, де мав можливість рятуватися від нудьги, яка так допікає тим, хто жодного дня у своєму житті не відчував необхідності працювати. І байдуже, що газета спалювала гроші так само, як нові автомобілі, що віднедавна з'явилися на вулицях Барселони, спалювали бензин: адже династія Відалів, спочатку скупивши всі можливі вельможні титули, тепер заходилася будувати на прилеглих до міста територіях, які найшвидше розвивалися, банки та маєтки, кожен розміром із невеличке князівство.

Саме Педро Відалю я наважився показати свої перші спроби в галузі письма, коли був іще малим хлопцем і заробляв собі на життя тим, що приносив до редакції каву та сигарети. Він ніколи не шкодував для мене часу, читаючи мої опуси та допомагаючи мені порадами. З плином часу він зробив мене своїм помічником і дозволив друкувати мої тексти на машинці. Це він сказав, що якщо я захочу поставити свою долю на кін і зіграти в російську рулетку літератури, то він згоден допомагати мені й спрямовувати мої перші кроки. Вірний своєму слову, тепер він кинув мене в пазури дона Басиліо, Цербера нашої газети.

– Відаль надто сентиментальний, і він досі вірить у глибоко антиіспанські легенди про необхідність шанувати справжній талант і надавати можливості тим, хто їх справді заслуговує, а не тим, хто претендує на них завдяки своєму суспільному або службовому становищу. Маючи стільки грошей, він може дозволити собі любити лірику та поезію. Якби я мав бодай соту частину тих дуро, які сиплються на нього, то присвятив би весь свій час написанню сонетів, і пташки сідали б на мою долоню й дзьобали з неї просо, зачаровані моєю некорисливою добротою.

– Сеньйор Відаль – велика людина, – запротестував я.

– Він більш ніж велика людина, він святий, бо вже не один тиждень надокучає мені балачками про те, який талановитий і працьовитий наймолодший із працівників нашої редакції, хоч він і схожий на здохляка, що помирає з голоду. Він-бо знає, що в глибині душі я добрий і великодушний, а крім того, він пообіцяв подарувати мені коробку гаванських сигар, якщо я надам вам цю можливість. А коли Відаль щось обіцяє, то для мене це те саме, якби Мойсей спустився з гори з глиняними скрижалями в руках і з істиною, що відкрилася йому там, у високості. А тому з нагоди Різдва й для того, щоб ваш друг нарешті стулив рота й дав мені спокій, я пропоную вам дебютувати, як дебютують герої: проти вітру й хвиль.

– Дуже вам дякую, доне Басиліо. Обіцяю, ви не пожалкуєте.

– Не поспішайте так, хлопче. До речі, а якої ви думки про надмірне застосування прислівників та дієприкметників?

– Я вважаю, що це злочин, який треба вписати до карного кодексу, – відповів я з переконаністю новонаверненого.

Дон Басиліо схвально кивнув головою.

– Добре, Мартін, дуже добре. Я надам вам пріоритет у його чистому вигляді. Бо ті, хто давно працюють і спромоглися вижити в цій професії, мають пріоритет, але не мають принципів. Ось мій план. Сідайте й пильно слухайте, бо двічі повторювати я не буду.

План був такий. З причин, у які дон Басиліо визнав за ліпше не заглиблюватися, з матеріалом для другої сторінки недільного видання, де традиційно друкували художнє оповідання або подорожні нотатки, в останню мить виникли труднощі. Там було заплановано дати розповідь, насичену патріотичним духом і палкою лірикою, причому її сюжет обертався б навколо воєнних подвигів, про які розказано в багатьох піснях і які рятували християнську цивілізацію в усіх куточках світу від Святої землі до дельти Юбреґата[2]. На жаль, текст не надійшов вчасно чи, як у мене виникла підозра, донові Басиліо просто не захотілося його друкувати. Через шість годин примірники газети вже мали бути спаковані для розсилання, а замінити забраковане оповідання не було чим, крім реклами на всю сторінку поясів із китового вуса, що надавали стегнам грандіозної форми. Опинившись перед цією проблемою, керівна рада постановила організувати пошук літературних талантів у межах редакції з метою вийти зі скрутної ситуації й підготувати цікаву оповідь на чотири шпальти, позначену високими літературними перевагами, достатніми для того, щоб дати втіху нашому традиційному читачеві. Список імовірних талантів, які передбачали випробувати, складався з десяти прізвищ; до речі, мого прізвища серед них не було.

– Друже Мартін, обставини, на жаль, склалися так, що жодного з означених майстрів пера не виявилося на місці й розшукати їх у межах розумного часу не уявляється можливим. Опинившись перед лицем неминучої катастрофи, я вирішив дати шанс вам.

– Розраховуйте на мене.

– Я чекаю від вас п'ять аркушів тексту з подвійним інтервалом через шість годин, доне Едґаре Алане По. Принесіть мені оповідання, а не промову чи проповідь. Бо якби я хотів почути проповідь, то пішов би до церкви. Принесіть мені таке оповідання, якого б я не читав, а якщо читав, то вкладіть у нього стільки хисту, щоб я його не впізнав.

Я вже наготувався кулею вибігти з кабінету, коли дон Басиліо підвівся, обійшов навколо свого письмового стола й плеснув мене по плечу, наче молотом по ковадлу. Лише коли він опинився майже впритул до мене, я побачив, що його очі всміхаються.

– Якщо ваше оповідання мені сподобається, я заплачу вам за нього десять песет. А якщо воно сподобається не тільки мені, а й читачам, я друкуватиму вас і далі.

– Якісь конкретні побажання у вас будуть, доне Басиліо? – запитав я.

– Так, будуть. Не розчаруйте мене.

Наступні шість годин я перебув у стані трансу. Я розташувався за столом, що стояв у самому центрі редакції, призначеному для Відаля, коли тому спадало на думку з'явитися бодай на кілька хвилин на службу. Кімната була порожня й занурена в густий туман, який утворився з диму викурених тут десятьох тисяч сигар. Я на мить заплющив очі й уявив собі образ: густі чорні хмари закрили небо й проливаються на місто дощем, якийсь чоловік біжить у пошуках притулку з кров'ю на руках і таємницею в погляді. Я не знав, ані хто він такий, ані звідки втікає, але протягом наступних шести годин він перетворився на мого найліпшого друга. Я засунув аркуш у друкарську машинку й, не зупиняючись, став переносити на папір усе, що

[2] Юбреґат – річка в Каталонії. Дельта Юбреґата розташована поблизу Барселони.

накопичилося в моїй душі. Я воював із кожним словом, кожною фразою, кожним зворотом, кожним образом і кожною літерою так, ніби вони були останніми, які я напишу. Я друкував і передруковував кожен рядок із такою ретельністю, ніби від цього залежало моє життя, а потім передруковував його знову. По всій редакції розносилося відлуння від клавіш, гублячись у темній залі, а великі дзиґарі на стіні знай відлічували хвилини, що залишилися до світанку.

За кілька хвилин до шостої ранку я витяг із машинки останній аркуш і глибоко зітхнув, геть виснажений і з таким відчуттям, ніби оси облаштували в мене в мозку своє гніздо. Я почув повільні й важкі кроки дона Басиліо, який прокинувся після одного зі своїх коротких контрольованих снів і з незворушним спокоєм наближався до мене. Я зібрав надруковані аркуші й подав їх, не наважуючись подивитися йому у вічі. Дон Басиліо сів за сусідній стіл і ввімкнув настільну лампу. Його очі ковзали згори вниз по тексту, а обличчя не виражало жодних емоцій. Потім він на мить поклав сигару на край стола й, подивившись на мене, голосно прочитав мій перший рядок:

– «На місто опустилася ніч, а над вулицями здійнявся запах пилюки, наче подих прокляття».

Дон Басиліо скоса подивився на мене, і я заховався за усмішкою, що не залишила невидимим жодного зуба. Нічого більше не сказавши, він підвівся й вийшов із моїм оповіданням у руках. Я побачив, як він іде в напрямку свого кабінету і як зачинилися двері за його спиною. Я залишився на місці, мовби закам'янів, не знаючи, чи дати драла, чи сидіти на місці, чекаючи вироку смерті. Через десять хвилин, які здалися мені десятьма роками, двері кабінету заступника головного редактора відчинилися, і громовий голос дона Басиліо пролунав на всю редакцію:

– Мартін. Зайдіть, будь ласка.

Я рушив так повільно, як тільки міг, скорочуючи на кілька сантиметрів кожен наступний крок, але зрештою мені більше нічого не залишалося, як підвести голову й подивитися на заступника головного редактора. Дон Басиліо зі страхітливим червоним олівцем у руці дивився на мене холодним поглядом. Я хотів проковтнути слину, але в роті було сухо. Дон Басиліо взяв мої аркуші й повернув мені. Я схопив їх і обернувся до дверей так швидко, як тільки зміг, переконуючи себе в тому, що в холі готелю «Колумб» завжди знайдеться місце для чистильника черевиків.

– Віднесіть їх до друкарні, і нехай здають у набір, – сказав голос за моєю спиною.

Я обернувся, подумавши, що дон Басиліо вирішив жорстоко пожартувати з мене. Дон Басиліо висунув шухляду свого письмового стола, відрахував десять песет і поклав їх на стіл.

– Ось ваша плата. І раджу вам купити на ці гроші новий костюм, бо ось уже чотири роки я бачу вас у тому самому костюмі, і він досі десь на шість розмірів завеликий на вас. Якщо хочете, підіть до сеньйора Панталеоні – його кравецька майстерня стоїть на розі вулиці Ескудельєрс – і скажіть йому, що ви від мене. Він допоможе вам підібрати гарний костюм.

– Дуже вам дякую, доне Басиліо. Я зроблю, як ви кажете.

– І підготуйте мені нове оповідання такого самого зразка. Цього разу я даю вам тиждень часу. Але не баріться. І бажано, щоб у вашому наступному оповіданні було менше мерців, бо сьогоднішньому читачеві більше до вподоби щасливий кінець, у якому перемагають велич людського духу та інші подібні дурниці.

– Гаразд, доне Басиліо.

Заступник головного редактора подав мені руку й потиснув мою.

– За роботу, Мартін. З наступного понеділка ви працюватимете за столом Хунседи, який тепер буде вашим. Бажаю великих успіхів.

– Я не підведу вас, доне Басиліо.

– Авжеж, ви мене не підведете. Рано чи пізно нам доведеться попрощатися з вами, бо ви не журналіст і ніколи ним не станете. Але поки що вас не можна назвати й автором детективних

романів, хоч ви себе ним і вважаєте. Залишайтеся тут протягом певного часу, і ми зможемо навчити вас дечого такого, чого ви більше ніде не навчитеся.

У ту мить я так розчулився, мене опанувало таке глибоке почуття вдячності, що мало не кинувся обіймати цього чоловіка. Але дон Басиліо вже знову сховався за своєю лютою маскою. Він зміряв мене холодним поглядом і показав на двері.

– Тільки без сцен, будь ласка. Зачиніть за собою двері, коли вийдете на вулицю. І щасливого Різдва.

– Щасливого Різдва.

Коли наступного понеділка я прийшов до редакції, щоб уперше сісти за свій власний письмовий стіл, то побачив на ньому конверт, перев'язаний стрічкою, і моє прізвище, надруковане шрифтом, який був популярним у минулі роки. Я розгорнув конверт. У ньому знайшов другу сторінку недільного номера нашої газети з моїм оповіданням, обведеним червоним олівцем, і невеличку цидулку з такими словами: «Це тільки початок. Через десять років я буду учнем, а ти – моїм учителем. Твій друг і колега Педро Відаль».

2

Мій літературний дебют пройшов бойове хрещення, і дон Басиліо, вірний своєму слову, надав мені можливість надрукувати ще кілька подібних оповідань. Але незабаром керівництво газети вирішило давати дозвіл на щотижневу публікацію шедеврів мого творчого натхнення лише в тому разі, якщо я сумлінно виконуватиму свої щоденні обов'язки в редакції газети за ту саму платню. Сп'янілий від гордині та виснаження, я проводив дні, перекомпоновуючи тексти своїх колег та редагуючи безліч повідомлень про всілякі події для того, щоб мати змогу вночі сидіти на самоті в порожній залі редакції й писати нескінченний серіал під назвою «Барселонські таємниці», наповнений таємничими подіями візантійського характеру, який я без перепочинку створював у власній уяві, безсоромно змішуючи в ньому Дюма зі Стокером, а Ежена Сю – з Февалем. Я спав лише три години на добу й уранці мав такий вигляд, ніби підводився не з ліжка, а з труни. Відаль, який ніколи не знав цього голоду, що не має нічого спільного з потребами шлунка, вважав, що він спалює мені мозок і що коли я й далі працюватиму в такому темпі, то не доживу й до двадцяти років, тож скоро йому доведеться влаштовувати мій похорон. Дона Басиліо моя фанатична працьовитість анітрохи не турбувала, але його непокоїло інше. Він із дедалі більшою нехіттю публікував кожен наступний розділ мого нескінченного авантюрного роману, засмучений і роздратований хворобливою атмосферою тих опусів, а також тим, що я нехтую свій талант, поставивши його на службу темам і сюжетам сумнівної якості й поганого смаку.

* * *

«Барселонські таємниці» незабаром створили справжню зірку, яка яскраво сяяла в небі газетних романів, тих, що їх публікують окремими порціями, – жінку з моторошною славою, спродуковану багатою уявою автора, якому щойно виповнилося сімнадцять років. Хлоя Перманьєр була чорною принцесою всіх фатальних жінок. Надміру розумна, а ще більш лукава, Хлоя Перманьєр носила корсети найновішої та найвитонченішої моди, а ліворуч від неї завжди стояв її коханець, загадковий Бальтасар Морель, потужний розум потаємного світу, який жив у підземному палаці, захаращеному чудернацькими машинами та моторошними реліквіями, і увійти туди можна було тільки через потаємний тунель, захований під катакомбами Готичного кварталу. Улюблений метод Хлої кінчати зі своїми жертвами – зваблювати їх за допомогою гіпнотичного танцю, під час якого вона скидала із себе весь одяг, а потім цілувала їх своїми отруєними нафарбованими губами, після чого нещасний мовчки помирав від ядухи, а вона

дивилася йому у вічі. Щоб не отруїтися самій, вона перед тим випивала антиотруту, розбавлену в «Дон Периньйоні» найвищого ґатунку. Хлоя й Бальтасар мали власний кодекс честі: вони знищували лише покидьків і в такий спосіб очищали світ від головорізів, гадів, лицемірів, фанатиків, тупих догматиків і всіх циніків та кретинів, що перетворювали цей світ на препаскудне місце, прикриваючи свої негідні вчинки прапорами, мовами, релігіями, державними інтересами й чим завгодно, аби тільки не виставляти напоказ свою жадібність та підлоту. Для мене ці двоє були героями зі складним характером, як і всі справжні герої. Дон Басиліо, чий літературний смак сформувався в золоту добу іспанської літератури, сприймав мою писанину як дурницю, колосальну за своїми масштабами, але з огляду на те, що читачам подобалися мої фантазії, а він, попри все, відчував глибоку прихильність до мене, терпів мої екстравагантні історії та пояснював їх надміром юнацького запалу.

– У вас більше старанності, аніж доброго смаку, Мартін. Ваші патологічні нахили мають назву, і це так званий ґранд-ґіньйоль[3], який для драми є тим самим, чим є сифіліс для сором'язливості. Підхопити його навіть приємно, але потім дають про себе знати всі його негативні наслідки. Вам треба читати класиків або принаймні твори Беніто Переса Ґальдоса[4], щоб піднести своє літературне обдарування на вищий рівень.

– Але читачам мої оповідання подобаються, – заперечував я.

– Це не ваша заслуга. Просто переважна більшість людей у захваті від такого читва, один абзац якого може навіть віслюка вкинути в кататонічний ступор. Для них головне не художня вартість літературного твору, а можливість запхати в рота заборонений плід, коли він достигне й сам упаде з дерева.

Я кивав головою, удаючи каяття, але потай тішився такими забороненими словами, як «ґранд-ґіньйоль», і твердив собі, що кожна справа, хоч би якою несерйозною вона була, потребує героя, який боронив би її честь.

Я вже почав почуватися найщасливішим зі смертних, коли несподівано відкрив: деяких моїх колег у редакції дратувало, що якийсь хлопчисько поступово перетворюється на офіційний символ редакції і вже робить перші кроки у світі літератури, тоді як їхні власні літературні амбіції та мрії скніють уже багато років у сірих сутінках жалюгідної безвиході. Той факт, що читачі газети з набагато більшою жадібністю читали й набагато вище цінували мої скромні оповідки, аніж будь-які інші матеріали, які друкували на сторінках газети протягом понад двадцяти років, лише ускладнював становище. Уже через кілька тижнів я побачив, як поранена гордість тих, хто зовсім недавно вважав мене законним членом єдиної родини, спонукала їх організуватися в трибунал вороже налаштованих суддів, які спершу перестали зі мною вітатися, а потім – і розмовляти й спрямували свій знехтуваний талант на винайдення дошкульних і зневажливих реплік, щоб обмінюватися ними за моєю спиною. Мовляв, мій несподіваний і незбагненний злет пояснювався допомогою Педро Відаля та невіглаством і тупістю наших передплатників. Окрім того, мої недоброзичливці спиралися на ту прикметну особливість нашого національного мислення, яка набула значного поширення й претендувала на незаперечну істину, – досягнення бодай скромного успіху в будь-якій професії було незаперечним доказом цілковитої неспроможності та нездарності.

Побачивши, як несподівано й зловісно стали розвиватися навколо мене події, Відаль спробував підбадьорити, але мене почало змагати відчуття, що мої дні в редакції полічені.

– Заздрість – релігія пересічних людей. Вона їх утішає, вона відповідає на тривоги, які народжуються в них усередині, і в кінцевому підсумку розкладає їм душу й дозволяє їм виправдати свою нікчемність та свою жадібність до такої міри, що ці риси здаються їм чеснотами й

[3] Grand Guignol – паризький театр, у якому переважно ставлять гротескні вистави. За аналогією так називають усе, що процвітає завдяки гротеску та пробудженню хворобливих емоцій.

[4] Беніто Перес Ґальдос (1843–1920) – один із найвизначніших представників іспанського роману XIX ст.

вони переконують себе в тому, що двері до неба розчиняться лише перед такими нещасливцями, як вони, котрі йдуть через життя, не залишаючи по собі ніякого сліду, і думають тільки про те, щоб завдати прикрості іншим людям, щоб принизити, а як буде можливість, то й знищити тих, хто самим фактом свого існування й буття свідчить про убогість їхнього духу та розуму, про їхнє боягузливе ставлення до життя. Блаженний той, на кого гавкають кретини, бо його душа ніколи не належатиме їм.

– Амінь, – погодився дон Басиліо. – Якби ви не народилися багатієм, ви могли б стати священиком. Або революціонером. Такій проповіді міг би позаздрити і єпископ.

– Вам легко сміятися, – сказав я. – Адже це не вас терпіти не можуть у цій редакції, а мене.

Попри ворожість і недовіру, які згущувалися навколо мене в результаті моїх творчих зусиль, сумною реальністю був той факт, що, незважаючи на бучну славу популярного автора, моєї платні вистачало лише на дуже скромне прогодування, на купівлю кількох книжок, які я встигав прочитати, та винаймання комірчини в пансіоні, захованому в глибині провулка, неподалік від вулиці Принцеси, де розпоряджалася побожна галісійка, яка наполягала, щоб її називали «донья Кармен». Донья Кармен любила порядок і змінювала постільну білизну лише раз на місяць, тому вимагала від своїх постояльців, щоб вони не піддавалися спокусі онанізму й не лягали в ліжко в брудному одязі. Попереджати їх про небажаність появи жінок у кімнатах не було потреби, бо не знайшлося б жодної жінки на всю Барселону, яка наважилася б увійти до цієї нори навіть під загрозою смерті. Там я навчився розуміти, що майже все в житті забувається, навіть найбридкіший сморід; і якщо я й мріяв про щось у світі, то насамперед про те, щоб доля не примусила мене померти в такому місці, як те помешкання. У години похмурого настрою, які становили більшість мого життя, я казав собі, що, якщо коли-небудь щось і допоможе мені вибратися звідти раніше, ніж я захворію на сухоти, то тільки література. І якщо в когось свербить на душі від моїх літературних вправ, то нехай би вони пожили там, де я живу, і тоді, либонь, у них би засвербіло не тільки на душі, а й між ногами.

У неділі, на ту годину, коли в церкві починалася служба Божа й донья Кармен вирушала на свою щотижневу зустріч із Всевишнім, пожильці її пансіону мали звичай збиратися в помешканні найстарішого ветерана в нашому товаристві – нещасного чоловіка, якого звали Еліодором. У юності він мріяв стати матадором, але спромігся стати лише коментатором боїв із биками та відповідальним за пісуари, розташовані навколо Монументальної площі.

– Мистецтво кориди померло, – проголошував він. – Сьогодні це справа жадібних скотарів та тореадорів без душі. Публіка не бачить різниці між коридою, яку влаштовують для розваги тупої юрби, і мистецтвом бою, що його спроможні оцінити лише знавці.

– Мабуть, якби вам надали нагоду, доне Еліодоре, то ми побачили б зовсім іншу картину.

– У цій країні лише нездари здобувають тріумф.

– Ваша правда.

Після недільної проповіді дона Еліодора починалося свято. Збившись у тісний гурт біля вікна його кімнати, постояльці пансіону могли бачити свою сусідку з будинку навпроти – Марухіту, на прізвисько Дзьобик, яким її нагородили за гострий язик та розкішне тіло, що мало форму солодкого перцю, і чути її сопіння та зойки, що долинали сюди крізь слухове вікно. Марухіта заробляла собі на життя, прибираючи в помешканнях та миючи там підлогу, але в неділі та святкові дні вона віддавала своє дозвілля коханцеві-семінаристові, який приїздив інкогніто до міста поїздом із Манреси й з великою охотою та жвавістю віддавався радощам гріховних розваг. З'юрмившись біля вікна, мої сусіди жадібно ловили поглядом швидкоплинні зблиски величезних сідниць Марухіти, що підстрибували за її вікном, наче хтось там підкидав дві круглі білі паски, коли раптом задзеленчав дзвоник біля дверей пансіону. З огляду на відсутність охочих піти відчинити й у такий спосіб утратити своє місце біля вікна й можливість милуватися видовищем, я стримав у собі бажання негайно приєднатися до гурту й рушив до

дверей. Відчинивши їх, я побачив щось незвичайне та неймовірне для цього бридкого закутня. Дон Педро Відаль у всій своїй геніальності та вишуканості в костюмі з італійського шовку усміхався мені, стоячи на сходовому майданчику.

– І сталося світло, – сказав він, заходячи без запрошення.

Відаль зупинився й окинув поглядом залу, яка іноді правила за їдальню, а тепер була порожня й брудна, і зітхнув з огидою.

– Ходімо ліпше до мого помешкання, – запропонував я.

Я повів його до своєї кімнати. Радісні крики та підбадьорливі вигуки моїх сусідів по пансіону на адресу Марухіти та на честь її чудових акробатичних номерів пробивалися крізь стіну.

– Весело тобі тут живеться, – зауважив Відаль.

– Прошу, заходьте до президентських покоїв, доне Відаль, – запросив його я.

Ми увійшли до моєї кімнати, і я зачинив двері. Окинувши поглядом моє помешкання, він сів у єдине крісло, яке там було, і подивився на мене з досить похмурим виразом. Неважко було уявити собі те враження, яке мало справити на нього моє скромне житло.

– Ну як вам моя оселя?

– Вона просто чудова. Певно, я теж переселюся сюди.

Педро Відаль мешкав на віллі під назвою «Геліус» – у увінчаній вежею монументальній будівлі з модерністськими формами на три поверхи, що притулилася на схилі пагорба, який височів у кварталі Педральбес на перехресті вулиць Абадеса-Ольсет і Панама. Той будинок десять років тому подарував йому батько, сподіваючись, що рано чи пізно він навернеться на розум і заведе собі родину. Та відтоді, як, згідно з планами батька, він мав би це зробити, минуло вже не менш як десять або й п’ятнадцять років. Життя благословило дона Педро багатьма талантами, серед яких був і талант розчаровувати та обурювати батька кожним своїм вчинком та кожним кроком. Скажімо, батькові Відаля не вселяв найменшого оптимізму той факт, що його син приятелював із такими небажаними суб’єктами, як я. Пригадую, як одного разу, коли я прийшов навідати свого наставника, щоб віддати йому якісь папери з редакції, то зіткнувся з патріархом клану Відалів в одній із зал вілли «Геліус». Побачивши мене, батько дона Педро наказав мені, щоб я швиденько приніс склянку з газованою водою та чистий клапоть тканини, щоб змити йому пляму з піджака.

– Певно, ви мене сплутали з кимось, сеньйоре, я вам не слуга…

Він подарував мені посмішку, яка мала прояснити для мене стан речей у світі без того, щоб удаватися до слів.

– Це ти щось наплутав, хлопче. Ти слуга незалежно від того, чи хочеш ти це визнавати, чи ні. Як тебе звати?

– Давид Мартін, сеньйоре.

Патріарх перекотив під язиком моє ім’я.

– Послухайся моєї поради, Давиде Мартін. Забирайся геть із цього дому й повертайся туди, де твоє місце. Так ти уникнеш багатьох проблем і позбавиш багатьох проблем мене.

Я ніколи не розповідав про ту розмову донові Педро, але тоді відразу ж побіг на кухню, узяв там склянку з газованою водою та клапоть чистої тканини й згаяв чверть години на те, щоб змити пляму з піджака поважного сеньйора. Клан Відалів відкидав велику тінь, і, попри всю богемну невимушеність та позірну демократичність дона Педро, він присвятив, по суті, усе своє життя поширенню зони впливу своєї родини. Вілла «Геліус» була вельми зручно розташована за п’ять хвилин ходу від великого батьківського особняка, який панував над верхньою ділянкою авеню Пірсона з його монументальною плутаниною балюстрад, сходів та мансард, звідки можна було здалеку милуватися всією Барселоною, як ото дитина милується своїми розкиданими іграшками. Щодня експедиція в складі двох служників та кухарки з великого дому – так називали батьківську оселю в середовищі Відалів – вирушала на віллу «Геліус»,

де вони все мили, начищали, прасували, готували їсти й створювали навколо мого багатого заступника атмосферу зручності та постійного забуття про надокучливі й обтяжливі потреби щоденного життя. Дон Педро Відаль гасав містом у розкішному автомобілі марки «іспано-свіса», за кермом якого сидів шофер родини Мануель Саньєр, і, певно, жодного разу у своєму житті не проїхався в трамваї. Як істота, що виросла в атмосфері палаців та шляхетного оточення, Відаль був неспроможний відчути чари тієї похмурої вбогості, якими були наділені дешеві й напіврозвалені пансіони тогочасної Барселони.

– Вам би тут було незручно, доне Педро.

– Це місце схоже на підземну буцегарню, – нарешті проголосив він. – Не розумію, як ти можеш тут мешкати.

– З моєю платнею кращого помешкання не знайдеш.

– Якщо хочеш, я платитиму стільки, скільки тобі бракує для того, щоб винайняти помешкання, яке не смерділо б ані сіркою, ані сечею.

– Про це й мови не може бути.

Відаль зітхнув.

– Помер від гордості та нестачі свіжого повітря. Ось епітафія, яку я дарую тобі безкоштовно.

Протягом кількох хвилин Відаль мовчки міряв кроками мою кімнату, не розтуляючи рота, знову й знову зупиняючись на мить, щоб ліпше роздивитися маленьку шафу, виглянути у вікно з обличчям, скривленим від огиди, помацати позеленілі шпалери на стінах і легенько постукати вказівним пальцем по голій лампочці, яка звисала зі стелі, так, ніби хотів остаточно переконатися в тому, що все це було найнижчої якості.

– Що вас привело сюди, доне Педро? Надмір чистого повітря у кварталі Педральбес?

– Я приїхав сюди не з дому. Я приїхав із редакції.

– З якою метою?

– Мені було цікаво подивитися, де ти живеш, а крім того, я привіз тобі дещо.

Він дістав із кишені піджака конверт із білого пергаменту й подав мені.

– Цей лист прийшов сьогодні в редакцію на твоє ім'я.

Я взяв конверт і став його роздивлятися. Він був запечатаний сургучевою печаткою, на якій можна було розрізнити силует крилатого створіння. Силует янгола. Окрім цього, на конверті було лише моє прізвище, написане червоними літерами досконалої каліграфічної форми.

– Хто ж міг надіслати його мені? – запитав я, заінтригований.

Відаль стенув плечима.

– Якийсь шанувальник твого таланту. Або шанувальниця. Відкрий конверт.

Я обережно розпечатав конверт і дістав звідти акуратно згорнутий аркуш, на якому зміг прочитати слова, написані тим самим каліграфічним почерком:

Любий друже!

Я дозволяю собі написати вам, щоб висловити свій захват і привітати вас із великим успіхом, який здобули «Барселонські таємниці», що їх друкують на сторінках газети «Голос індустрії». Як читач і аматор доброї літератури я пережив велику радість, почувши новий голос, позначений талантом, молодістю й обіцянкою великих здобутків. Тому дозвольте мені на знак подяки за ті щасливі години, які подарувало мені читання ваших оповідань, улаштувати для вас невеличкий сюрприз, який, гадаю, буде для вас приємним. Приходьте сьогодні вночі о дванадцятій годині в «Мрію», що у кварталі Раваль. Вас чекатимуть.

Зі щирою приязню

А. К.

Відаль, який читав понад моїм плечем, вигнув брови, заінтригований.

– Цікаво, – промурмотів він.

– У якому розумінні цікаво? – запитав я. – І що то за заклад – «Мрія»?

Відаль дістав сигарету зі свого платинового портсигара.

– Донья Кармен не дозволяє курити в пансіоні, – застеріг його я.

– Чому не дозволяє? Боїться, щоб запах диму не забив сморід клоаки?

Відаль запалив сигарету й затягнувся з подвійним задоволенням, ніби вкусивши заборонений плід.

– Ти знав жінку, Давиде?

– А чом би й ні? Я знав їх безліч.

– Я запитую в біблійному розумінні.

– У церкві?

– Ні, у ліжку.

– А, он ви про що…

– Ну то як?

Я, звісно, не міг розповісти чогось такого, що було б здатне справити враження на такого чоловіка, як Відаль. Мої підліткові любовні пригоди досі відзначалися великою скромністю й цілковитою відсутністю чогось оригінального. Ніщо з мого короткого каталогу облапувань, ніжних поглядів, украдених поцілунків у підворіттях, у занурених у темряву залах кінотеатрів не могло претендувати на схвалення маестро, утаємниченого в мистецтво та науку любовних ігор, які відбувалися в альковах Графського міста[5].

– Який це може мати стосунок нехай там до чого? – обурився я.

Відаль набув вигляду професора й став читати мені одну зі своїх лекцій:

– У мої часи вважали нормою, щоб підлітки, принаймні такі паничі, як я, виходили на арену цих боїв під керівництвом професіонала. Коли я був у твоєму віці, мій батько, який тоді був – і досі є – завсідником найвишуканіших закладів нашого міста, відвів мене до одного з таких закладів; він називався «Мрія» й був за кілька метрів від моторошного палацу, що його за наполяганням нашого любого графа Ґеля Ґауді збудував неподалік від Рамбли[6]. Не кажи мені, що ти ніколи про нього не чув.

– Про графа чи про бордель?

– Не висловлюйся так брутально. «Мрія» була не борделем, а благородним закладом для добірної та шляхетної клієнтури. Я, власне, думав, що його закрили багато років тому, але, схоже, помилявся. На відміну від літератури, наша комерція ніколи не занепадає.

– Розумію. Це ваша вигадка? Ви просто хотіли пожартувати з мене?

Відаль заперечливо похитав головою.

– Отже, це утнув котрийсь із кретинів, яких так багато в нашій редакції?

– Я помічаю певну ворожість у твоїх словах, але сумніваюся, що будь-хто з чоловіків, які трудяться на шляхетному терені преси, може собі дозволити ту плату, яку беруть у такому закладі, як «Мрія», якщо вона залишилася такою, якою я її пам’ятаю.

Я пирхнув.

– Мені це байдуже, бо я не збираюся туди йти.

Відаль підняв брови.

– Тільки не починай розказувати мені, що ти не такий безвірник, як я, і хочеш зберегти незаплямоване серце та принести незаплямованим до подружнього ложа те, що в тебе між ногами; що ти маєш чисту душу, яка мріє пережити ту магічну мить, коли справжнє кохання дозволить тобі відкрити екстаз плоті й душі в благословенному єднанні з Духом Святим і в такий спосіб населити світ створіннями, які матимуть твоє прізвище й очі своєї матері, святої жінки, узірця доброчесності та скромності, чия рука приведе тебе до дверей неба під доброзичливим і схвальним поглядом малюка Ісуса.

---

[5] Так називають Барселону, що досягла своєї найбільшої слави в добу правління графів.

[6] Рамбла – головна вулиця Барселони.

– Я так не казав і так не думаю.

– Я радий це чути, бо, можливо, і, повір мені, навіть дуже можливо, що така мить не настане ніколи, що кохання так і не прийде до тебе, що ти не захочеш і не зможеш присвятити своє життя нікому, а, як і я, доживеш до сорока п'яти років і зрозумієш, що ти вже не молодий, та тобі так ніколи й не довелося ані почути хор купідонів під музику лір, ані лягти на ложе, вистелене білими трояндами й підкочене до самого вівтаря, тож залишається тільки помста, тільки можливість утішатися пружною й гарячою плоттю, яка випаровується набагато швидше, аніж добрі наміри, і яка найбільше схожа на небо, що його ти можеш знайти в цьому гидкому світі, де все зогниває, починаючи від краси й закінчуючи пам'яттю.

Я витримав велику паузу, такий собі еквівалент мовчазних оплесків. Відаль був великим любителем оперного мистецтва й ніколи не шкодував часу, коли йому випадала можливість почути славетну арію у виконанні видатного співака. Він не пропускав жодної зустрічі з Пуччіні в «Лісео»[7], де його родина мала окрему ложу. Він був одним із небагатьох, крім тих бідолах, що тиснулися на гальорці, котрі приходили в театр для того, щоб послухати музику, яку він так любив і яка так пречудово впливала на його лекції на тему божественного та людського, що ними він іноді, як оце сьогодні, обдаровував мій слух.

– Чого мовчиш? – із викликом запитав Відаль.

– Цей останній пасаж здався мені знайомим.

Спійманий на гарячому, Відаль зітхнув і не став сперечатися.

– Уривок із мого роману «Убивство біля "Лісео"», – визнав він. – Фінальна сцена, у якій Міранда Лафлер кидає всю правду у вічі негідникові маркізу, який розбив їй серце, зрадивши її однієї наповненої пристрастю ночі у весільному номері готелю «Колумб» в обіймах шпигунки російського царя Світлани Іванової.

– Тож я відразу й упізнав слова. Ви не могли б знайти кращих. Цей твір – ваш шедевр, доне Педро.

Відаль усміхнувся мені, радий почути цю похвалу, і став міркувати, чи закурити йому ще одну сигарету.

– Хай там як, а якась істина в цьому є, – мовив він.

Відаль сів на підвіконня, не забувши спершу підкласти хусточку, щоб не забруднити свої бездоганного крою штани. Я побачив, що його «іспано-свіса» стоїть припаркована внизу, на розі вулиці Принцеси. Водій машини Мануель протирав хромовані деталі клаптем тканини так, ніби йшлося про скульптуру Родена. Мануель завжди здавався мені схожим на мого батька: обидва належали до того покоління, більшості представників якого довелося пережити чимало тяжких днів, і пам'ять про них залишила свій слід на їхніх обличчях. Я чув від служників, які працювали на віллі «Геліус», що Мануель Саньєр відсидів тривалий час у в'язниці, а коли вийшов звідти на волю, то мусив прожити багато років у злиднях, бо на жодну пристойну роботу його не брали; тож йому доводилося працювати вантажником у порту, тягаючи там важезні ящики та мішки, тобто виконувати роботу, для якої не існує ані віку, ані здоров'я. Ходили чутки, ніби одного разу Мануель, ризикуючи власним життям, урятував життя Відалю – витяг його з-під самих коліс трамвая. У подяку Педро Відаль, довідавшись про скрутну ситуацію бідолахи, вирішив узяти його на роботу й надати йому можливість оселитися з дружиною та дочкою в маленькому помешканні над гаражем вілли «Геліус». Відаль пообіцяв Мануелеві, що маленька Крістіна навчатиметься в тих самих учителів, які щодня приходили до його батьківського дому на авеню Пірсона давати уроки нащадкам династії Відалів, і що його дружина-швачка матиме роботу, виконуючи замовлення від їхньої родини. У той час він збирався придбати автомобіль, один із перших, що їх почали продавати в Барселоні, і якщо, мовляв, Мануель навчиться кермувати, забувши про ті тарадайки, у які треба запрягати

[7] Так називається один із найвідоміших театрів у Барселоні.

коней, то Відаль найме його на службу шофером, бо в ті часи паничі не бажали доторкатися до машин із двигунами внутрішнього згоряння чи до будь-яких апаратів, що плювалися вихлопними газами. Мануель, звичайно, погодився. Після цього порятунку від безнадійних злиднів, як стверджувала офіційна версія, Мануель Саньєр та його родина сповнилися почуттям сліпої відданості до Відаля, лицаря, що завжди стає на захист скривджених і знедолених. Я не знав, чи можна було буквально вірити цій історії, чи вона була лише однією з низки легенд, які виникали навколо образу доброго аристократа, у ролі якого любив показати себе Відаль: бракувало йому хіба що з'явитися перед якоюсь сиротою-пастушкою з осяйним німбом святого.

– Бачу на твоєму обличчі той лукавий вираз, який з'являється, коли ти починаєш снувати якісь порочні думки, – сказав Відаль. – Що ти там замислив?

– Та нічого. Я думав про те, яка ви добра людина, доне Педро.

– У твоєму віці й у твоєму становищі цинізм не відчинить перед тобою жодних дверей.

– Мабуть, саме в цьому моя проблема.

– Ходи привітайся з Мануелем, він завжди про тебе запитує.

Я підійшов до вікна, і, побачивши мене, шофер, який завжди ставився до мене, як до панича, а не хлопця з простолюду, яким я був, здалеку помахав рукою, вітаючи мене. Я махнув рукою йому у відповідь. На місці пасажира сиділа його дочка Крістіна, старша від мене роки на два, істота з дуже білою шкірою й наче намальованими губами, від погляду на яку мені перехопило подих ще тоді, як я побачив її на віллі «Геліус», коли Відаль уперше мене туди запросив.

– Не дивися на неї так довго, а то ще зурочиш її, – промурмотів Відаль у мене за спиною.

Я обернувся й побачив на його обличчі той цинічний вираз, який Відаль приберігав для тих випадків, коли йшлося про пориви серця або про інші шляхетні почуття.

– Я не знаю, про що ви говорите.

– Так уже й важко про це здогадатися, – буркнув Відаль. – То що ти все-таки збираєшся робити з тим запрошенням, яке щойно одержав?

Я перечитав листа, і мене взяли сумніви.

– Ви відвідуєте ці заклади, доне Педро?

– Я не платив за жінку, відколи мені виповнилося п'ятнадцять років. Власне кажучи, мій батько платив за мене, – відказав Відаль без жодної похвальби в голосі. – Проте, як то кажуть, дарованому коневі в зуби не дивляться…

– Я не знаю, доне Педро…

– Звісно, знаєш.

Відаль плеснув мене по спині, ніби підштовхуючи до дверей.

– Ти маєш іще сім годин до півночі, – сказав він. – Я раджу тобі трохи поспати й набратися сил.

Я вистромив голову у вікно й побачив, як він прямує до своєї машини. Мануель відчинив дверцята, і Відаль недбало опустився на заднє сидіння. Я почув, як двигун «іспано-свіси» виконав свою симфонію гучних вилясків. Раптом дочка водія підвела голову й подивилася в бік мого вікна. Я всміхнувся їй, але відразу збагнув, що вона не пам'ятає, хто я такий. Через мить вона відвела погляд, і велика розкішна тарадайка Відаля покотилася, повертаючись у свій світ.

3

У ті дні вулиця Ноу-де-ла-Рамбла створювала ніби коридор ліхтарів і освітлених афіш у темряві кварталу Раваль. Кабаре, танцювальні салони, заклади, у яких лікували від венеричних захворювань, та заклади, яким важко було дати назву, тіснилися вздовж обох тротуарів, залишаючись відчиненими до самого ранку, тоді як чоловіки всіх видів і різновидів – від молодих людей із вищих прошарків суспільства до матросів із кораблів, що пришвартувалися в порту, –

змішувалися тут в один гурт із найрозмаїтішими персонажами, які жили нічним життям. По обидва боки вулиці відходили вузькі, огорнуті туманом провулки; у кожному з них був ряд борделів, рівень обслуговування в яких знижувався, чим далі такий заклад стояв від головної вулиці.

«Мрія» була на другому поверсі будівлі з мюзик-холом на першому поверсі, де великі афіші повідомляли про виступ танцівниці, яка була вдягнена в простору й прозору тогу, що не приховувала її принад, а в руках тримала чорну змію, яка своїм роздвоєним язиком, здавалося, цілувала її в губи.

«Єва Монтенегро танцює танго смерті, – повідомляла одна з афіш великими фігурними літерами. – Цариця ночі танцюватиме лише шість вечорів, які не будуть повторені. Ви матимете також нагоду побачити знавця зір Месмера, котрий прочитає ваші думки й відкриє вам ваші найінтимніші таємниці».

Біля входу на перший поверх були вузькі двері, за якими вели вгору довгі сходи між стінами, пофарбованими в червоний колір. Я зійшов сходами нагору й опинився перед великими дверима з різьбленого дуба з дверним молотком у формі бронзової німфи, чий лобок прикривав скромний листочок конюшини. Я двічі стукнув молотком у двері й став чекати, намагаючись не дивитися на своє відображення у великому матовому люстрі, що покривало більшу частину стіни. Я вже думав, чи не кинутися мені звідти навтікача, коли двері відчинилися й жінка середнього віку з абсолютно білим волоссям, акуратно закрученим у вузол, подивилася на мене зі спокійною усмішкою.

– Ви, певно, сеньйор Давид Мартін.

Мене ще не називали сеньйором жодного разу в моєму житті, і, почувши це формальне звертання, я на мить розгубився.

– Так, це я.

– Ходіть, будь ласка, за мною.

Я пішов за нею коротким коридором, який привів нас у простору круглу залу зі стінами, обтягненими червоним оксамитом, і лампами, які горіли в півсвітла. Стелю тут утворювало склепіння з глазурованого скла, з якого звисала також скляна люстра, а під нею на столі з червоного дерева величезний грамофон грав якусь арію з опери.

– Може, хочете чогось випити, кабальєро?

– Якщо принесете мені склянку води, буду вам вдячний.

Дама з білим волоссям усміхнулася, не ворухнувши віями, вираз її обличчя залишився таким самим приязним і незворушним.

– Можливо, сеньйор віддасть перевагу келиху шампанського або лікеру. Або, якщо хочете, я принесу вам келишок хересу.

Моя спроможність оцінювати різні трунки не виходила за межі води, набраної з-під крана, тому я лише знизав плечима.

– Я покладаюся на ваш вибір.

Дама кивнула головою й указала на одне з розкішних крісел, які стояли в залі.

– Прошу, кабальєро, сідайте. Хлоя незабаром приєднається до вас.

У мене в горлі утворився клубок, і не знаю, як мені вдалося перепитати:

– Хлоя?

Не звернувши уваги на мою розгубленість, дама з білим волоссям зникла за дверима, що виднілися за ширмою, прикрашеною чорними намистинками, і залишила мене на самоті з моїми нервами та моїми мріями, у яких я сам не наважувався собі признатися. Я пройшовся кілька разів залою, щоб угамувати тремтіння, яке почало мене опановувати. Якби не тиха музика та не гупання в моїх скронях, це місце могло б здатися могилою. Шість коридорів відходили від зали, маючи обабіч отвори, завішені голубими фіранками, а в кінці – зачинені двостулкові білі двері. Я опустився в одне з крісел, певно, призначених для сідниць монархів та

принців, а також генералів, які готують державний переворот. Незабаром дама з білим волоссям принесла келих шампанського на срібній таці. Я взяв келих, і вона знову зникла за тими самими дверима. Я випив келих одним ковтком і послабив комір сорочки. Я почав підозрювати, що все це тільки жарт, який підлаштував Відаль, щоб посміятися з мене. У цю мить я помітив постать, що наближалася до мене одним із коридорів. Вона здавалася дівчинкою й дівчинкою справді була. Вона йшла з опущеною головою, і я не бачив її очей. Я підвівся.

Дівчинка підігнула коліна, зробивши мені реверанс, і рукою показала, щоб я йшов за нею. Лише тут я помітив, що одна з її рук була штучною, як у манекена. Дівчинка привела мене в кінець коридору і, знявши ключ, який висів у неї на шиї, відчинила двері, пропускаючи мене вперед. У кімнаті було майже зовсім темно. Я ступив кілька кроків уперед, напружуючи зір. Почув, як двері в мене за спиною зачинилися, і, обернувшись, побачив, що дівчинка зникла. Ключ заскреготів у замку, і я зрозумів, що мене замкнули. Не менш як хвилину я стояв там, не рухаючись. Поступово мої очі звикли до півсутіні, і контури кімнати матеріалізувалися навкруг мене. Вона була обтягнута чорною тканиною від підлоги до стелі. З одного боку вгадувався цілий ряд дивних предметів, що їх я ніколи не бачив, і тепер не міг зрозуміти, якими вони мені здавалися – зловісними чи спокусливими. Над узголів'ям широкого напівкруглого ліжка нависало щось подібне до павутини, під якою висіли два свічники, у яких горіли дві чорні свічки, поширюючи той запах горілого воску, який панує в каплицях та над трунами покійників. Збоку від ліжка я побачив жалюзі з якимсь дивним малюнком. У мене мороз пішов поза шкірою. Це місце було дивно схожим на ту спальню, яку я витворив у своїй уяві для фатальної жінки Хлої, що брала участь у пригодах, що їх я описував у «Барселонських таємницях». Мене опанувало якесь моторошне передчуття; те, що я бачив у цій кімнаті, вселяло тривогу. Я вже хотів спробувати виламати двері, коли помітив, що я тут не сам-один. Я завмер, похолонувши. За жалюзі вимальовувався чийсь силует. Двоє блискучих очей спостерігали за мною, і я побачив, як білі й тонкі пальці з довгими нігтями, пофарбованими в чорний колір, просунулися крізь отвори жалюзі. Я проковтнув слину.

– Хлоя? – прошепотів я.

Це справді була вона. Моя Хлоя. Схожа на оперну героїню непереможна фатальна жінка з моїх оповідок у плоті та в нижній білизні. Шкіра в неї була біліша за будь-яку, яку я досі бачив, а чорне й блискуче волосся, підстрижене під прямим кутом, обрамлювало її обличчя. Губи в неї були нафарбовані чимось схожим на свіжу кров, а чорні тіні охоплювали зелені очі. Вона рухалася, як кицька, так, ніби це тіло, затягнуте в корсет, що блищав, наче вкритий риб'ячою лускою, утворилося з води й навчилося долати земне тяжіння. Її прегарна й дуже довга шия була обмотана оксамитовим поясом, з якого звисало перекинуте розп'яття. Я дивився, як вона повільно наближається до мене; я був неспроможний дихати, мої очі прикипіли до тих окреслених неможливими лініями ніг під шовковими панчохами, які, певно, коштували більше, аніж я заробляв за рік, і в зав'язаних на щиколотках шовковими шнурками черевичках із носаками, гострими, мов кинджали. За все своє життя я не бачив нічого такого прекрасного й такого, що вселило б мені більший страх.

Я дозволив, щоб це створіння потягло мене до ліжка, на яке я впав із розгону, буквально кажучи, на гепу. Профіль її тіла чітко вимальовувався у світлі свічок. Моє обличчя й мої губи опинилися на рівні її голого живота й, сам не усвідомлюючи, що роблю, я поцілував її під пупком і притулив щоку до її шкіри. На той час я вже встиг забути, хто я такий і де я є. Вона опустилася навколішки переді мною й узяла мою праву руку. Один за одним облизала всі мої пальці, а тоді подивилася на мене пильним поглядом і почала мене роздягати. Коли я хотів допомогти їй, вона всміхнулася й відвела мої руки.

– Тссс.

Коли закінчила, нахилилася до мене й облизала мені губи.

– А тепер ти. Роздягни мене. Повільно. Дуже повільно.

І тоді я зрозумів, що пережив своє хворобливе й вбоге дитинство тільки для того, щоб дожити до цих хвилин. Я повільно її роздягнув, наче обриваючи з її шкіри листя, аж поки на ньому залишилася тільки оксамитова стрічка, обмотана навкруг шиї, та оті чорні панчохи, спогадом про які не один такий нещасливець, як я, міг би прожити сто років.

– Приголуб мене, – прошепотіла вона мені на вухо. – Пограйся зі мною.

Я став пестити її й цілувати кожен квадратний сантиметр її шкіри так, ніби хотів запам'ятати цю жінку на все життя. Хлоя не поспішала й відповідала на доторк моїх пальців та моїх губ тихим стогоном, який ніби підказував мені, що я повинен робити далі. Потім вона поклала мене випростаним на ліжко й накрила моє тіло своїм, аж поки я відчув, що кожна її пора мене обпалює. Вона поклала мої руки собі на спину, і я провів долонями по тій чудесній лінії, яка окреслювала вигин її тіла. Її непроникний погляд спостерігав за моїм обличчям із відстані кількох сантиметрів. Я відчув, що мені треба сказати щось.

– Мене звати…

– Тссс.

Перш ніж я встиг бовкнути ще якусь дурницю, Хлоя притулила свої губи до моїх і на цілу годину примусила світ зникнути для мене. Усвідомлюючи мою незграбність, але вдаючи, ніби не помічає її, Хлоя вгадувала кожен мій рух і вела мої руки своїм тілом без поспіху й без сором'язливості. У виразі її очей не було ані відрази, ані неуважності. Вона дозволяла обмацувати та смакувати себе з нескінченним терпінням і ніжністю, що примушувала мене забути, як я тут опинився і що я тут роблю. У ту ніч протягом однієї короткої години я вивчив кожну лінію її тіла, як інші вивчають промову або молитву. Згодом, коли мені майже не стало чим дихати, Хлоя поклала мою голову собі на груди й довго мовчки гладила моє волосся, аж поки я не заснув у її обіймах, тримаючи руку між її стегнами.

Коли я прокинувся, у кімнаті панувала півсутінь, а Хлоя її покинула. Її вже не було в моїх руках. Замість неї я тримав у руці візитну картку, надруковану на тому самому пергаменті, з якого був зроблений конверт, у котрому мені було надіслане запрошення сюди й на якому під емблемою янгола я прочитав:

Andreas Corelli

E`diteur

E`ditions de la Lumiere

Boulevard St.-Germain, 69. Paris

На звороті візитівки було написано від руки:

Любий Давиде, життя складається з великих сподівань. Коли ви повернетеся до реальності, сконтактуйтеся зі мною. Я чекатиму.

Ваш друг і читач

А. К.

Я підняв свій одяг із підлоги й вдягся. Двері кімнати не були замкнені. Коридором я пройшов до салону, де вже не грав грамофон. Не було жодного сліду ані дівчинки, ані жінки з білим волоссям, яка мене тут зустріла. Тиша була абсолютною. Я наближався до виходу, маючи відчуття, що освітлення за моєю спиною згасало, а коридори та кімнати повільно занурювалися в темряву. Я підійшов до сходів і спустився ними без жодного бажання повертатися у світ. Опинившись на вулиці, я рушив до бульвару Рамбла, залишаючи в себе за спиною гамір і публіку нічних закладів. Густий і гарячий туман здіймався від порту, і відблиск від вітрин готелю «Оріенте» зафарбовував його в брудний, запилюжений жовтий колір, у якому перехожі розчинялися, наче струмені пари. Я йшов і йшов, і помалу пахощі Хлої вивітрювалися з моїх думок, і я запитував себе, чи губи Крістіни Саньєр, дочки Відалевого водія, мають такий самий смак.

4

Людина не знає, що таке спрага, поки вперше не нап'ється. Минуло вже три дні після моїх відвідин «Мрії», а згадка про шкіру Хлої обпалювала навіть мої думки. Нічого нікому не розповівши, – а тим паче Відалю, – я вирішив зібрати всі ті невеличкі заощадження, які в мене були, і піти туди сьогодні вночі, сподіваючись, що мені пощастить купити бодай одну мить перебування в її обіймах. Уже було за північ, коли я підійшов до сходів між червоними стінами, які збігали вгору до «Мрії». Світло на сходах не горіло, і я йшов дуже повільно, залишаючи позаду гамірне містечко кабаре, барів, мюзик-холів та закладів, які важко було назвати і якими роки великої європейської війни всіяли вулицю Ноу-де-ла-Рамбла. Тремтливе світло проникало крізь прочинені двері, вихоплюючи з темряви приступки під моїми ногами. Коли я зійшов на майданчик, то став навпомацки шукати молоток на дверях. Мої пальці намацали важкий молоток, і я вже підняв його, але двері відійшли на кілька сантиметрів, і я зрозумів, що вони відчинені. Обережно їх штовхнув. Абсолютна тиша м'яко доторкнулася до мого обличчя. Попереду розгорталася синювата півсутінь. Я ступив кілька кроків уперед, спантеличений і розгублений. Відблиск світла вуличних ліхтарів мерехтів у повітрі, вихоплюючи швидкоплинні видіння голих стін та підлогу з понівеченого паркету. Я увійшов до зали, яку нещодавно бачив обтягнутою оксамитом та розкішно вмебльованого. Вона була порожня. Грубий шар пороху, що накривав підлогу, світився, наче білий пісок, у мерехтливому світлі, яке проникало сюди від афіш, що блимали світляними літерами внизу, на вулиці. Я пройшов далі, залишаючи в пилюці сліди від ніг. Тепер тут не було ані грамофона, ані крісел, ані картин. Стеля була розламана, і вгорі виднілися бантини з почорнілого дерева. Шпалери на стінах висіли клаптями, наче шкіра змії. Я звернув у коридор, що вів до тієї кімнати, у якій я зустрівся з Хлоєю. Пройшов у самий кінець цього чорного тунелю до двостулкових дверей, які вже не були білими. На місці круглої ручки тепер зяяла дірка, ніби ручку було звідти видерто одним посмиком. Я відчинив двері й увійшов.

Спальня Хлої була чорна, немов келія черниці. Стіни обвуглені, а більша частина стелі – провалена. Угорі я міг бачити чорні хмари, які бігли небом, та місяць, що відбивався сріблястим колом на металевому скелеті колишнього ліжка. Саме тоді я почув, як підлога заскрипіла в мене за спиною, і рвучко обернувся, зрозумівши, що я тут не сам-один. Темний і виразний силует чоловіка замаячив на вході з коридору. Я не міг роздивитися його обличчя, але був переконаний, що він стежить за мною. Він залишався там, нерухомий, як павук, протягом кількох секунд. Цього часу мені вистачило, щоб прийти до тями й ступити крок йому назустріч. Силует швидко відступив у темряву, і, коли я вийшов до салону, там нікого не було. Пучок світла від осяйної афіші, яка висіла на протилежному боці вулиці, на секунду затопив залу, освітивши купку сміття під стіною. Я підійшов і став навколішки біля тих решток, згорілих у вогні. Щось стриміло з тієї купи. Пальці. Я став розгортати попіл, що їх накривав, і навпомацки відчув обриси руки. Я схопив її і, витягши з-під попелу, побачив, що це лише долоня, відрізана на рівні зап'ястка. Я відразу впізнав її і зрозумів, що рука дівчинки, яка здалася мені дерев'яною, насправді була виготовлена з порцеляни. Я залишив її лежати в тій купі попелу й пішов геть.

Я запитав себе, чи мені не привидівся той незнайомець, бо не побачив його слідів у шарі пороху, що вкривав підлогу. Я спустився сходами, вийшов на вулицю, зупинився біля будівлі й став пильно роздивлятися вікна її другого поверху, абсолютно спантеличений. Люди проминали мене, сміючись, і, здавалося, не помічаючи, що я там стовбичу. Я спробував упізнати серед вуличного люду силует того незнайомця. Я знав, що він десь тут, можливо, за кілька метрів, спостерігає за мною. Через мить я перетнув вулицю й увійшов до невеличкої кав'ярні,

напхом напханої людьми. Мені пощастило пропхатися до прилавка, і я махнув рукою, кличучи офіціанта.

– Чого бажаєте?

У горлі в мене геть пересохло, і я зімпровізував:

– Пива.

Поки він наливав мені пива, я нахилився вперед.

– Скажіть, будь ласка, ви не знаєте, чому той заклад, що навпроти вас, «Мрія», зачинений?

Офіціант поставив кухоль на прилавок і подивився на мене таким поглядом, ніби побачив перед собою психа.

– Він зачинений уже п'ятнадцять років, – сказав він.

– Справді? Вам це точно відомо?

– Ще б пак не точно. Після пожежі він так і не відкривався. Вам чогось іще?

Я заперечливо похитав головою.

– З вас чотири сантими.

Я заплатив за пиво й пішов звідти, не доторкнувшись до кухля.

Наступного дня я прийшов до редакції набагато раніше, ніж починався мій робочий час, і відразу спустився до підвалу, де зберігався архів. З допомогою Матіаса, доглядача архіву, керуючись тими відомостями, які дістав від офіціанта, я почав переглядати перші шпальти «Голосу індустрії» п'ятнадцятирічної давності. Знадобилося сорок хвилин, щоб знайти ту історію, яку я шукав; власне, то була не історія, а лише коротке повідомлення. Пожежа в тому закладі сталася рано-вранці на свято Тіла Господнього, 1903 року. Шестеро людей загинули у вогні: один клієнт, четверо дівчат із персоналу й дівчинка, яка там працювала. Поліція та пожежники назвали причиною трагедії падіння гасової лампи, тоді як священики та парафіяни ближньої церкви вважали визначальними чинниками, які зумовили пожежу, божественну помсту та втручання Святого Духа.

Повернувшись до пансіону, я ліг на ліжко у своїй кімнаті й марно спробував заснути. Потім дістав із кишені візитну картку дивного добродійника, яку знайшов у руці, коли прокинувся в ліжку Хлої, і перечитав у сутінках слова, написані на її звороті: «Життя складається з великих сподівань».

5

У моєму світі сподівання та надії, великі й малі, дуже рідко перетворювалися на реальність. Лише кілька місяців тому я щовечора перед тим, як лягти спати, мріяв набратися духу й одного дня заговорити до Крістіни, дочки шофера мого наставника, а також про те, щоб якнайшвидше збігли години, які відокремлювали мене від світанку, і я міг повернутися на службу, у редакцію «Голосу індустрії». А тепер навіть ця втіха стала вислизати з моїх рук. Можливо, якби бодай один із моїх задумів зазнав грандіозного краху, я зміг би повернути приязне ставлення своїх колег, повторював собі я. Можливо, якби я написав щось таке пересічне й бридке, що жоден читач не зміг би добутися далі першого абзацу, гріхи моєї молодості мені простили б. Можливо, це не було б надто великою ціною за можливість знову почуватися як удома. Можливо.

Я прийшов у «Голос індустрії» багато років тому; мене привів сюди за руку мій батько, чоловік замучений і вбогий, який, повернувшись із Філіппінської війни[8], зустрівся з містом, яке не хотіло його впізнати, і з дружиною, яка вже забула його й через два роки після того, як

[8] Ідеться про Іспано-американську війну 1898 року. То була перша імперіалістична війна за перерозподіл колоніальних володінь. США намірилися захопити Кубу, Філіппіни й Пуерто-Рико, що перебували під владою Іспанії.

він повернувся, вирішила покинути його. Зробивши так, вона скалічила йому душу й залишила сина, якого він ніколи не хотів мати і з яким не знав що робити. Мій батько, який майже не вмів читати і з великими труднощами міг написати своє ім'я, не мав ані роботи, ані прибутку. На війні він навчився лише вбивати інших людей, таких, як і він, перш ніж вони його вб'ють, і це завжди робилося в ім'я грандіозних і пустопорожніх гасел, що здавалися тим більше абсурдними й підлими, чим ближче ти опинявся до лінії вогню.

Повернувшись із війни, мій батько, що здавався тепер чоловіком, старшим на двадцять років від того, який на війну пішов, став шукати собі роботу на різних підприємствах у кварталах Пуебло-Нуево та Сант-Марті. Але на кожній його тримали лише кілька днів, і раніше чи пізніше я бачив, як він повертається додому з похмурим і лютим поглядом. Через якийсь час, не маючи нічого кращого, він погодився працювати нічним сторожем у газеті «Голос індустрії». Платня була скромна, але минали місяці, і вперше після свого повернення з війни він начебто не встряв там у жодну халепу, і зі служби його не звільняли. Але це мирне життя тривало недовго. Незабаром якісь його давні товариші по зброї, які були трупами в житті, куди вони повернулися зі скаліченими тілами й душами, – повернулися, аби переконатися в тому, що ті, котрі посилали їх помирати в ім'я Бога та батьківщини, тепер плювали їм в обличчя, – втягли його в бурхливі події, які мали великий вплив на його подальше життя і яких він так ніколи й не зрозумів.

Нерідко мій батько зникав дні на два, а коли повертався, то його руки й одяг пахли порохом, а кишені – грішми. Потім усамітнювався у своїй кімнаті й, певний, що я нічого не розумію, уколював собі все те, що спромігся дістати, незалежно від того, багато його було чи мало. Спочатку він не зачиняв двері, та коли одного дня помітив, що я спостерігаю за ним, то врізав мені ляпаса, розбивши губу. Потім обняв мене, але сили його вже покинули, і він упав, простягшись на підлозі. Голка досі стриміла з-під його шкіри. Я витяг голку й накрив його плащем. Після того випадку він почав замикати двері на ключ.

Ми жили в маленькій мансарді, що нависала над будівельним майданчиком, де споруджували нову концертну залу для палацу музики «Орфео Катала́». То було тісне й холодне помешкання, де вітер і сирість, здавалося, проникали крізь стіни. Я мав звичай сидіти на маленькому балкончику, звісивши ноги, дивитися на людей, що проходили внизу, та споглядати дивне скупчення скульптур і неможливих колон, які виростали на протилежному боці вулиці й іноді здавалися такими близькими, що я міг доторкнутися до них рукою, а іноді – далекими, як місяць. Я був кволим хлопчиком, схильним хворіти на гарячку та підхоплювати всілякі інфекції, які майже затягували мене в могилу, але в останню мить завжди розкаювалися й ішли шукати собі якусь принаднішу жертву. Коли я хворів, мій батько дуже швидко втрачав терпець і, посидівши біля мене не більш як дві ночі, зазвичай передавав мене під опіку якої-небудь сусідки й зникав із дому на кілька днів. З часом я почав здогадуватися, що він сподівався знайти мене мертвим по поверненні й у такий спосіб звільнитися від обов'язку піклуватися про цю слабосилу дитину, яка була йому геть непотрібна.

Не раз мені й самому хотілося, щоб усе сталося саме так, але щоразу, коли мій батько повертався, він знаходив мене живим, живим і трохи вищим, аніж я був. Мати-природа не знала сорому, обдаровуючи мене всім тим розмаїттям хвороб і нещасть, але так ніколи й не зібралася застосувати до мене закон земного тяжіння в усій його повноті. Усупереч усім сподіванням я спромігся пережити перші роки дитинства, такого хисткого й непевного в ті часи, коли ще не винайшли пеніцилін. Тоді смерть не була анонімною, і її можна було побачити й відчути нюхом усюди, де вона пожирала душі, які прожили так мало, що не встигли й згрішити.

Уже в ті часи моїми єдиними друзями були істоти з паперу й чорнила. У школі я навчився читати й писати набагато раніше, аніж інші діти з нашого кварталу. Там, де мої товариші бачили лише рисочки, накреслені чорнилом на незрозумілих сторінках, я бачив світло, вулиці та людей. Слова й таємниця їхньої прихованої науки зачаровували мене й здавалися ключем,

яким можна відімкнути нескінченний світ, далекий і від нашої вбогої оселі, і від цих вулиць, і від цих каламутних днів, де, як підказувала мені інтуїція, нічого доброго на мене не чекало. Моєму батькові не подобалося натрапляти на книжки в домі. Він не розумів тих літер і бачив у них щось образливе для себе. Він казав, що, коли мені виповниться десять років, він пошле мене працювати й мені ліпше викинути з голови всі ці химери, бо інакше на мене чекають лиха доля й смерть від голоду. Я ховав книжки під матрацом і чекав, поки він кудись піде або засне, щоб заглибитися в читання. Одного разу він заскочив мене зненацька, коли я читав уночі, і вкрай розлютився. Вихопив книжку в мене з рук і викинув її у вікно.

– Якщо я знову побачу, що ти марнуєш світло, читаючи ці нісенітниці, пожалкуєш.

Мій батько не був скупий і, попри ті злидні, у яких ми жили, завжди, коли міг, давав мені кілька монет, щоб я купив собі цукерок, як і інші діти з нашого кварталу. Він був переконаний, що я витрачав подаровані гроші на цукерки, горіхи або карамельки, але я складав ті монетки в бляшанку з-під кави, яку ставив під ліжко, і, коли там збиралося чотири або п'ять реалів, потай від нього біг купити собі книжку.

Моїм улюбленим закладом була книгарня «Семпере та син» на вулиці Святої Анни. Та крамничка, де все пахло пилюкою й старим папером, була моїм святилищем і притулком. Книгар дозволяв мені сидіти в кріслі в кутку й читати яку завгодно книжку з його полиць. Семпере ніколи не брав із мене гроші за ті книжки, які дозволяв читати, але перед тим як піти, я непомітно для нього залишав на прилавку монетки, які мені щастило зібрати. Там був лише дріб'язок, і якби я захотів купити якусь книжку за ті нещасні гроші, то міг би собі дозволити лише книжечку цигаркового паперу, призначеного для виготовлення самокруток. Коли наставав час іти, я виходив звідти, тягнучи ноги й душу, бо, якби це залежало тільки від мене, я б залишився жити там.

Якось на Різдво Семпере зробив мені найкращий подарунок з усіх тих, які я будь-коли одержував у своєму житті. То був старий том, обшарпаний і зачитаний.

– «Великі сподівання», Карлос Діккенс…[9] – прочитав я на обкладинці.

Я знав, що Семпере був знайомий із кількома письменниками, які відвідували його книгарню, і, дивлячись, з якою ніжністю він тримає в руці цей том, подумав, що той невідомий мені дон Карлос – один із них.

– Це ваш друг?

– Друг усього мого життя. А від сьогодні – і твій друг.

Того вечора, ховаючи книжку під одягом, щоб батько її не побачив, я приніс свого нового друга додому. То була дощова осінь, і протягом цілої низки похмурих днів я прочитав «Великі сподівання» дев'ять разів, почасти тому, що мені більше нічого було читати, а почасти тому, що не уявляв собі, щоб у світі могла існувати цікавіша книжка, і навіть став підозрювати, що дон Карлос написав цей роман тільки для мене. Незабаром мене опанувала тверда переконаність у тому, що я нічого більше не хочу робити у світі, крім як навчитися писати книжки, як сеньйор на прізвище Діккенс.

Якось удосвіта я прокинувся від удару, якого завдав мені батько. Він повернувся з роботи раніше, аніж звичайно. Очі в нього були налиті кров'ю, а подих смердів горілкою. Я дивився на нього з жахом, а він став обмацувати пальцями голу лампочку, яка звисала зі стелі.

– Вона гаряча.

Він уп'явся в мене поглядом і люто пожбурив лампочку. Вона вдарилася об стіну й розлетілася на тисячу скалок, які прилипли мені до обличчя, але я не наважувався обтрусити їх.

– Де вона? – запитав батько холодним, спокійним голосом.

Я вдав, ніби не розумію, чого йому треба.

– Де твоя паскудна книжка?

---

[9] Ідеться про роман Чарльза Діккенса.

Я знову стенув плечима. У сутіні я майже не помітив його руки`, що знову завдала удару. Відчув тільки, як в очах мені потемніло, і впав із ліжка з повним ротом крові. Гострий біль обпалив мені губи та за губами, наче спалах білого вогню. Повернувши голову вбік, побачив на підлозі уламки двох вибитих зубів. Рука батька здавила мені шию й підняла мою голову.

– Де вона?..

– Тату, благаю…

Він щосили кинув мене обличчям об стіну, і я, ударившись головою, утратив рівновагу й упав, наче мішок із кістками. Він потяг мене в куток і залишив там, скуленого, наче згорнутого в клубок, а тим часом відчинив шафу, схопив ті чотири одежини, які в мене були, і пожбурив їх на підлогу. Позазирав у всі шухляди, ящики та валізи й, не знайшовши книжки, геть виснажений, повернувся до мене. Я заплющив очі й притиснувся до стіни, чекаючи удару, якого так і не дочекався. Розплющив очі й побачив, що батько сидить на ліжку, плачучи від задишки й сорому. А коли побачив, що я на нього дивлюся, то вибіг за двері й побіг униз сходами. Я чув, як відлуння його кроків віддаляється в тиші світанку, і лише тоді, коли переконався, що він уже далеко, доповз до ліжка й витяг книжку зі сховку під матрацом. Одягся й із романом Діккенса під пахвою вийшов на вулицю.

Густий туман опускався на вулицю Святої Анни, коли я підійшов до дверей книгарні. Книгар та його син жили на першому поверсі того самого будинку. Я знав, що шоста година ранку – не той час, коли можна стукати у двері нехай там до кого, але моєю єдиною думкою в ту мить було врятувати книжку, бо я не мав найменшого сумніву, що, коли мій батько знайде її, повернувшись додому, він порве її на дрібні шматочки, давши волю всій тій люті, яка накопичилася в його крові. Я натиснув на кнопку дзвінка й став чекати. Мені довелося дзвонити ще двічі або тричі, аж поки я почув, що двері на балкон відчинилися, і побачив, як старий Семпере в халаті та пантофлях вийшов туди й утупив у мене здивований погляд. Через півхвилини він спустився й відчинив мені двері. Коли побачив мене, усі ознаки роздратування зникли з його обличчя.

– Святий Боже! Що з тобою? Хто тобі це зробив?

– Ніхто. Я впав. – Я простяг йому книжку. – Я прийшов повернути її вам, бо не хочу, аби з нею щось сталося…

Семпере подивився на мене, нічого не кажучи. Він узяв мене на руки й заніс до своєї кімнати. Його син, хлопчисько дванадцяти років, такий сором'язливий, що я ніколи не чув його голосу, прокинувся, почувши кроки свого батька, і чекав його на сходовому майданчику. Побачивши кров на моєму обличчі, він злякано подивився на батька.

– Зателефонуй лікареві Кампосу.

Хлопець ствердно кивнув головою й побіг до телефону. Почувши, як він говорить у слухавку, я переконався, що він не німий. Удвох вони посадили мене в крісло в їдальні й у чеканні, коли прибуде лікар, стерли кров із моїх ран.

– Ти мені не скажеш, хто тебе так побив?

Я не розтулив губ. Семпере не знав, де я живу, і я не мав наміру розповідати йому про те, як мені живеться.

– Це був твій батько?

Я відвернув погляд.

– Ні. Я впав.

Лікар Кампос, який жив за кілька будинків звідти, прийшов через п'ять хвилин. Він оглянув мене з ніг до голови, обмацуючи синці та змазуючи порізи з усією можливою обережністю. Я бачив, що його очі палахкотять від обурення, але він не сказав нічого.

– Переломів немає, але синці не зійдуть і болітимуть іще кілька днів. Ці два зуби треба видалити. Їх усе одно втрачено, а є небезпека зараження.

Коли лікар пішов, Семпере приготував мені склянку теплого молока з какао й з усмішкою дивився, як я п'ю.

– І ти все це витерпів, щоб урятувати «Великі сподівання», чи не так?

Я знизав плечима. Батько й син перезирнулися зі змовницькими усмішками.

– Наступного разу, коли ти захочеш урятувати книжку, рятуй її по-справжньому, не ризикуючи життям. Скажи мені про це, і я відведу тебе до такого таємного місця, де книжки ніколи не вмирають і де ніхто не може знищити їх.

Я подивився на обох, заінтригований.

– Про яке місце ви говорите?

Семпере підморгнув і подарував мені ту таємничу усмішку, яка здавалася вкраденою із серіалу дона Александра Дюма й була, як розповідали, маркою їхньої родини.

Мій батько ходив протягом усього того тижня з опущеними очима: його мучили докори сумління. Він купив нову лампочку й сказав мені, що дозволяє вмикати її, але не надовго, бо електрика коштує дуже дорого. Я вирішив не гратися з вогнем. У суботу на тому тижні батько хотів купити мені книжку й зайшов до книгарні на вулиці Палья навпроти давнього римського муру, першої й останньої книгарні, поріг якої він переступив, та оскільки він не міг прочитати назви на палітурках понад сотні виставлених там книжок, то пішов звідти з порожніми руками. Після цього він дав мені грошей, більше, аніж зазвичай, і сказав, що я можу купити собі все, що заманеться. Ця нагода здалася мені зручною для того, щоб поговорити на тему, яку я досі не наважувався порушити.

– Донья Маріана, учителька, просила мене запитати у вас, чи не змогли б ви якось прийти до школи. Вона хоче поговорити з вами, – почав я.

– Поговорити про що? Чого ти там накоїв?

– Нічого я не накоїв. Донья Маріана хотіла б поговорити з вами про мою подальшу освіту. Вона каже, що я маю здібності, і хоче виклопотати мені стипендію для вступу до монастирської школи…

– Чи можна вірити жінці, яка забиває тобі голову пустими химерами й хоче послати тебе до коледжу, у якому навчаються діти багатіїв? Ти знаєш, що то за публіка? Ти знаєш, як вони на тебе дивитимуться і як ставитимуться до тебе, коли довідаються, звідки ти прийшов?

Я опустив погляд.

– Донья Маріана лише хоче допомогти, тату. Більше нічого. Не гнівайтеся. Я скажу їй, що ви проти, та й по всьому.

Батько зиркнув на мене лютим поглядом, але стримався й, заплющивши очі, кілька разів глибоко вдихнув повітря, перш ніж сказати:

– Ми якось проживемо з тобою, ти мене зрозумів? Я і ти. Не просячи милостиню в тих сучих синів. І високо тримаючи голову.

– Атож, тату.

Батько поклав мені на плече долоню й подивився на мене таким поглядом, ніби протягом тієї короткої миті, яка ніколи більше не повториться, він пишався мною, хоч ми й були дуже різними, хоч мені й подобалися книжки, яких він не міг прочитати, хоч життя й зробило нас супротивниками. У ту мить я навіть повірив, що мій батько був найдобрішим чоловіком у світі й що всі це зрозуміли б, якби життя бодай одного разу надало йому можливість витягти виграшну карту.

– Усе те зло, яке робить людина, повертається до неї, Давиде. А я накоїв багато зла. Багато. Але я заплатив свою ціну. І наша доля зміниться. Ти ще побачиш… Ти побачиш…

Попри наполягання доньї Маріани, яка була жінкою кмітливою й швидко здогадалася, у чому суть моєї проблеми, я більше не порушував тему своєї освіти в розмові з батьком. Коли моя вчителька зрозуміла, що надії не було, то пообіцяла щодня по закінченні уроків присвя-

чувати зайву годину лише мені, щоб якомога більше розповісти про історію, про книжки й про всі ті речі, які так лякали мого батька.

– Це буде нашою таємницею, – сказала мені вчителька.

На той час я вже почав розуміти: мій батько соромився того, що люди вважали його невігласом, уламком війни, де, майже як у всіх війнах, люди воювали в ім'я Бога та батьківщини, щоб надати ще більше влади тим людям, які мали її досить і до того, як розпочали цю війну. Тому я почав іноді проводжати батька на його нічне чергування. Ми сідали в трамвай на Трафальґарській вулиці, який доставляв нас до брами кладовища. Я залишався в його будці, читаючи старі номери газети й іноді намагаючись із ним говорити, але залучити його до розмови було нелегкою справою. Мій батько не хотів більше говорити ані про війну в колоніях, ані про жінку, що покинула його. Якось я запитав у нього, чому моя мати пішла від нас. Я підозрював, що в цьому була якась моя провина, що я вчинив щось погане, хоч і був тоді немовлям.

– Твоя мати покинула мене ще до того, як я пішов воювати. Дурний я був, бо зрозумів це тільки тоді, коли повернувся. Таким є життя, Давиде. Рано чи пізно всі тебе кидають.

– Я вас ніколи не покину, тату.

Мені здалося, він зараз заплаче, і я обійняв його, щоб не бачити його обличчя.

Наступного дня без попередження мій батько повів мене до великого мануфактурного універмагу «Ель Індіо», що на вулиці Кармен. Ми не стали заходити досередини, але крізь скло вітрини батько показав мені молоду й усміхнену жінку, яка обслуговувала покупців, розгортаючи перед ними тканини найвищої якості.

– Ото твоя мати, – сказав він. – Одного дня я повернуся сюди і вб'ю її.

– Не кажіть цього, тату.

Він подивився на мене почервонілими очима, і я зрозумів, що він досі її кохає й що я ніколи не прощу їй цього. Пам'ятаю, я спостерігав за нею потай, так, щоб вона не помітила нашої присутності, і впізнав її лише завдяки фотографії, яку мій батько зберігав удома в одній зі скринь, поруч зі своїм револьвером часів служби у війську, і яку щоночі, коли думав, що я сплю, діставав і роздивлявся так, ніби вона могла підказати йому всі відповіді чи принаймні найнеобхідніші.

Роками я приходив до дверей того універмагу й таємно спостерігав за нею. Я так ніколи й не наважився увійти туди або заговорити до неї, коли вона виходила й віддалялася від мене бульваром Рамбла до того свого життя, яким я його собі уявляв, до родини, у якій вона знайшла своє щастя, і до сина, що заслуговував на її любов і на пестливий доторк її шкіри більше, ніж я. Мій батько ніколи не знав, що я втікав із дому, щоб її побачити, а іноді навіть ішов за нею, підходячи так близько, що міг би взяти її за руку й піти поруч, але завжди губився в останню хвилину. У моєму світі великі надії жили лише на сторінках книжок.

Щаслива доля, про яку мріяв мій батько, так ніколи до нас і не прийшла. Лише в одному життя пішло йому назустріч – воно не примусило його сподіватися довго. Якось уночі, коли ми підійшли до дверей редакції, щоб розпочати нічне чергування, троє чоловіків із пістолетами в руках вийшли з темряви й прошили його кулями на моїх очах. Пам'ятаю запах сірки й струминки диму над дірками, які кулі пропалили в його пальті. Один з убивць хотів добити його пострілом у голову, але в цю мить я впав на батька, закривши його своїм тілом, і другий убивця його зупинив. Пригадую, як я дивився в очі вбивці, який нахилився наді мною, читаючи в них сумнів, чи не слід убити й мене. Проте стріляти в мене вони не стали й легкою ходою подалися геть, зникнувши в темряві провулків між заводами та фабриками кварталу Пуебло-Нуево.

У ту ніч убивці залишили мого батька стікати кров'ю в мене на руках, а мене – самого, як палець, у світі. Майже два тижні я проспав у друкарні редакції між лінотипними машинами, які здавалися мені велетенськими сталевими павуками, під оглушливий скрегіт, який ночами мало не розривав мої барабанні перетинки. Коли мене знайшли, мої руки та одяг іще були обліплені засохлою кров'ю. Спочатку ніхто не міг зрозуміти, хто я такий, бо я не розмовляв

майже тиждень, а коли нарешті розтулив рота, то лише викрикував ім'я свого батька, доки не втратив голос. Коли в мене запитали про мою матір, я сказав, що вона померла і я не маю нікого у світі. Моя історія дійшла до вух Педро Відаля – найвпливовішого журналіста газети й особистого друга головного редактора, який домігся, щоб мене взяли на посаду кур'єра й тимчасово дозволили жити в підвальній комірчині, призначеній для сторожа.

То були роки, коли на вулицях Барселони, можна сказати, щодня лилася кров і буяло насильство. То були дні листівок і бомб, які вибухали на вулицях кварталу Раваль, залишаючи після себе огорнуті димом, покалічені тіла людей, що смикалися в передсмертній агонії; то були ночі чорних постатей, які сновигали в темряві, проливаючи кров; то були дні процесій, у яких брали участь ченці й генерали, що смерділи смертю та обманом; дні запальних промов, де всі брехали й усі мали рацію. Гнів і ненависть, які через кілька років спонукали одних убивати інших в ім'я грандіозних гасел та шматків матерії, зафарбованих у різні кольори, уже ставали відчутними в отруєному повітрі. Густий дим із фабричних та заводських димарів наповзав на місто й огортав його вимощені бруківкою вулиці, якими котилися трамваї, автомобілі та екіпажі. Ніч належала світлу гасових ліхтарів і темряві провулків, поцяткованій спалахами пострілів та синіми слідами спаленого пороху. То були роки, коли діти ставали дорослими дуже швидко й, не встигши попрощатися з дитинством, робилися схожими на дідів.

Оскільки я не мав іншої родини, крім цієї зануреної в густу темряву злочинів Барселони, редакція газети стала моїм притулком і моїм світом доти, доки моя платня не дозволила мені винайняти кімнату в пансіоні доньї Кармен. Мені тоді виповнилося чотирнадцять років… Я прожив там не більш як тиждень, коли домогосподиня прийшла в мою кімнату й повідомила, що за дверима мене чекає якийсь кабальєро. На сходовому майданчику я побачив чоловіка в сірому одязі, із сірим поглядом і сірим голосом, який запитав, чи перед ним Давид Мартін. Діставши ствердну відповідь, він передав мені пакунок, загорнутий у папір, і зник, швидко спустившись сходами, залишивши слід своєї сірої присутності в тому жалюгідному світі, у якому я мешкав. Я заніс пакунок до своєї кімнати й замкнув за собою двері. Ніхто, крім двох або трьох осіб із редакції, не знав, де я живу. Я розгорнув пакунок, заінтригований. То був перший пакунок, який я одержав у своєму житті. Усередині був футляр зі старого дерева, вигляд якого видався мені знайомим. Я поклав його на ліжко й розкрив. У футлярі був старий револьвер мого батька – зброя, яку видали йому у війську і з якою він повернувся з Філіппін, щоб померти тут так рано жалюгідною смертю. Біля пістолета була картонна коробка з кількома кулями. Я взяв револьвер і зважив його на руці. Він пахнув порохом і мастилом. Я запитав себе, скількох людей убив мій батько з цього револьвера. За допомогою цієї зброї він, безперечно, звів би порахунки і з власним життям, якби його не випередили. Я знову поклав револьвер у футляр і закрив його. Моїм першим імпульсом було викинути його в сміття, але потім до мене дійшло, що цей револьвер – єдиний спадок, що залишився мені від батька. Я припустив, що якийсь лихвар, котрий по смерті мого батька забрав усі наші вбогі пожитки з тієї старої мансарди, що висіла навпроти черепичного даху Палацу музики, як компенсацію за його борги, надумав надіслати мені цей зловісний спогад, щоб у такий спосіб привітати мене з входженням у доросле життя. Я заховав футляр, поклавши його на шафу й підсунувши під саму стіну, де збиралася пилюка й куди донья Кармен не дістала б, навіть якби вона ходила на ходулях, і не доторкався до нього протягом років.

Того самого вечора я знову прийшов у книгарню «Семпере та син» і, почуваючись уже чоловіком, який має власне місце у світі й певні ресурси, сказав книгареві, що хочу купити в нього той старий примірник «Великих сподівань» Діккенса, який мені довелося повернути кілька років тому.

– Назвіть йому ціну, яку захочете, – сказав я. – Назвіть ціну, що дорівнюватиме ціні всіх тих книжок, за які я вам не заплатив протягом останніх десяти років.

Пригадую, що Семпере сумно всміхнувся й поклав руку мені на плече.

– Сьогодні вранці я його продав, – збентежено признався він.

6

Через триста шістдесят п'ять днів після того, як написав своє перше оповідання для «Голосу індустрії», я прийшов, як і зазвичай, до редакції й не побачив там майже нікого, крім кількох редакторів, які лише кілька місяців тому називали мене ласкавими прізвиськами й казали мені слова підтримки, а сьогодні, побачивши, що я прийшов, удали, ніби не почули мого привітання, і лише зашепотілися між собою. Менш як за хвилину вони накинули свої пальта й зникли, ніби тікали від якоїсь зарази. Я залишився сидіти сам-один у дивовижно порожній залі, дивлячись зачудованим поглядом на десятки порожніх столів. Повільні й важкі кроки в мене за спиною повідомили про наближення дона Басиліо.

– Доброго вечора, доне Басиліо. Що сьогодні відбувається й куди всі поділися?

Дон Басиліо подивився на мене зі смутком в очах і сів за сусідній стіл.

– Усі пішли на різдвяний вечір, який для себе влаштувала редакція, – повідомив він спокійним голосом. – Вам, певно, ніхто нічого про це не сказав.

Я похитав головою, удавши безтурботну усмішку.

– А ви чому не пішли? – запитав я.

– У мене зникло бажання, – відповів дон Басиліо.

Ми мовчки подивились один на одного.

– А якщо я запрошу вас? Куди захочете. «Кан-Соле´», наприклад. Відсвяткуємо удвох успіх «Барселонських таємниць».

Дон Басиліо всміхнувся й повільно кивнув головою.

– Мартін, – промовив він нарешті, – не знаю, як вам це сказати.

– Сказати що?

Дон Басиліо відкашлявся.

– Я більше не зможу друкувати «Барселонські таємниці».

Я подивився на нього, нічого не розуміючи. Дон Басиліо відвів очі вбік.

– Ви хочете, щоб я писав щось інше? Щось ближче до стилю Ґальдоса?

– Мартін, ви знаєте, які в нас люди. Почалися скарги. Я намагався зам'яти скандал, але наш головний редактор – людина слабка, і він не хоче непотрібних конфліктів.

– Я вас не розумію, доне Басиліо.

– Мартін, мене попросили, щоб я вам про це сказав.

Він нарешті подивився мені прямо у вічі й стенув плечима.

– Мене звільнили, – промурмотів я.

Дон Басиліо ствердно кивнув головою.

Я відчув, що, попри всі мої зусилля, очі мені наповнюються слізьми.

– Зараз вам здається, що настав кінець світу, але повірте мені, коли я вам скажу, що це найкраще, що могло з вами статися. Тут не місце для вас.

– А де для мене місце? – запитав я.

– Я вам співчуваю, Мартін. Повірте, я вам співчуваю. – Дон Басиліо підвівся й приязно поклав руку мені на плече. – Щасливого вам Різдва, Мартін.

Того ж таки вечора я забрав усе, що мені належало, зі свого письмового стола й, назавжди покинувши редакцію, яка досі була моїм домом, заглибився в темні й безлюдні вулиці міста. Повертаючись до пансіону, я підійшов до ресторану «Сет Портес», що був під арками дому, який належав родині Ксіфре´. Я стояв на вулиці й спостерігав крізь шибки вікон, як мої товариші сміються та бенкетують. Я зрозумів, що моя відсутність робить їх щасливими або принаймні допомагає їм забути про те, що вони ніколи щасливими не були й ніколи не будуть.

Решту того тижня я плив за течією, просиджуючи з ранку до вечора в бібліотеці «Атенео» і сподіваючись, що коли повернуся до пансіону, то знайду листа від головного редактора газети, у якому він проситиме, щоб я повернувся до редакції. Сидячи в одній із читальних зал, я знову й знову діставав візитну картку, яку знайшов у своїй руці, коли прокинувся в «Мрії», і починав писати листа своєму невідомому благодійникові Андреасу Кореллі. Потім завжди рвав його й наступного дня починав писати знову. На сьомий день, стомившись співчувати самому собі, я вирішив здійснити неминуче паломництво в оселю свого покровителя.

Я сів на потяг до Саріа` на вулиці Пелайо. Тоді він іще ходив на поверхні, і я вмостився на одному з передніх сидінь вагона й спостерігав, як вулиці стають дедалі ширшими й величнішими мірою того, як вони віддалялися від центру. Я вийшов на пероні Саріа` й сів у трамвай, із якого вийшов біля брами монастиря Педральбес. У той день було незвично тепло для цієї пори року, і з вітром долинали пахощі сосон та дроку, що витали над схилами гори. Я звернув на авеню Пірсона, яке вже почало урбанізуватися, і незабаром побачив обриси вілли «Геліус», які неможливо було не впізнати. Коли я зійшов угору схилом і наблизився до будинку, то побачив Відаля, що сидів біля вікна своєї вежі в одній сорочці й курив сигарету. Я почув музику й пригадав, що Відаль був одним із небагатьох жителів нашого міста, які мали у своєму володінні радіоприймач. Як добре мусив він бачити життя звідти, згори, і як погано мусив бачити його я.

Я привітав його помахом руки, і він так само відповів на моє привітання. Підійшовши до вілли, я зустрівся з водієм Мануелем; той прямував до гаража, несучи в одній руці цілий жмут ганчірок, а в другій – відро, у якому парувала гаряча вода.

– Я радий бачити вас, Давиде, – сказав він. – Як життя? Успіхи тривають?

– Робимо все, що можемо, – відповів я.

– Не будьте занадто скромним, бо навіть моя дочка читає про ті пригоди, про які ви розповідаєте в газеті.

Я проковтнув слину, здивований, що дочка шофера не тільки знає про моє існування, а й прочитала котрісь із тих дурниць, які я пишу.

– Крістіна?

– Іншої в мене нема, – відповів дон Мануель. – Сеньйор нагорі, у себе в кабінеті, ви можете туди піднятися, якщо хочете.

Я кивнув головою на знак згоди й увійшов до будинку. Пішов сходами до самої вежі, до якої можна було увійти з четвертого поверху. Вона височіла над хвилястою поверхнею дахів, накритих різнокольоровою черепицею. Там я побачив Відаля в його кабінеті, з якого було видно все місто, а вдалині – море. Відаль вимкнув радіоприймач завбільшки з невеличкий метеорит; він купив його кілька місяців тому, коли було оголошено про перші передачі станції «Радіо Барселони» зі студій, обладнаних під склепінням готелю «Колумб».

– Я заплатив за своє радіо дві сотні песет, а в результаті мушу слухати дурниці, які воно без упину базікає.

Ми сиділи в кріслах, що стояли одне навпроти одного; усі вікна були відчинені, і до кімнати залітав свіжий вітер, який для мене, мешканця старого й темного міста, пахнув іншим світом. Тиша, яка тут панувала, здавалася мені справжнім чудом. Чутно було тільки, як дзижчать у саду комахи й шелестить на вітрі листя дерев.

– Погода така чудова, ніби вже прийшло літо, – наважився порушити мовчанку я.

– Не ховайся за розмовами про погоду. Я вже знаю, що сталося, – сказав Відаль.

Я знизав плечима й скинув поглядом на його письмовий стіл. Я знав, що мій наставник уже багато місяців – якщо не років – намагається написати те, що він називав «серйозним романом», далеким від легковажних сюжетів його детективних історій, щоб уписати своє ім'я до списку тих авторів, чиї твори стоять на полицях найбільших бібліотек. Я не побачив багато списаних аркушів.

– Як посувається шедевр?

Відаль викинув недопалок у вікно й подивився в далеч.

– Мені немає чого сказати, Давиде.

– Дурниці.

– Усе в цьому житті дурниці. Питання лише в тому, під яким кутом ми дивимося на речі.

– Чого б вам не занести цю думку до своєї книжки? Назвіть її «Нігіліст на пагорбі». Успіх забезпечений.

– Успіх насамперед потрібен тобі, бо або я помиляюся, або скоро твої заощадження вичерпаються.

– Я завжди можу звернутися до вашого милосердя.

– Не пам'ятаю, щоб ти коли-небудь до нього звертався.

– Для всього на світі існує початок.

– Зараз тобі здається, ніби для тебе настав кінець світу, але…

– …але незабаром я зрозумію, що зі мною сталося найкраще з того, що могло статися, – закінчив я його думку. – Вам залишилося тільки зізнатися, що тепер дон Басиліо пише для вас промови.

Відаль засміявся.

– Що думаєш робити? – запитав він.

– Може, вам потрібен секретар?

– Я вже маю найкращу секретарку, яку тільки можна собі уявити. Вона розумніша, ніж я, у тисячу разів працелюбніша за мене, а коли всміхається, то здається, що цей паскудний світ іще може мати якесь майбутнє.

– Хто ж це чудо?

– Дочка Мануеля.

– Крістіна?

– Нарешті я почув, як ти вимовив її ім'я.

– Ви обрали не дуже вдалий тиждень для того, щоб посміятися з мене, доне Педро.

– Не дивися на мене поглядом ягняти, якому щойно відрубали голову. Невже ти думаєш, що Педро Відаль дозволив би, не вживши ніяких заходів, аби ця отара заздрісних пересічностей виштовхала тебе на вулицю?

– Одне ваше слово, сказане головному редакторові, змінило б справу.

– Я знаю. Тому саме я запропонував, щоб він тебе звільнив, – сказав Відаль.

Я пережив таке відчуття, ніби він дав мені ляпаса.

– Дуже дякую за цей копняк, – зімпровізував я.

– Я сказав йому, щоб він так зробив, бо маю для тебе щось краще.

– Жебрацтво?

– Який же ти безвірник! Тільки вчора я розмовляв про тебе з кількома своїми колегами, що заснували нове видавництво, і їм потрібна свіжа кров, яку вони могли б пити.

– Звучить вельми заманливо.

– Вони вже знають про «Барселонські таємниці» і хочуть зробити пропозицію, яка дозволить тобі стати дорослим чоловіком і повноцінним письменником.

– Ви говорите серйозно?

– Звісно, я говорю серйозно. Вони хочуть, щоб ти написав їм серіал у найбільш бароковій, кривавій і маячній традиції ґранд-ґіньйоля, супроти якого «Барселонські таємниці» матимуть вельми блідий вигляд. Думаю, це та нагода, якої ти чекав. Я сказав їм, що ти прийдеш поговорити з ними й можеш негайно братися до роботи.

Я глибоко зітхнув. Відаль мені підморгнув і обняв мене.

7

Ось так і сталося, що за кілька місяців до того, як мені мало виповнитися двадцять років, я дістав і прийняв пропозицію написати серію романів, які видаватимуть окремими книжками, кожна вартістю в одну песету, під псевдонімом Іґнатіус Б. Самсон. Мій контракт зобов'язував мене здавати щомісяця по двісті сторінок надрукованого на машинці тексту, насиченого інтригами, убивствами в середовищі світського товариства, незліченними жахіттями на суспільному дні, таємним коханням між жорстокими поміщиками з твердою щелепою й дамочками, яких змагає палка жага, і безліччю неймовірних сімейних трагедій, що розігруються на тлі подій, каламутніших і бурхливіших, аніж води в барселонському порту. Серіал, якому я дав назву «Місто проклятих», мали друкувати щомісяця у вигляді книжки з картонними палітурками та з кольоровими ілюстраціями на першій сторінці обкладинки. За це мені обіцяли платити більше грошей, аніж я будь-коли мріяв заробити. До того ж я мав виконувати роботу, яка була для мене приємною, і не мав над собою іншої цензури, крім тієї, що вимагала від мене писати цікаво для моїх читачів. Умови контракту зобов'язували мене залишатися анонімним, ховаючись за досить екстравагантним псевдонімом, але в ту хвилину така ціна здалася мені надто малою за можливість заробляти собі на життя працею, яку я завжди мріяв виконувати. Я відмовився від марнославного бажання бачити своє прізвище надрукованим на книжці, зате не відмовився від самого себе й міг залишатися тим, ким я був.

Моїми видавцями були двоє колоритних містян, яких звали Баридо й Есковільяс. Баридо, маленький, товстий, на губах у якого завжди грала маснувата загадкова посмішка, був мозком цієї операції. Раніше він був ковбасником, і хоча за все своє життя прочитав не більш як три книжки з катехізисом і телефонним довідником включно, а проте був наділений великими здібностями в галузі виготовлення бухгалтерських книг, вихваляючись перед своїми інвесторами неосяжними планами видання літератури читабельної. Ці плани приваблювали також авторів, що їх це видавництво, як відразу зрозумів Відаль, обшахровувало, нещадно експлуатувало, а в кінцевому підсумку викидало на вулицю, коли вітер починав віяти в протилежний бік, що раніше або пізніше неодмінно траплялося.

Есковільяс виконував допоміжну роль. Високий, худорлявий, з рисами обличчя, у яких було щось погрозливе, він набув свого першого досвіду в справах, працюючи в похоронному бюро, і, маючи дивний звичай мити свої сороміцькі органи одеколоном, завжди поширював навколо себе неясний сморід формаліну, від якого волосся ставало дибки. По суті, він виконував обов'язки зловісного наглядача з нагаєм у руці й робив усю брудну роботу, для якої Баридо зі своєю веселою вдачею та далеко не такою атлетичною будовою тіла мав значно менше здібностей. Це mènage-à-trois[10] доповнювалося секретаркою фірми Ермінією, яка повсюди ходила за цими двома, наче вірна собака, і мала прізвисько Отрута, бо, попри те, що була на вигляд великою скромницею, їй можна було довіряти не більше, аніж гримучій змії в період тічки.

Не дуже дбаючи про надмірну чемність, я намагався бачитися з ними якомога рідше. Наші стосунки мали суто меркантильний характер, і жодна зі сторін не знемагала від бажання змінювати встановлений протокол. Я вирішив скористатися з цієї нагоди й працювати дуже серйозно, щоб довести Відалеві та собі самому, що спроможний боротися з труднощами життя й заслуговую на його довіру та допомогу. Заробивши трохи грошей, я вирішив покинути пансіон доньї Кармен і пошукати собі щось більш пристойне. Ще раніше я накинув оком на монументальний на вигляд будинок на вулиці Фласадерс за номером тридцять, що був на відстані кинутого каменя від бульвару Борна, який я проминав протягом усіх тих років, коли повертався з редакції до пансіону. Та будівля, увінчана вежею, що стриміла над фасадом, прикра-

[10] Співжиття втрьох (*фр.*).

шеним барельєфами та фігурними ринвами, стояла всі ці роки замкнена; її двері обплутували ланцюги, на яких висіло кілька іржавих замків.

Але попри її зловісний та недоладний вигляд, а може, саме завдяки йому думка про те, щоб оселитися в ній, збудила в моїй уяві цілий букет позначених радісним хвилюванням, можна навіть сказати, любострасних картин. За інших обставин я насамперед подумав би про те, що такий будинок перебуває далеко поза можливостями мого скромного бюджету, але запустіння та забуття, у яких він, схоже, перебував довгі роки, розбудили в мені надію, що, якщо ця будівля більше нікому не потрібна, то, можливо, її власники погодяться на мої умови.

Розпитавши у кварталі, я з'ясував, що в тому будинку вже багато років ніхто не живе й що він перебуває під наглядом управителя нерухомої власності на ім'я Вінсент Клаве, чия контора була на вулиці Комерсіо, навпроти ринку. Клаве був кабальєро старої школи, що полюбляв одягатися так, як одягалися алькальди та батьки вітчизни, чиї статуї стоять на вході до Парку Цитаделі, і за найменшої нагоди вдавався до риторичних зворотів, які не давали пощади ані божественному, ані людському.

– Отже, ви письменник. Знайте, я міг би розповісти вам чимало історій, кожна з яких дала б вам сюжет для чудової книжки.

– Я в цьому не сумніваюся… То чого б, наприклад, вам не почати з розповіді про будинок на вулиці Фласадерс, номер тридцятий?

Вираз обличчя Клаве став схожий на маску персонажа з давньогрецької трагедії.

– Будинок із вежею?

– Він самий.

– Повірте мені, юначе, я не радив би вам оселятися в ньому.

– А чом би й ні?

Клаве стишив голос майже до пошепту, ніби боявся, що стіни нас підслухають, і промовив замогильним тоном:

– Над тим будинком нависає зловісна тінь. Я там був, коли ми ходили з нотарем опечатувати його, і можу вас запевнити, що стара частина кладовища Монтжуїк має веселіший вигляд. Відтоді він завжди стояв порожній. Те місце зберігає погані спогади. Воно нікому не до вподоби.

– Його спогади не можуть бути гіршими за мої, але хай там як, а я сподіваюся, що вони знизять на нього ціну.

– Іноді буває така ціна, яку не можна сплатити грішми.

– Можна мені подивитися той дім?

Я вперше навідався до будинку з вежею одного березневого ранку в супроводі самого Клаве, його секретаря та банківського ревізора, чиє прізвище також було серед тих, хто мав стосунок до тієї власності. Схоже, цей дім протягом багатьох років був предметом заплутаних юридичних дискусій, аж поки нарешті перейшов до кредитної установи, що проковтнула його останнього власника. Якщо Клаве не брехав, то ніхто не переступав через його поріг уже двадцять років.

8

Багато років по тому, читаючи розповідь кількох британських дослідників, що проникли в темні глибини єгипетської гробниці, якій було кілька тисяч років, з її лабіринтами та прокляттями, я знову пригадав свої перші відвідини будинку з вежею на вулиці Фласадерс. Секретар прихопив із собою гасовий ліхтар, бо в той дім досі не провели електрику. Ревізор банку приніс із собою в'язку з п'ятнадцяти ключів, якими мав відімкнути безліч важких замків, що звисали з ланцюгів. Коли нарешті ми відчинили двері, будинок зустрів нас смердючим поди-

хом, подихом могили й вологості. Ревізор закашлявся, а управитель, який прихопив сюди свій найліпший вираз скептицизму й відрази, приклав до губ хусточку.

– Заходьте першим, – запросив він.

Хол був подібний до внутрішнього патіо, характерного для давніх палаців у цій місцевості, вимощеного великими плитами й із кам'яними сходами, що підіймалися до дверей, які відчинялися у власне дім. Угорі блимало слухове вікно, скло якого було цілком заліплене екскрементами голубів та чайок.

– Щурів немає, – повідомив я, увійшовши в дім.

– Мабуть, і щурам тут було б незатишно, – сказав управитель у мене за спиною.

Ми піднялися сходами до майданчика, де були двері, що відчинялися на головний поверх. Тут ревізорові банку знадобилося кілька хвилин, щоб знайти ключ, який би увійшов в отвір замка. Механізм заскреготів звуком, який не обіцяв нічого доброго. Двері відчинилися, щоб перед нами постав нескінченний коридор, затканий павутиною, яка хвилями розгойдувалася в сутінках.

– Мати Божа, – промурмотів управитель.

Ніхто не наважувався ступити перший крок, і довелося мені знову очолити експедицію. Секретар тримав ліхтар високо вгорі, озираючись навколо з огидою в погляді.

Управитель і ревізор переглянулися між собою з виразом, який було неможливо розшифрувати. Коли побачили, що я на них дивлюся, банкір відповів мені незворушною усмішкою.

– Якщо вимести звідси пилюку й зробити добрий ремонт, то це буде палац, – сказав він.

– Палац Синьої Бороди, – уточнив управитель.

– Будьмо об'єктивні, – не погодився з ним ревізор. – У будинку досить довго ніхто не жив, а це завжди призводить до певних незручностей.

Я майже не звертав на них уваги. Я стільки разів мріяв про цей будинок, коли проходив повз його двері, що тепер майже не помічав його темного могильного вигляду. Я просувався вперед головним коридором, заглядаючи до кімнат та помешкань, де стояли та лежали старі меблі, накриті грубим шаром пороху. На одному зі столів досі була подерта скатертина, стояли посуд і таця з уже закам'янілими фруктами та квітами. Келихи та столові прибори залишилися там, ніби мешканці дому вибігли з-за столу, не встигши повечеряти.

Шафи були наповнені старим, витертим і злинялим одягом та взуттям. Були там шухляди, напхом напхані фотографіями, окулярами, перами та годинниками. Покриті порохом портрети дивилися на нас із комодів. Ліжка були застелені й накриті покривалами з білого тюлю, який світився в темряві. Монументальний грамофон стояв на столі з червоного дерева. На ньому була поставлена платівка, і голка проїхала по ній до кінця. Я здмухнув шар пилюки, який її накривав, і прочитав назву записаного на ній твору: «Лакрімоза» Вольфґанґа Амадея Моцарта.

– Симфонія в домі, – сказав ревізор банку. – Чого ще можна бажати? Тут ви житимете, як турецький паша.

Управитель скинув на нього вбивчим поглядом: він цієї думки явно не поділяв. Ми пройшли поверхом до кінцевої галереї, де на столі стояв кавовий сервіз, а розгорнута книжка чекала, поки той, хто сидить у кріслі, перегорне сторінку.

– Схоже, вони всі раптово розбіглися, не встигши нічого забрати, – сказав я.

Ревізор банку закашлявся.

– Можливо, сеньйор хоче оглянути кабінет?

Кабінет був розташований у гостроверхій вежі, куди можна було піднятися крученими сходами з головного коридору й на зовнішньому фасаді якої лишилися сліди всіх поколінь, що їх пам'ятало це місто. Вежа височіла над дахами кварталу Рібера й вивершувалася вузьким куполом із металу й кольорового скла, який іноді правив за такий собі маяк і з якого стриміла роза вітрів у формі дракона.

Ми піднялися сходами й увійшли до зали, де ревізор банку поквапився повідчиняти вікна й впустити повітря та світло. Кімната утворювала прямокутний салон із високою стелею й підлогою з темного дерева. З її чотирьох великих вікон, що вивершувалися арками на чотири сторони світу, можна було бачити базиліку Санта-Марія-дель-Мар на півдні, великий ринок на бульварі Борна на півночі, стару залізничну станцію, звідки колись відходили поїзди до Франції, на сході, а на заході – нескінченний лабіринт вулиць та проспектів, які раз у раз перетиналися між собою, розбігаючись у напрямку гори Тібідабо.

– Ну, що скажете? Хіба не диво? – з ентузіазмом вигукнув банкір.

Управитель дивився на все це зі стриманою відразою. Його секретар підіймав ліхтар угору, хоч у цьому вже не було потреби. Я підійшов до одного з вікон і висунув із нього голову, зачарований.

Уся Барселона лежала під моїми ногами, і мені хотілося вірити, що, коли я відчиню свої нові вікна, її вулиці нашіптуватимуть мені вночі на вухо свої історії й відкриватимуть таємниці, щоб я міг перенести їх на папір і розповісти кожному, хто захоче слухати. Відаль мав свою розкішну, панську вежу зі слонової кості в гірському й елегантному кварталі Педральбес, оточену горами, деревами та прозорим синім небом. Моя зловісна вежа височітиме над найдавнішими та найпохмурішими вулицями міста, оточена міазмами та чорними тінями того некрополя, який поети та вбивці назвали Трояндою вогню.

Письмовий стіл, який стояв у самому центрі кабінету, остаточно вплинув на моє рішення. На ньому, наче велика скульптура з металу й світла, стояла велична друкарська машинка «Андервуд», за прокат якої я, певне, погодився б платити не меншу ціну, аніж за винаймання всього будинку. Я сів у маршальське крісло, яке стояло біля стола, і лагідно доторкнувся до клавіш машинки, усміхаючись.

– Я тут залишаюся, – сказав я.

Ревізор банку зітхнув із полегкістю, а управитель, закотивши очі, перехрестився. Того ж таки вечора я уклав контракт на оренду будинку на десять років. Поки працівники електричної компанії проводили в будинок світло, я заходився прибирати, чистити та приводити до ладу свою нову оселю за допомогою трьох служників, яких Відаль прислав до мене, навіть не запитавши, чи я потребую їхньої допомоги. Незабаром я відкрив, що команда фахівців у галузі електричного освітлення вважала своїм головним завданням пробити безліч дірок у стінах незалежно від того, потрібні вони там чи ні. Через три дні після їх прибуття в будинку ще не горіла жодна лампочка, але здавалося, дім пережив нашестя жуків-точильників, які годуються гіпсом та мінералами.

– Невже не можна було зробити це якось інакше? – запитав я в командира батальйону, який, здавалося, не знав іншого способу діяти, крім як вимахувати молотком.

Отіліо – таке ім'я мав той талант – тицьнув пальцем у план будинку, який передав мені управитель разом із ключами, і почав доводити, що в усьому винен будинок, бо він неправильно збудований.

– Погляньте ось на це, – сказав він. – Якщо все зроблено, як через пень колоду тягти, то воно так і залишається зробленим, як через пень колоду тягти. Ось, наприклад. Тут зазначено, що ви маєте цистерну на асотеї[11]. А насправді ні. Насправді ви маєте цистерну на задньому патіо.

– Ну то й що? До вас цистерна не має жодного стосунку, Отіліо. Зосередьтеся на проблемі електричного освітлення. Світло. Ідеться не про крани й не про труби. Ідеться про світло. Мені потрібне світло.

– Але ж тут усе пов'язане. Що ви скажете мені про галерею?

– Що вона не має світла.

[11] Плаский дах будинку.

– Згідно з планом тут має бути головна стіна. Але наш друг Реміхіо ледь доторкнувся ось тут молотком, і половина стіни обвалилася. А про кімнати я вже й говорити не хочу. Якщо вірити цьому плану, то зала в кінці коридору має майже сорок метрів квадратних. Та де там! Я ладен об заклад побитися, що там немає й двадцяти. А ось тут маємо стіну, якої згідно з планом немає. А про ринви, то ліпше й не згадувати. Немає жодної, яка була б там, де їй би годилося бути.

– А ви певні, що ви правильно читаєте план?

– Послухайте-но, я фахівець. Повірте мені, у цьому домі сам чорт ногу зламає. Тут без Бога не обійтися.

– Ви повинні працювати з тим, що є. Робіть, як знаєте чи як вам заманеться, але я хочу, щоб до п'ятниці стіни були тиньковані, пофарбовані, а світло горіло.

– Не квапте мене, бо йдеться про дуже точну роботу. Тут потрібна стратегія.

– І що ж ви думаєте робити?

– Незабаром будемо снідати.

– Але ж не минуло й півгодини, відтоді як ви прийшли.

– Сеньйоре Мартін, з таким ставленням до нашої праці ми нікуди не дійдемо.

Випробування ремонтом та переобладнанням тривало на цілий тиждень довше, ніж передбачалося, та, попри набридливу й тривалу присутність Отіліо з його командою, які пробивали дірки там, де вони не були потрібні, та снідали по дві з половиною години, радісне відчуття того, що я нарешті оселився в будинку, про який так довго мріяв, допомогло б мені прожити там не один рік зі свічками й гасовими лампами, якби не було іншого виходу. Мені вельми пощастило, бо квартал Рібера був справжнім духовним і матеріальним резервуаром ремісничого люду всіх видів і різновидів, і на відстані кинутого каменя від своєї нової оселі я міг знайти людей, які поставили мені нові засуви та замки, що не здавалися вкраденими з Бастилії, та крани й настінні лампи, що відповідали вимогам двадцятого сторіччя… Я відхилив пропозицію провести до мого будинку телефонну лінію, а те, що мені довелося почути по радіо у Відаля, те, що тепер у пресі називали новими засобами масової комунікації, теж мене не приваблювало. Я вирішив, що житиму у світі книжок і тиші. Я забрав із пансіону лише одну зміну білизни й той футляр, у якому зберігався револьвер мого батька, єдиний спогад про нього. Решту свого одягу та речі особистого вжитку я роздав іншим пожильцям пансіону. Якби міг, то залишив би позаду також свою шкуру й свою пам'ять.

Я переселився в уже електрифікований будинок із вежею в той самий день, коли вийшла друком перша книжка мого великого серіалу «Місто проклятих». В основу свого роману я поклав вигаданий сюжет, який обертався навколо пожежі, що відбулася 1903 року в закладі «Мрія», та привиду, який відтоді блукає вулицями кварталу Раваль. Не встигло висохнути чорнило на сторінках цього першого видання, як я вже почав працювати над другим романом серіалу. Згідно з моїми розрахунками за умови безперервної роботи протягом тридцяти днів на місяць Ігнатіус Б. Самсон мусив щодня виготовляти приблизно 6,66 сторінки рукопису, щоб успішно виконувати умови контракту, – такий темп, звичайно, був божевіллям, але він мав ту перевагу, що не залишав мені вільного часу для того, аби я це усвідомив.

Я лише встиг збагнути, що з плином днів почав споживати більше кави та сигарет, аніж кисню. Мірою того, як я себе все більше отруював, мене починало змагати відчуття, що мій мозок перетворюється на парову машину, яка ніколи не охолоджується. Ігнатіус Б. Самсон був молодий і терплячий. Він працював протягом усієї ночі й засинав рано-вранці, бачачи дивні сновидіння, у яких літери зі сторінки, вставленої в друкарську машинку, розбігалися з паперу, перетворювалися на таку собі чорнильну павутину й обплутували йому руки та обличчя, проникали крізь шкіру, у судини, аж поки обгортали його серце чорною плівкою й перетворювали його зіниці на калюжки темряви. Я тижнями не виходив із того будинку й забував про те, який сьогодні день тижня та який місяць року. Не звертав найменшої уваги на головний біль, напади

якого повторювалися, так, ніби металевий гостряк пробивав дірку в моєму черепі, обпалюючи очі спалахом сліпучого білого світла. Я звик жити з постійним свистом у вухах, який могли приглушити тільки шум вітру або дощу. Іноді, коли холодний піт заливав мені обличчя, і я відчував, що руки мені тремтять на клавішах «Андервуда», я казав собі, що завтра піду до лікаря. Але в цей день мені треба було створювати нову сцену й розповідати нову історію.

Підходив до завершення перший рік життя Іґнатіуса Б. Самсона, і, щоб відсвяткувати цю дату, я вирішив зробити вихідний і знову зустрітися із сонцем, вітром та вулицями міста, якими вже й забув коли ходив. Я поголився й одягнув свій найкращий костюм. Залишив вікна кабінету та галереї відчиненими, щоб добре провітрити будинок і щоб густий туман, який висів у ньому й пахнув зовсім не туманом, розвіявся на всі чотири сторони. Вийшовши на вулицю, я побачив великий конверт, що визирав зі щілини моєї поштової скриньки. У конверті знайшов аркуш пергаменту, скріплений сургучевою печаткою з картинкою янгола та списаний прегарним каліграфічним почерком, який був уже знайомий мені. Я прочитав:

Любий Давиде!

Я хотів би першим привітати вас із новим етапом у вашій творчості. Я з величезною втіхою прочитав перші частини вашого роману «Місто проклятих». Сподіваюся, що мій маленький подарунок буде для вас приємним.

Я знову висловлюю вам свій захват і своє бажання, щоб одного дня наші стежки перетнулися. Переконаний, що так рано чи пізно буде, я залишаюся вашим відданим другом і читачем.

Андреас Кореллі

Маленьким подарунком був той самий примірник «Великих сподівань», який сеньйор Семпере подарував мені, коли я був дитиною, той самий, який я потім йому повернув, щоб мій батько його не знайшов, і той самий, який, коли я хотів купити його за будь-яку ціну, був комусь проданий лише за кілька годин до моєї появи. Я подивився на цей оправлений стосик паперу, що не так давно вміщував для мене всю чарівність і все сяйво світу. На обкладинці досі можна було помітити відбитки моїх дитячих пальців, заплямлених кров'ю.

– Дякую, – промурмотів я.

9

Сеньйор Семпере начепив окуляри й став роздивлятися книжку. Він поклав її на клапоть тканини, яким був застелений письмовий стіл у задній кімнаті його книгарні, і нахилив флексор настільної лампи, щоб пучок світла падав на книжку. Його експертний аналіз тривав кілька хвилин, протягом яких він зберігав благочестиву мовчанку. Я спостерігав, як він гортає сторінки, нюхає їх, погладжує папір і спинку оправи, зважує книжку на одній долоні, а потім на другій і нарешті згортає палітурку й крізь лупу роздивляється відбитки сухої крові, що їх мої пальці залишили там дванадцять або тринадцять років тому.

– Неймовірно, – мовив він, скидаючи окуляри. – Це та сама книжка. Як, ти кажеш, вона потрапила до твоїх рук?

– Я й сам не знаю. Сеньйоре Семпере, вам щось відомо про французького видавця, якого звати Андреас Кореллі?

– Його прізвище здається мені радше італійським, ніж французьким, хоч ім'я Андреас схоже на ім'я грека…

– Його видавництво в Парижі. «Едисьйон де ла Люм'єр».

Семпере замислився на кілька хвилин із виразом сумніву на обличчі.

– Боюся, я вперше чую про це видавництво. Я запитаю в Барсело, який усе знає, цікаво, що він мені скаже.

Ґуставо Барсело був одним зі старійшин корпорації книгарів старої Барселони, і його енциклопедична обізнаність була не менш легендарною, аніж його вдача, досить-таки шка-

рубка й педантична. Серед книгарів існувало прислів'я, що коли ти в чомусь сумніваєшся, то запитай у Барсело. У цю мить з'явився син Семпере, хоч і старший на два чи три роки від мене, досі такий сором'язливий, що іноді здавався невидимим. Він зробив знак своєму батькові.

– Тату, там прийшли по замовлення, яке ви, схоже, прийняли.

Книгар ствердно кивнув і подав мені грубу й обтріпану книгу.

– Тут останній каталог європейських видавців. Якщо хочеш, подивися, чи не знайдеш ти тут чогось, а я поки що обслужу покупця, – сказав він мені.

Семпере повернувся до прилавка, а я залишився сам-один у підсобному приміщенні книгарні, марно шукаючи в довіднику видавництво «Едисьйон де ла Люм'єр». Гортаючи каталог, я чув його розмову з жінкою, чий голос видався мені знайомим. Я почув, як у розмові згадали Педро Відаля, і вирішив подивитися, хто там прийшов.

Крістіна Саньєр, дочка шофера й секретарка мого наставника, переглядала цілий стосик книжок, які Семпере заносив до свого списку проданої літератури. Побачивши мене, дівчина чемно всміхнулася, але я був переконаний, що вона мене не впізнала. Семпере підняв очі й, побачивши мій розгублений погляд, швидко оцінив ситуацію.

– Ви знайомі, чи не так? – запитав він.

Крістіна звела брови, здивована, і знову подивилася на мене, неспроможна пригадати, хто я такий.

– Я Давид Мартін, – нагадав їй я. – Друг дона Педро.

– А й справді, – сказала вона. – Добрий день.

– Як ваш батько? – запитав я, не знаючи, що ще сказати.

– Дуже добре. Він чекає мене за рогом вулиці, у машині.

Семпере, який не пропустив жодного слова з нашої розмови, втрутився:

– Сеньйорита Саньєр прийшла по книжки, які замовив Відаль. А вони трохи заважкі, то чи не будете ви такі ласкаві й не допоможете їй віднести їх до машини?

– Не турбуйтеся… – запротестувала Крістіна.

– Без проблем, – сказав я, готовий заради неї віднести куди завгодно стос книжок, який був би не легший за багатотомне розкішне видання Британської енциклопедії разом з усіма додатками.

Я відчув, як щось хруснуло в мене в спині, і Крістіна стривожено поглянула в мій бік.

– З вами все гаразд?

– Не бійтеся, сеньйорито. Наш друг Мартін хоч і літератор, а проте він дужий, як бик, – сказав Семпере. – Правда ж, Давиде?

Крістіна подивилася на мене, не дуже переконана. Я подарував їй свою усмішку непереможного мачо.

Семпере-син хотів допомогти мені, узявши половину книжок, але батько, показавши себе тонким дипломатом, зупинив його помахом руки.

Крістіна притримала для мене двері, і я наважився пробігти відстань у п'ятнадцять-двадцять метрів, що відокремлювали мене від «іспано-свіси», яка стояла за рогом вулиці Порталь-дель-Анхель[12]. Я ледве туди добіг: руки в мене горіли вогнем, а пальці мало не розтиснулися. Мануель, шофер, допоміг звільнитися від книжок і привітав мене з великою радістю.

– Як приємно зустрітися з вами, сеньйоре Мартін.

– Світ такий маленький, – відповів я.

Крістіна подякувала мені легкою усмішкою й сіла в машину.

– Пробачте, що книжки були такими важкими.

– Ет, пусте. Фізичні вправи збадьорюють дух, – сказав я, не звертаючи уваги на клубок із жил, який утворився в мене на спині. – Привіт донові Педро.

[12] Пішохідна вулиця Барселони.

Я побачив, як вони від'їхали в напрямку майдану Каталунья, і коли обернувся, то побачив Семпере, який стояв у дверях книгарні, дивився на мене лукавим поглядом і показував жестами, щоб я втер слину. Я підійшов до нього й не втримався, щоб не засміятися із самого себе.

– Тепер я знаю вашу таємницю, Давиде. Колись у таких тарапатах я виявляв більше витримки.

– Усе ржавіє.

– Кому ти про це розказуєш? Можна мені залишити книжку на кілька днів?

Я ствердно кивнув головою.

– Бережіть її, як зіницю ока.

10

Я знову побачив її через кілька місяців у товаристві дона Педро Відаля за столиком, який він завжди резервував у «Мезон доре´»[13]. Відаль запросив мене приєднатися до них, але мені досить було зустрітися з нею поглядом, і я зрозумів, що ліпше відхилити запрошення.

– Як посувається роман, доне Педро?

– Успішно.

– Я радий за вас. Смачного.

Наші зустрічі були випадковими. Іноді я натрапляв на неї в книгарні «Семпере та син», куди вона часто приходила забирати книжки для дона Педро. У таких випадках Семпере намагався залишати нас наодинці, але незабаром Крістіна розгадала цей трюк і стала посилати по замовлення одного зі служників із вілли «Геліус».

– Я знаю, це мене не стосується, – сказав мені Семпере. – Але я радив би вам викинути її з голови.

– Не знаю, про що ви говорите, сеньйоре Семпере.

– Давиде, ми знаємо один одного дуже давно…

Місяці минали для мене з такою швидкістю, що я не встигав помічати їх. Я жив нічним життям, пишучи з вечора до ранку, а спав удень. Баридо й Есковільяс не переставали вітати мене з успіхом «Міста проклятих» і коли бачили, що я вже на межі колапсу, то запевняли, що романів через два дадуть мені вільний рік, щоб я міг відпочити або присвятив цей час написанню власного твору, який вони надрукують із великою помпою, подавши великими літерами на обкладинці моє справжнє ім'я. Їм завжди бракувало лише якихось двох романів. Колоття, головний біль та запаморочення ставали дедалі частішими та сильнішими, але я пояснював усі своє нездужання перевтомою й придушував їхні симптоми новими ін'єкціями кофеїну, сигаретами, пігулками кодеїну та іншими ліками, які пахли порохом, що їх мені нишком постачав один аптекар із вулиці Архентерія. Дон Басиліо, з яким я іноді обідав по четвергах на терасі пляжу Барселонета, наполягав, щоб я звернувся до лікаря. Я завжди відповідав йому, що неодмінно звернуся й цього ж таки тижня знайду час.

Крім свого колишнього шефа та батька й сина Семпере, я не мав коли зустрічатися ні з ким, крім Відаля, і то лише тому, що він частіше сам приходив до мене, ніж я до нього. Мій будинок із вежею йому не подобався, і він завжди наполягав, щоб ми пішли прогулятися до бару «Альміраль» на вулиці Хоакіма Кости, де він мав свій рахунок і вечорами в четвер підгодовував літературну братію, до якої мене не запрошував, бо знав, що всі ці асистенти, неспроможні віршомази та підлабузники, які підлещувалися до нього, сподіваючись на милостиню, рекомендацію до видавця або похвальне слово, яким вони могли б заткнути рани свого самолюбства, ненавиділи мене з тими послідовністю, силою та впертістю, яких їм бракувало,

[13] *Maison Dorée* – золотий дім (*фр.*).

коли вони втілювали в життя власні літературні задуми, що їх читацький загал уперто не хотів помічати. Тут, хильнувши абсенту та викуривши гаванську сигару, він починав розмову про свій роман, який усе не міг дописати до кінця, про плани змінити своє життя та про свої любовні походеньки й перемоги: чим старшим він ставав, тим молодшими й палкішими були його коханки.

– Але не запитуй мене про Крістіну, – казав він іноді з лукавим виглядом.

– А що я маю про неї запитувати?

– Чи запитує вона в мене про тебе?

– А вона запитує про мене, доне Педро?

– Ні.

– Тож навіщо вся ця розмова?

– Річ у тім, що одного дня вона згадала про тебе.

Я зазирнув йому у вічі, чи він не кепкує з мене.

– І що ж вона сказала?

– Тобі не сподобається.

– Кажіть усе одно.

– Можливо, вона висловила свою думку трохи іншими словами, але, якщо я правильно її зрозумів, то вона не розуміє, як ти можеш проституювати себе, пишучи серіали примітивного ґатунку для двох сучих синів і занапащаючи свій талант і свою молодість.

Я почувся так, ніби Відаль устромив мені в шлунок холодний кинджал.

– Вона справді так про мене думає?

Відаль знизав плечима.

– Я знаю тільки, що за мене вона готова піти у вогонь й у воду.

Я працював щодня, крім неділі, яку присвячував блуканню вулицями, що завжди приводило мене до якогось шинку у кварталі Паралело, де не було проблем із тим, щоб знайти якусь самотню душу, котра, як і я, чогось чекала й на щось сподівалася. До наступного ранку, коли прокидався й знаходив у своїх обіймах незнайому жінку, я не усвідомлював, що всі вони дуже схожі одна на одну і кольором волосся, і манерою ходити, і рухами або поглядом. Раніше або пізніше, щоб урвати гнітючу мовчанку прощань, ті дами на одну ніч запитували мене, як я заробляю собі на життя. Коли гординя мене спокушала і я казав їм, що я письменник, вони вважали мене брехуном, бо ніхто ніколи не чув про Давида Мартіна, хоча деякі знали, хто такий Ігнатіус Б. Самсон, і чули про «Місто проклятих». З плином часу я почав розповідати, що працюю в портовій митниці біля доків або в конторі адвокатів фірми «Сайрач, Мунтанер і Круельс» асистентом.

Пам'ятаю, як одного вечора я сидів у кав'ярні біля Опери в товаристві вчительки музики, яку звали Алісія і якій, схоже, я допомагав забути про когось, кого вона ніяк не могла забути. Я саме збирався поцілувати її й тут побачив за шибкою обличчя Крістіни. Коли я вибіг на вулицю, вона вже загубилася в натовпі людей, що прогулювалися бульваром Рамбла. Через два тижні Відаль став наполегливо запрошувати мене на прем'єру опери «Мадам Батерфляй» у «Лісео». Родина Відалів мала там ложу в партері, і Відаль раз на тиждень ходив туди протягом усього сезону. Зустрівшись із ним у фойє, я побачив, що він привів також Крістіну. Вона привітала мене крижаною усмішкою й не сказала жодного слова, не обдарувала мене жодним поглядом, аж поки Відаль у середині другого акту не спустився на сцену, щоб привітати котрусь зі своїх знайомих знаменитостей, залишивши нас наодинці в ложі, одне навпроти одного, без жодного щита між нами, крім Пучіні та сотні облич у півтемряві театру. Я зачекав хвилин десять, перш ніж обернувся й подивився їй у вічі.

– Я вас чимось образив? – запитав я.

– Ні.

– Тоді, може, спробуймо вдавати, що ми друзі, принаймні в таких ситуаціях, як ця?

– Я не хочу бути вашим другом, Давиде.

– Чому?

– Бо ви теж не хочете бути моїм другом.

Вона мала слушність: я не хотів бути її другом.

– Ви справді думаєте, що я проституюю себе?

– Те, що я думаю, не має ваги. Головне, що ви про себе думаєте.

Я побув там іще п'ять хвилин, а потім підвівся й пішов, не сказавши ні слова. Підійшовши до великих сходів «Лісео», я вже встиг пообіцяти собі, що ніколи більше не подарую їй жодної думки, жодного погляду, жодного приязного слова.

Наступного дня я зустрівся з нею біля собору, і, коли вже наготувався мовчки обминути її, вона привітала мене помахом руки й усміхнулася. Я зупинився, побачивши, що вона підходить до мене.

– Ви не хочете запросити мене на обід?

– Я вийшов на хвилинку й не можу звільнитися раніше, ніж за дві години.

– Тоді дозвольте мені запросити вас. Невже ви відмовитеся приділити дамі годину?

Згнітивши серце, я пішов за нею до кондитерської на вулиці Петриксоль. Ми замовили дві філіжанки гарячого какао, сіли одне навпроти одного й стали чекати, хто розтулить рота першим. Уперше виграв я.

– Я вчора не хотіла образити вас, Давиде. Я не знаю, що розповів вам дон Педро, але я ніколи так не казала.

– Але ви так подумали, тому дон Педро мені про це й розповів.

– Ви не маєте найменшого уявлення про те, що я думаю, – твердо відповіла вона. – І дон Педро теж.

Я стенув плечима.

– Ну то й гаразд.

– Я сказала зовсім інше. Я сказала, що думаю, ви робите зовсім не те, що відчуваєте.

Я всміхнувся, бо не міг не погодитися з нею. У ту мить моїм єдиним відчуттям було бажання поцілувати її. Крістіна витримала мій погляд. Вона дивилася на мене з викликом і не відвернула обличчя, коли я простяг руку й доторкнувся до її губ, потім ковзнувши пальцями по підборіддю й шиї.

– Не треба, – сказала вона нарешті.

Коли офіціант приніс нам дві огорнуті парою філіжанки, вона вже пішла. Минуло кілька місяців, перш ніж я знову почув її ім'я.

Якось наприкінці вересня, закінчивши чергову порцію «Міста проклятих», я вирішив дозволити собі вільну ніч. Інтуїція підказувала мені, що наближається стан нудоти й ударів розпеченим кинджалом у мозок. Я проковтнув цілу жменю пігулок кодеїну й простягся на ліжку в темряві, чекаючи, коли з мене перестане лити холодний піт і припиниться тремтіння в руках. Я вже був задрімав, коли почув дзвінок у двері. Я доплентав до передпокою й відчинив двері. Відаль, одягнений в один зі своїх бездоганних костюмів з італійського шовку, припалював сигарету, стоячи під променем світла, яке, здавалося, сам Вермеєр намалював для нього.

– Ти живий чи я розмовляю з привидом? – запитав він.

– Тільки не кажіть мені, що ви прийшли з вілли «Геліус» лише для того, щоб запитати про це.

– Ні, не для того. Я прийшов тому, що вже кілька місяців ти не виходив на люди і я хвилююся за тебе. Чому ти не проведеш телефонну лінію в цей мавзолей, як усі нормальні люди?

– Мені не подобаються телефони. Я волію бачити обличчя людини, яка зі мною говорить, і хочу, щоб вона мене бачила.

– У твоєму випадку це навряд чи вдала думка. Ти останнім часом дивився в дзеркало?

– Це ваша професія, доне Педро.

– У морзі клінічної лікарні можна знайти трупи, які мають кращий колір обличчя, ніж у тебе. Вдягайся.

– Навіщо?

– Бо я тобі так кажу. Ми підемо прогулятися.

Відаль не хотів слухати ані заперечень, ані протестів. Я доплентав до автомобіля, що чекав нас на бульварі Борна, і побачив за кермом Мануеля.

– Куди ми їдемо? – запитав я.

– Сюрприз.

Ми перетнули майже всю Барселону, виїхали на проспект Педральбес і стали підійматися на пагорб. Через кілька хвилин ми побачили віллу «Геліус», усі її вікна були освітлені й утворювали в сутінках величезну бульбашку розжареного золота. Вийшовши з машини біля будинку, Відаль подав знак, щоб я йшов за ним, і провів мене до великого салону. Там чекав великий гурт людей, які, коли я підійшов, заплескали в долоні. Я побачив там Басиліо, Крістіну, батька й сина Семпере, свою колишню вчительку донью Маріану, кількох авторів, які публікувалися разом зі мною в Баридо й Есковільяса і з якими я заприятелював, Мануеля, що приєднався до гурту, і кількох подруг Відаля. Дон Педро подав мені келих із шампанським і всміхнувся.

– Вітаємо тебе з двадцятивосьмиріччям, Давиде.

Я про це геть забув.

У кінці святкової вечері я попросив пробачення й на мить вийшов у сад, щоб ковтнути свіжого повітря. Небо, всіяне зірками, накинуло сріблясту вуаль на дерева. Не минуло й хвилини, як я почув кроки, що наближалися до мене, і коли обернувся, то побачив особу, яку найменше сподівався побачити в цю хвилину, – Крістіну Саньєр. Вона всміхнулася мені, ніби хотіла попросити пробачення за свою несподівану появу.

– Педро не знає, що я вийшла поговорити з вами, – сказала вона.

Я зауважив, що «дон» випав із її звертання, проте вдав, ніби нічого не помітив.

– Мені треба поговорити з вами, Давиде, – сказала вона. – Але не тут і не тепер.

Навіть сутінки саду не змогли приховати мою розгубленість.

– Ми зможемо побачитися завтра в якомусь місці? – запитала вона. – Обіцяю, що не заберу у вас надто багато часу.

– За однієї умови, – сказав я. – Ви більше не звертатиметеся до мене на «ви». Я вже й так відчув себе надто старим після цього дня народження.

Крістіна всміхнулася.

– Згода. Я до вас звертатимуся на «ти», якщо й ви звертатиметеся до мене на «ти».

– Казати людям «ти» – одна з моїх спеціальностей. То де ти хочеш щоб ми зустрілися?

– Можна в тебе вдома? Я не хочу, щоб хтось нас побачив або щоб Педро довідався про нашу розмову.

– Якщо тобі так зручніше…

Крістіна всміхнулася з полегкістю.

– Дякую. Отже, завтра? Пополудні?

– Як тобі зручніше. Ти знаєш, де я живу?

– Мій батько знає.

Вона трохи нахилилася й цмокнула мене в щоку.

– Ще раз вітаю з днем народження, Давиде.

Перше ніж я встиг сказати щось іще, вона зникла, ніби розчинилася в саду. Коли я повернувся до салону, вона вже пішла. Відаль скинув на мене холодним поглядом із протилежного кінця салону й лише тоді, коли зрозумів, що я його бачу, усміхнувся.

Через годину Мануель, діставши дозвіл Відаля, сказав, що відвезе мене додому в «іспаносвісі». Я сів поруч із ним, як завжди робив у тих випадках, коли ми були в машині лише

вдвох. Шофер користався з цієї можливості, щоб ознайомити мене з наукою водіння машини, і дозволяв мені навіть сідати за кермо на короткий час, але з умовою, щоб Відаль нічого про це не знав. У ту ніч Мануель був мовчазніший, ніж зазвичай, і не розтулив рота, доки ми не доїхали до центру міста. Він був худіший, аніж тоді, коли я бачив його останнього разу, і мені також здалося, що вік почав на нього впливати.

– У вас якісь неприємності, Мануелю? – запитав я.

Шофер стенув плечима.

– Нічого важливого, сеньйоре Мартін.

– Але я бачу, вас непокоїть щось…

– Дурниці зі здоров'ям. У моєму віці з'являється безліч дрібних проблем, ви ж бо знаєте. Але не це для мене головне. Для мене головне – моя дочка.

Я не знав, що можна на це відповісти, і лише кивнув головою.

– Я знаю, вона подобається вам, сеньйоре Мартін. Моя Крістіна. Батько завжди здогадується про такі речі.

Я знову відповів йому мовчанкою, що означала підтвердження. Ми більше не обмінялися жодним словом, аж поки Мануель не зупинив машину на початку вулиці Фласадерс. Він потиснув мені руку й ще раз привітав із днем народження.

– Якщо зі мною щось станеться, – сказав він, – ви ж допоможете їй, чи не так, сеньйоре Мартін? Ви зробите це для мене?

– Звичайно, Мануелю. Але що з вами може статися?

Шофер усміхнувся й попрощався зі мною помахом руки. Я побачив, як він сів у машину й повільно від'їхав. Я не мав у цьому цілковитої переконаності, але міг би заприсягтися: зі мною він мовчав майже всю дорогу, а тепер розмовляв сам із собою.

11

Цілий день я крутився в домі, прибираючи та наводячи лад, провітрюючи кімнати та кутки, про які забув, що вони й існують. Збігав на ринок і купив там цілий оберемок квітів, та коли повернувся, то виявив, що не знаю, куди заподілися ті вазони, у які їх можна поставити. Я одягся так, ніби збирався вирушити на пошуки роботи. Підбирав слова та привітання, які здавалися мені безглуздими. Заглянув у дзеркало й зрозумів, що Відаль мав рацію: я був схожий на вампіра. Кінець кінцем сів у крісло на галереї й став чекати з книжкою в руках. За дві години я не прочитав навіть першу сторінку. Нарешті точно о четвертій годині дня я почув кроки Крістіни на сходах і підхопився на ноги одним стрибком. Коли вона подзвонила у двері, я вже чекав там на неї цілу вічність.

– Привіт, Давиде. Я невчасно?

– Ні, ні. Навпаки. Проходь, будь ласка.

Крістіна чемно всміхнулася й пройшла в коридор. Я повів її до читальної зали, що була на галереї, і запросив сідати. Вона обвела залу повільним поглядом.

– Цей будинок справляє дивне враження, – промовила вона. – Педро мені вже казав, що ти живеш у панському домі.

– Він віддає перевагу терміну «похмурий», але, думаю, це питання особистого смаку.

– Можна мені запитати, чому ти тут оселився? Цей будинок завеликий для людини, яка живе сама-одна.

«Людини, яка живе сама-одна, – подумав я. – Чоловік зрештою перетворюється на такого, яким він бачить себе в очах жінки, що її жадає».

– Хочеш знати правду? – запитав я. – А правда полягає в тому, що мені захотілося тут жити, бо протягом багатьох років я щодня бачив цей дім, коли йшов до редакції й повертався

звідти. Він завжди був замкнений, і я зрештою став думати, що він чекає на мене. А потім став мріяти, що колись я зможу оселитися в ньому. Так і сталося.

– А чи всі твої мрії справджуються, Давиде?

Цей іронічний тон здався мені запозиченим у Відаля.

– Ні, – відповів я. – Це єдина з моїх мрій, що справдилася. Але ти хочеш поговорити зі мною про щось, а я розважаю тебе балачками, які, звичайно ж, тобі не цікаві.

Мій голос пролунав набагато вибачливішим тоном, ніж я того хотів. З мріями в мене завжди відбувалося те саме, що й з квітами. Коли мрія опинялася в мене в руках, я не знав, куди її поставити.

– Я хотіла поговорити з тобою про Педро, – почала Крістіна.

– Он воно що.

– Ти його найліпший друг. Ти його знаєш. Він говорить про тебе як про власного сина. Він нікого так не любить, як тебе. І ти це знаєш.

– Дон Педро справді ставився до мене, як до сина. Якби не він та не сеньйор Семпере, не знаю, що зі мною сталося б.

– Я хочу поговорити з тобою тому, що дуже стурбована через нього.

– Стурбована з якої причини?

– Ти знаєш, що вже минуло чимало років, відколи я стала працювати його секретаркою. Як тобі самому добре відомо, Педро – чоловік добрий та великодушний, і ми зрештою стали добрими друзями. Тому мені боляче бачити його таким.

– Яким саме?

– Це все та клята книжка, роман, який він хоче написати.

– Він пише його вже багато років.

– Він руйнує його вже багато років. Я виправляю та друкую всі його сторінки. За той час, поки я працюю його секретаркою, Педро зруйнував не менш як дві тисячі сторінок. Каже, що в нього нема таланту. Що він комедіант і лицемір. П'є постійно. Іноді я заходжу до його кабінету, що нагорі, у вежі, і бачу, що він напився й плаче, як дитина…

Я проковтнув слину.

– …каже, що він тобі заздрить, що хотів би бути таким, як ти, що люди брешуть, хвалячи його, бо щось хочуть мати від нього: гроші, допомогу, – але він знає, що його писанина не має ніякої цінності. Перед іншими він намагається тримати марку, – костюми й усе таке, – але ж я бачу його щодня й бачу, що він згасає. Іноді мене опановує страх, що він може вчинити якусь велику дурницю. Я давно вже цього боюся. Але я мовчала, бо не знала, з ким могла б поговорити про нього. Якби він довідався, що я приїздила побачитися з тобою, він би дуже розгнівався. Він завжди мені каже: «Давида не втягуй у мої справи; він має все життя попереду, а я вже ніщо». Він постійно таке говорить. Пробач, що я тобі все це розповідаю, але я не знала, до кого звернутися…

Запала довга мовчанка. Я відчув, як на мене напливає крижаний холод, бо зрозумів, що чоловік, якому я завдячував життям, поринає в розпач, а я, замкнувшись у своєму власному світі, не присвятив навіть секунди тому, щоб зрозуміти його стан.

– Мабуть, мені не треба було приходити.

– Ні, – сказав я. – Ти добре зробила.

Крістіна подивилася на мене з боязкою усмішкою, і вперше я пережив відчуття, що не зовсім чужий для неї.

– Що будемо робити? – запитала вона.

– Ми йому допоможемо, – сказав я.

– А якщо він нам не дозволить?

– Тоді ми зробимо це так, щоб він нічого не знав.

12

Я так ніколи й не знатиму, чи зробив це для того, щоб допомогти Відалю, як переконував сам себе, чи для того, щоб мати привід бути поруч із Крістіною. Ми тепер зустрічалися майже щовечора в будинку з вежею. Крістіна приносила аркуші, які Відаль списував попереднього дня від руки, де завжди було безліч підчисток, викреслених цілих абзаців, усіляких приміток і тисячі інших спроб порятувати те, що було неможливо порятувати. Ми підіймалися в кабінет і розташовувалися на підлозі. Спочатку Крістіна читала вголос списані сторінки, а потім ми довго обговорювали їх. Мій перший наставник мав намір написати щось подібне до епічної саги, яка охоплювала б життя трьох поколінь барселонської династії, що не вельми відрізнялася від Відалів. Дія починалася за кілька років до промислової революції з прибуттям двох братів-сиріт у місто й розгорталася в стилі біблійної притчі про Каїна та Авеля. Один із братів незабаром став найбагатшим і наймогутнішим магнатом своєї доби, тоді як другий присвятив себе церкві та допомозі вбогим, трагічно закінчивши своє життя, – цей епізод нагадував трагічні пригоди священика й поета Жасінта Вердаґера[14]. Протягом життя брати зустрічалися, і бурхливі мелодрами, скандали, убивства, незаконні любовні інтриги, трагедії та інші перипетії подібного жанру проходили нескінченною галереєю на тлі народження сучасної метрополії та індустріального й фінансового світу. Сюжет роману переповідає онук одного з братів, який реконструює цю історію, спостерігаючи грандіозну пожежу в місті з одного з палаців готелю «Педральба» протягом Кривавого тижня 1909 року[15].

По-перше, мене здивувало, що сюжет роману був тим самим, який я накидав Відалеві кілька років тому, сподіваючись допомогти йому взятися нарешті за роман, що його він давно обіцяв почати писати. По-друге, він ніколи мені не казав ані про те, що вирішив використати його, ані про те, що змарнував на нього вже кілька років, і зовсім не тому, що не мав часу або можливостей як слід над ним попрацювати. По-третє, мене, можна сказати, приголомшив той факт, що роман у тому вигляді, у якому я з ним ознайомився, був цілковитим і грандіозним провалом: жоден елемент у ньому не працював – дивували своєю абсолютною неспроможністю і персонажі, і структура, і атмосфера, і драматизація; і навіть мова та стиль навіювали думку про натужні зусилля аматора, котрий міг похвалитися хіба тим, що має досить вільного часу.

– Ну як він тобі? – запитала Крістіна. – Гадаєш, його можна підправити?

Я вирішив не казати їй, що Відаль запозичив ідею свого сюжету в мене, і, намагаючись не ускладнювати справу, що й так була дуже складною, усміхнувся й кивнув головою.

– Над ним треба трохи попрацювати. Ото й усе.

Коли вже почало сутеніти, Крістіна сіла за машинку й удвох ми стали переписувати книжку Відаля – літеру за літерою, рядок за рядком, сцену за сценою.

Сюжет, який накрутив Відаль, був таким розмитим і банальним, що я вирішив відтворити той, який сам же вигадав, коли підказав йому ідею. Повільно ми почали повертати до життя персонажів, повністю змінюючи їхній внутрішній світ і переробляючи їх докорінно. Жодна сцена, жодна мить, жоден рядок і жодне слово не вижили в цьому процесі; проте мірою того, як ми просувалися вперед, мене опановувало відчуття, що ми рятуємо той роман, який Відаль носив у серці й хотів написати, але не знав як.

Крістіна розповідала мені, що іноді Відаль уже через кілька тижнів після того, як написав ту або ту сцену, перечитував її в передрукованому нею варіанті й дивувався з того, як добре

[14] Один із найвидатніших каталонських поетів XIX ст.

[15] У відповідь на декрет уряду про мобілізацію 20 тисяч резервістів на війну в Марокко в Барселоні почався страйк, що згодом охопив усю Каталонію (26.07–26.09.1909 р.).

вона написана й звідки в нього взявся талант, у який він уже перестав вірити. Крістіна боялася, щоб він не розгадав, що ми робимо, і казала мені, що нам слід триматися ближче до оригіналу.

– Ти почасти маєш рацію. Ніколи не варто недооцінювати самолюбство письменника, а надто письменника пересічного, – відповідав я.

– Мені не подобається, коли ти так говориш про Педро.

– Співчуваю. Мені також.

– Принаймні тобі б бодай трохи вповільнитися. Вигляд у тебе кепський. Тепер мене непокоїть уже не Педро, тепер я тривожуся за тебе.

– Сподіваюся, наші зусилля не будуть марними.

З плином часу я призвичаївся жити тільки для того, щоб утішатися хвилинами, протягом яких вона була поруч зі мною. Це не могло не позначитися на моїй власній роботі. Час для того, щоб працювати над «Містом проклятих», я брав там, де його в мене не було: на сон я тепер виділяв лише три години на добу й мусив іще більше його скоротити, щоб мати змогу виконувати умови свого контракту. Баридо й Есковільяс мали за правило не читати жодної книжки ні з тих, які вони самі публікували, ні з тих, що їх публікували конкуренти, але Отрута їх читала й незабаром почала підозрювати, що зі мною діється щось дивне.

– Це вже не ти, – іноді казала мені вона.

– Звісно, не я, люба Ермініє. Це Ігнатіус Б. Самсон.

Я розумів, на який ризик наражаюся, але мені було байдуже. Мені було байдуже, що я щодня прокидався вкритий потом і що серце в мене стугоніло, як несамовите, ніби хотіло проломитися крізь ребра. Я готовий був платити таку ціну й навіть вищу, аби тільки не відмовитися від спілкування, неквапного й таємного, що просто не могло не перетворювати нас на спільників. Я чудово розумів, що Крістіна все бачила в моїх очах, коли приходила в мій дім, і при цьому знала, що ніколи не відповість на мої почуття. Наші стосунки ні в чому не мали ані майбутнього, ані великих надій, і нам обом це було відомо.

Іноді, стомлені від спроб утримати на поверхні цей корабель, що протікав у всіх своїх частинах, ми відривалися від рукопису Відаля й наважувалися поговорити про щось, але тільки не про ті почуття, стільки часу приховувані, що вони починали спалювати мені мозок. Іноді я набирався духу й брав її руку. Вона дозволяла мені так робити, але я знав: це їй не подобається, вона відчувала – ми робимо щось недобре, і таким чином обов'язок вдячності, який прив'язував нас обох до Відаля, об'єднував нас і розлучав водночас. Якось пізно ввечері, коли вона вже наготувалася йти, я взяв її обличчя в долоні й спробував поцілувати. Вона завмерла нерухомо, і коли я побачив своє віддзеркалення в її погляді, то не наважився сказати нічого. Вона підвелася й пішла, не сказавши ні слова. Після того я не бачив її протягом двох тижнів, а коли вона повернулася, то примусила мене пообіцяти, що більше такого ніколи не станеться.

– Давиде, ти повинен зрозуміти, що коли ми закінчимо працювати над книжкою Педро, то не будемо зустрічатися, як зустрічаємося тепер.

– Чому?

– Ти знаєш чому.

Але Крістіна несхвально дивилася не лише на мої спроби домогтися її прихильності. Я почав підозрювати, що Відаль не збрехав, коли сказав мені, що їй не подобаються книжки, які я пишу для Баридо та Есковільяса, хоча сама вона про це й мовчала. Мені неважко було уявити собі, як вона думає, що моя робота продажна й бездуховна, що я продаю своє сумління за жалюгідну милостиню задля збагачення двох бридких пацюків, бо не маю мужності писати від власного серця, від свого імені та своїх власних почуттів. Найдужче мені боліло те, що, по суті, вона мала слушність. Я почав мріяти про те, щоб відмовитися від свого контракту й написати власну книжку лише для неї, лише для того, щоб здобути її повагу. Якщо те єдине, що я вмію робити, здається їй чимось дуже поганим, то, можливо, мені ліпше повернутися до

сірих і жалюгідних днів праці в газеті. Адже я завжди зможу розраховувати на прихильність та милосердя Відаля.

Пропрацювавши всю ніч, неспроможний заснути, я вийшов прогулятися. Я не обирав якогось певного напрямку, і ноги принесли мене до того місця, де будували храм Святої Родини. Коли я був малим хлопцем, батько часто приводив мене сюди, щоб показати цей лабіринт скульптур і портиків, який, здавалося, ніколи не підійметься вгору, наче він був проклятий. Мені подобалося знову й знову повертатися до нього й переконуватися, що нічого там не змінилося, що місто й далі будували навкруг нього, але храм Святої Родини залишався в руїнах від свого першого дня.

Коли я туди дійшов, у голубому сяйві світанку над обрієм уже палахкотіла червона смуга, на тлі якої чітко вирізнялися вежі фасаду Різдва. Східний вітер змітав пилюку з незабрукованих вулиць і розносив гострий сморід від фабрик, димарі яких стриміли на межі кварталу Сант-Марті. Я саме перетинав вулицю Мальорки, коли побачив вогні трамвая, який наближався до мене крізь ранковий туман. Я почув, як торохкотять металеві колеса на рейках, і дзеленчання дзвінка, яким кондуктор попереджав у темряві про наближення трамвая. Я хотів відбігти вбік, але не зміг. Я стояв між рейками, наче прикипів до місця, і дивився, як освітлений трамвай накочується на мене. Я почув крики кондуктора й побачив іскри, що вихоплювалися з-під коліс, коли трамвай різко загальмував. Але навіть тепер, коли смерть була вже за кілька кроків від мене, я не міг поворухнути жодним мускулом. Я відчув запах електрики, який супроводжував біле світло, що засліплювало мені зір доти, доки фари трамвая не зникли з-перед моїх очей. Я впав, наче лялька, зберігши тяму лише на кілька секунд, протягом яких устиг побачити, що огорнуте димом колесо трамвая зупинилося за двадцять сантиметрів від мого обличчя. Потім усе провалилося в темряву.

13

Я розплющив очі. Товсті кам'яні колони, схожі на стовбури дерев, підіймалися в сутінках до голого склепіння. Смуги запилюженого світла падали по діагоналі, ковзаючи по нескінченних рядах ліжок. Дрібненькі краплі води капали згори, ніби чорні сльози, які лунко виляскували, коли досягали підлоги. Сутінки пахли пліснявою й вологістю.

– Ласкаво просимо до чистилища.

Я трохи підвівся й побачив чоловіка, одягненого в лахміття, що читав газету у світлі ліхтаря й сяяв усмішкою, якій бракувало половини зубів. Перша сторінка газети, яку він тримав у руках, повідомляла, що генерал Прімо де Рівера[16] перебрав на себе всю владу в державі й проголошує диктатуру в білих рукавичках, щоб урятувати країну від неминучої катастрофи. Тій газеті було щонайменше шість років.

– Де я?

Чоловік подивився на мене через газету зацікавленим поглядом.

– У готелі «Ріц». Хіба не чуєте за запахом?

– Як я сюди потрапив?

– Світ не без добрих людей. Вас принесли сюди вранці на ношах. Певно, добре хильнули вчора, бо оце тільки щойно проспалися.

Я обмацав свій піджак і переконався, що всі гроші, які були зі мною, зникли.

– Який дивний наш світ! – вигукнув чоловік із газетою, прочитавши там якісь новини. – Відомо, що на найвищих фазах кретинізму відсутність ідей компенсується надміром ідеологій.

– Як можна звідси вийти?

[16] Мігель Прімо де Рівера-і-Орбанеха (1870–1930) – іспанський військовий і політичний діяч, 1923–1930 рр. – диктатор, голова уряду при королі Альфонсо XIII.

– Якщо ви так поспішаєте… Існують два способи: один – постійний, другий – тимчасовий. Постійний спосіб – це через дах. Один стрибок, і ви назавжди звільняєтеся від цієї мерзоти. Вихід тимчасовий он там, у глибині, де ходить отой псих зі здійнятим угору кулаком, у якого спадають штани, коли він вітає революційним вигуком кожного, хто повз нього проходить. Але якщо ви вийдете там, то рано чи пізно повернетеся сюди.

Чоловік із газетою дивився на мене з іронічною посмішкою й з тією ясністю в погляді, яка іноді притаманна лише божевільним.

– Це ви вкрали в мене гроші?

– Така підозра мене ображає. Коли вас сюди принесли, ви вже були чистісінький, до того ж я беру лише чеки, що котуються на біржі.

Я залишив того психа на його ліжку з його давньою газетою та дотепними промовами. У голові в мене досі паморочилася, і я з великими труднощами спромігся пройти чотири кроки по прямій лінії, але встиг дійти до дверей, які були в одній із бічних стін великого склепу; за ними виднілися сходи. Слабеньке світло просочувалося десь нагорі сходів. Я піднявся на висоту чотирьох чи п'яти поверхів, аж поки відчув подмух свіжого повітря, що залітав крізь великі двері, до яких вели сходи. Я вийшов назовні й зрозумів нарешті, де опинився. Переді мною було озеро, що нависало над деревами парку Цитаделі. Сонце вже опускалося над містом, і накриті водоростями води вигиналися хвилями, наче розлите вино. Водний резервуар був схожий на грубо вимурований замок або на в'язницю. Він був збудований для того, щоб постачати водою павільйони Всесвітньої виставки 1888 року, але з часом внутрішній простір цього світського собору почав правити за притулок для вмирущих та вбогих, які не мали де більше ховатися від нічної темряви або холоду. Велике водоймище, обладнане на асотеї, тепер перетворилося на заболочене й каламутне озеро, яке повільно витікало крізь щілини в будівлі.

Саме тоді я помітив постать чоловіка, який стояв на одному з країв асотеї. Ніби відчувши на собі мій погляд, він рвучко обернувся й подивився на мене. Голова й досі йшла обертом, перед очима стояв туман, але мені здалося, що та постать наближається. Вона наближалася досить швидко, так, ніби її ноги не доторкалися до землі, і вона пересувалася якимись дивними стрибками, надто швидкими й спритними, щоб мій погляд устигав їх помітити. Проти світла я майже не бачив її обличчя, проте зрозумів, що йдеться про кабальєро з чорними й блискучими очима, що здавалися надто великими для його обличчя. Він підходив до мене ближче, і моє враження, що його силует виростає й збільшується, посилювалося. Це наближення примусило мене похолонути від страху, і я відступив на кілька кроків назад, не усвідомлюючи, що позад мене озеро. Я відчув, що втрачаю ґрунт під ногами, і вже почав падати спиною в чорну воду, коли незнайомець устиг схопити мене за руку. Він обережно потяг мене до себе й вивів на твердий ґрунт. Посадив на одну з лав, що оточували басейн, і я глибоко вдихнув повітря. Його очі були нормального розміру, зростом він був як і я, його кроки та рухи нічим не відрізнялися від кроків та рухів будь-якого іншого чоловіка. Вираз його обличчя був приязний і заспокійливий.

– Дякую, – сказав я.

– З вами все гаразд?

– Так. Лише трохи паморочиться в голові.

Незнайомець сів поруч зі мною. На ньому був чорний костюм-трійка вишуканого крою з невеличкою срібною брошкою на лацкані піджака – янгол із розгорнутими крилами, який здався мені дивно знайомим. Мені спало на думку, що в появі кабальєро в бездоганному вбранні на цій асотеї було щось не зовсім звичайне. Ніби прочитавши мої думки, кабальєро всміхнувся.

– Сподіваюся, я вас не налякав, – сказав він. – Певне, ви не думали, що зустрінете когось тут, нагорі.

Я подивився на нього розгубленим поглядом. Побачив віддзеркалення свого обличчя в його чорних зіницях, що розширилися, як ото пляма чорнила розповзається на папері.

– Чи можу я запитати, що вас сюди привело?

– Те саме, що й вас: великі сподівання.

– Андреас Кореллі, – промурмотів я.

Його обличчя засяяло.

– Яка велика радість для мене, що можу нарешті привітати вас безпосередньо, мій друже.

Він говорив із легким акцентом, я не зміг визначити, яким саме. Мій інстинкт підказував, щоб я негайно підхопився на ноги й пішов звідти якомога швидше, перш ніж цей незнайомець устигне промовити бодай іще одне слово, але щось у його голосі, у його погляді вселяло спокій і довіру. Я не став запитувати себе, як він міг довідатися, що знайде мене в цьому місці, тоді як навіть я сам не знав, де я є. Мене заспокоїли звук його голосу та блиск очей. Він подав мені руку, і я потиснув її. Його усмішка обіцяла втрачений рай.

– Гадаю, я повинен подякувати вам за те добре ставлення, яким ви обдаровуєте мене вже багато років, сеньйоре Кореллі. Боюся, я в боргу перед вами.

– Аж ніяк. Це я перед вами в боргу, друже мій, і це я повинен просити вибачення, що підійшов до вас у такому невідповідному місці й у такий невідповідний момент, але признаюся, що вже давно хочу поговорити з вами, однак досі не мав слушної нагоди.

– То що я міг би зробити для вас? – запитав я.

– Я хочу, щоб ви працювали для мене.

– Даруйте?

– Я хочу, щоб ви писали для мене.

– А, справді. Я й забув, що ви видавець.

Незнайомець засміявся. Сміх у нього був дуже лагідний, сміх дитини, яка ніколи не розбила жодної тарілки.

– Найкращий у світі. Видавець, про якого ви мріяли протягом усього свого життя. Видавець, який подарує вам безсмертя.

Незнайомець подав мені свою візитну картку, достоту таку, яка в мене зберігалася і яку я знайшов у своїх руках, коли прокинувся після ночі з Хлоєю.

Andreas Corelli

E`diteur

E`ditions de la Lumie`re

Boulevard St.-Germain, 69. Paris

– Своєю пропозицією ви робите мені велику приємність, сеньйоре Кореллі, але боюся, що прийняти її я не можу. У мене контракт із…

– Баридо й Есковільясом, я знаю. То покидьки, – пробачте, я не хотів би образити вас, – з якими вам не варто підтримувати жодних стосунків.

– Цю думку поділяють і інші люди.

– Сеньйорита Саньєр, наприклад?

– А ви знайомі з нею?

– Я про неї чув. Схоже, це жінка, чию повагу й захват не так легко завоювати, правда ж? Хіба їй не хочеться, щоб ви покинули тих двох паразитів і працювали на самого себе?

– Це не так просто. Я підписав контракт, який прив'язує мене до них принаймні ще на сім років.

– Я знаю, але ви не турбуйтеся. Мої адвокати вивчають це питання, і запевняю вас: існує кілька законних способів розірвати ваш контракт у разі, якщо ви погодитеся прийняти мою пропозицію.

– Яку саме?

Кореллі всміхнувся з грайливим і лукавим виглядом, ніби школяр, якому приємно відкрити відому лише йому таємницю.

– Якщо ви погодитеся протягом року працювати лише на мене й за цей час написати книжку, сюжет та вимоги до якої ми з вами обговоримо під час підписання контракту й за яку я вам авансом заплачу сто тисяч франків.

Я подивився на нього, здивований.

– Але якщо ця сума здасться вам недостатньою, то я згоден обговорити з вами ту, яка вас задовольнить. Можете мені повірити, сеньйоре Мартін, я не збираюся воювати з вами за гроші. А крім того, я переконаний, що й ви не станете цього робити, бо коли я вам розповім, яку саме книжку від вас хочу, то ціна за неї відразу відійде на другий план.

Я зітхнув і в душі засміявся.

– Бачу, ви мені не вірите.

– Сеньйоре Кореллі, я автор авантюрних романів, на яких навіть не стоїть моє прізвище. Мої видавці, яких ви начебто знаєте, – це двоє примітивних аферистів, які не варті того сміття, вага якого дорівнює їхній вазі. Ось уже багато років я заробляю собі на життя цією професією, але досі не написав жодної сторінки, яка мене задовольнила б. Жінка, яку я кохаю, вважає, що я занапащаю своє життя, і вона має слушність. Вона також вважає, що я не маю права жадати її, що ми з нею дві нічого не варті душі і єдиним резоном нашого існування є почуття вдячності, яке ми плекаємо щодо одного чоловіка, який обох нас витяг з убогості, і, можливо, вона має рацію також у цьому. Але яка зрештою різниця? Я й незчуюся, коли мені стукне тридцять років і я остаточно зрозумію, що з кожним днем стаю все менше схожим на того чоловіка, яким мріяв стати, коли мені було п'ятнадцять. Та ще й невідомо, чи дотягну я до тридцяти років, бо моє здоров'я останнім часом стало таким самим безглуздим і непевним, як і моя праця. Сьогодні, якщо мені вдається скомпонувати за годину одну або дві читабельні фрази, я маю всі підстави бути задоволеним. Ось який із мене автор і яка людина. Зовсім не той, який може сподіватися на візити видавців із Парижа з чеками в руках, що проситимуть мене написати книжку, яка змінить моє життя й перетворить на реальність мої надії.

Кореллі дивився на мене з дуже серйозним виглядом, зважуючи мої слова.

– Я бачу, ви судите себе дуже суворо, а це властиво лише достойним людям. Повірте мені, коли я скажу вам, що протягом свого життя та професійної діяльності мені доводилося мати справу з безліччю персонажів, які не варті були навіть того, щоб ви плюнули їм в обличчя, але які були про себе надзвичайно високої думки. Хоч ви мені й не вірите, та я точно знаю, до якої категорії авторів і до якої категорії людей ви належите. Вам відомо, що я давно за вами спостерігаю. Я прочитав усе, що ви написали, від вашого першого оповідання для «Голосу індустрії», прочитав і всю серію «Барселонських таємниць», і все те, що ви опублікували під ім'ям Ігнатіуса Б. Самсона. Я наважуся сказати, що знаю вас ліпше, аніж ви – самі себе. І тому я певен, що зрештою ви погодитеся на мою пропозицію.

– А що ще ви знаєте?

– Знаю, що ми маємо багато чого спільного. Знаю, що ви втратили батька, і я свого втратив теж. Я знаю, як то – втратити батька, коли він тобі ще потрібен. Вашого батька вбили за трагічних обставин. Мій батько з причин, які не стосуються нашої розмови, відмовився від мене й вигнав мене з дому. Таке, мабуть, витерпіти ще тяжче. Я знаю, ви почуваєтеся самотнім, і повірте мені, коли я скажу вам, що це почуття добре знайоме й мені. Я знаю, ви плекаєте у своєму серці великі сподівання, але жодне з них не стало для вас реальністю, і знаю також, що без вашого відома це потроху вбиває вас кожного дня, який ви переживаєте.

Тривала мовчанка запала після його слів.

– Ви багато чого знаєте, сеньйоре Кореллі.

– Досить, аби ви зрозуміли, що мені хочеться пізнати вас іще глибше й стати вашим другом. Я думаю, у вас небагато друзів. У мене теж. Я не довіряю людям, які запевняють, що в них багато друзів. Це свідчить про те, що вони не знають людей.

– Але ж ви шукаєте не друга, ви шукаєте працівника.

– Я шукаю компаньйона на певний час. Я шукаю вас.

– Ви людина, дуже впевнена в собі, – зауважив я.

– Це вада, притаманна мені від народження, – відповів Кореллі, підводячись. – Ще одна така моя вада – ясновидіння. Тому я розумію, що, можливо, ви ще не готові прийняти мою пропозицію й вам не досить лише почути правду з моїх уст. Вам треба все побачити на власні очі. Відчути на своєму тілі. І, повірте мені, ви це відчуєте. – Він подав мені руку й не забрав її, поки я її не потиснув. – Чи можу я принаймні сподіватися, що ви обміркуєте все, що я сказав, і ми повернемося до цієї розмови? – запитав він.

– Не знаю, що вам і сказати, сеньйоре Кореллі.

– Не кажіть мені зараз нічого. Я обіцяю, що, коли ми зустрінемося наступного разу, для вас усе стане набагато зрозумілішим.

З цими словами він приязно всміхнувся мені й пішов до сходів.

– А буде наступний раз? – запитав я.

Кореллі зупинився й обернувся.

– Він завжди є, – відповів він.

– Коли й де?

Останні промені призахідного сонця падали на місто, і його очі блищали, наче дві розжарені вуглини.

Я побачив, як він вийшов у двері, що виводили на сходи. Лише тоді я раптом пригадав, що протягом усієї нашої розмови він жодного разу не моргнув.

14

Поліклініка розташовувалася на високому поверсі, звідки було добре видно море, що блищало вдалині, і похилу вулицю Мунтанер, якою котилися до новозабудованих кварталів трамваї між великими багатоквартирними будинками та панськими віллами. Приймальня поліклініки пахла чистотою. Її зали були декоровані з вишуканим смаком. Картини, які висіли тут на стінах, мали на меті заспокоювати пацієнтів: на них були зображені переважно пейзажі, які вселяли надію й дихали миром. Великі книги на полицях додавали цьому закладу авторитетності. Медсестри рухалися тут, немов балерини, і всміхалися кожному. Це було чистилище для людей із туго напханими гаманцями.

– Лікар зараз вас огляне, сеньйоре Мартін.

Лікар Тріас мав поблажливий і бездоганний вигляд і вселяв спокій та довіру до себе кожним своїм порухом. Сірі очі дивилися проникливим поглядом із-під окулярів, зсунутих угору. Усмішка щира й привітна, проте без найменших ознак легковажності. Лікар Тріас був чоловіком, що звик воювати зі смертю, і чим більше він усміхався, тим більший страх опановував його пацієнта. З того, як він запросив мене проходити й сідати, я зрозумів, що, хоча кілька днів тому, коли я почав проходити обстеження, він говорив мені про останні досягнення в галузі науки та медицини, які дозволяють сподіватися на успіх у боротьбі із симптомами, які я описав, його власний висновок не залишає місця для сумнівів.

– Як ваші справи? – запитав він мене, вагаючись, подивитися мені у вічі чи на скатертину, якою був застелений стіл.

– Про це я сподіваюся почути від вас.

Він обдарував мене легкою усмішкою гравця, який має виграшну карту.

– Медсестра сказала мені, що ви письменник, хоч я бачу, що в анкеті, яку ви в нас заповнювали, ви назвалися торговцем.

– У моєму випадку між цими термінами немає різниці.

– Думаю, хтось із моїх пацієнтів є вашим читачем.

– Сподіваюся, ця професія не завдала мені непоправної неврологічної шкоди.

Лікар усміхнувся, ніби моя репліка здалася йому дуже дотепною, а тоді відразу змінив позу та вираз обличчя, даючи зрозуміти, що приязний та банальний вступ до розмови закінчено.

– Сеньйоре Мартін, я бачу, ви прийшли сюди сам-один. Ви маєте якихось близьких родичів? Дружину? Братів чи сестер? Батьків, які досі живі?

– Це звучить, як похоронний дзвін, – наважився пожартувати я.

– Сеньйоре Мартін, я не стану вам брехати. Результати перших аналізів виявилися не такими обнадійливими, як ми сподівалися.

Я подивився на нього мовчки. Не відчував ні тривоги, ні страху. Не відчував нічого.

– Усе вказує на те, що ліва половина мозку у вас збільшена. Результати аналізів дають підстави боятися, що симптоми, які ви мені описали, свідчать про те, що може йтися про ракову пухлину.

Протягом кількох секунд я був неспроможний сказати нічого. Я навіть не зміг прикинутися здивованим.

– Скільки часу минуло відтоді, як вона в мене з'явилася?

– Точно це визначити неможливо, хоч я наважився б припустити, що пухлина утворилася вже досить давно, і це пояснює ті симптоми, які ви мені описали, і ті труднощі, які останнім часом перешкоджають вам у вашій роботі.

Я глибоко зітхнув, погоджуючись із його висновком. Лікар дивився на мене спокійним і доброзичливим поглядом, даючи мені час прийти до тями. Я кілька разів намагався почати якусь фразу, але слова не доходили до моїх губ. Нарешті наші погляди зустрілися.

– Схоже, я перебуваю у ваших руках, лікарю! Сподіваюся, ви призначите мені якийсь курс лікування.

Я побачив вираз цілковитої безнадії в його очах, бо до нього дійшло: я просто не готовий зрозуміти те, що він мені каже. Я кивнув головою, намагаючись побороти нудоту, яка підступила до горла. Лікар налив у склянку води з глека й подав мені. Я випив воду одним ковтком.

– Ця хвороба не лікується, – нарешті вимовив я.

– Вона лікується. Існує багато способів полегшити біль і створити для вас умови максимальної зручності та спокою.

– Але я помру.

– Так.

– Незабаром.

– Можливо.

Я всміхнувся сам до себе. Навіть найгірші новини дарують полегкість, коли вони тільки підтверджують те, що ти вже знав, не бажаючи про це знати.

– Мені лише двадцять вісім років, – сказав я, сам не знаючи, навіщо це кажу.

– Я співчуваю вам, сеньйоре Мартін. Мені хотілося б повідомити вам кращі новини.

Я пережив таке відчуття, ніби щойно покаявся за брехню або прощенний гріх і скинув із себе важкий тягар докорів сумління.

– Скільки часу мені залишається?

– Це неможливо визначити точно. Я сказав би, що рік, щонайбільше півтора.

Його тон не залишав найменших сумнівів у тому, що цей його прогноз є більш ніж оптимістичним.

– А протягом цього року чи скільки там буде, як довго, ви гадаєте, я буду спроможний працювати й обслуговувати сам себе?

– Ви письменник, і ви працюєте своїм мозком. На жаль, саме там локалізована ваша проблема, і насамперед там вам потрібні обмеження.

– Обмеження не медичний термін, лікарю.

– За нормального перебігу цієї хвороби, мірою того як вона розвивається, симптоми, які вам досі доводилося переживати, збільшуватимуть свою інтенсивність і частоту, а починаючи з якогось часу, вам доведеться лягти до лікарні, щоб ми могли взяти на себе обов'язки з догляду за вами.

– Я не зможу писати.

– Ви не зможете ані думати, ані писати.

– І скільки це триватиме?

– Я не знаю. Дев'ять або десять місяців. Можливо, більше, можливо, менше. Я вам дуже співчуваю, сеньйоре Мартін.

Я кивнув головою й підвівся. Руки мені тремтіли, і не бракувало повітря.

– Сеньйоре Мартін, я розумію, вам потрібен час для того, щоб осмислити почуте, але важливо, щоб ми вжили певних заходів якомога раніше…

– Я ще не можу померти, лікарю. Поки що не можу. Я повинен зробити деякі справи. А потім я матиму ціле життя для того, щоб померти.

15

Того ж таки вечора я піднявся до кабінету у вежі й сів за друкарську машинку, хоч і знав, що працювати неспроможний. Вікна були розчахнуті навстіж, але Барселона більше нічого не хотіла розповідати мені, і я не зміг написати навіть сторінки. Навіть коли я спромагався скомпонувати бодай одне речення, воно здавалося мені банальним і пустим. Досить було перечитати його, як я розумів, що мої слова не варті навіть того чорнила, яким вони надруковані. Я вже був неспроможний почути музику, яка звучить, коли ти читаєш фрагмент пристойної прози. Потроху-помалу, наче краплі отрути, яка діє повільно й приємно, слова Андреаса Кореллі почали капати на мій мозок.

Мені треба було написати щонайменше ще сто сторінок, щоб закінчити чергову, – я вже збився з рахунку, яку за номером, – порцію неймовірних пригод, що з таким успіхом наповнювали кишені Баридо та Есковільяса, але в ту мить зрозумів, що не зможу її закінчити. Ігнатіус Б. Самсон залишився лежати на рейках під отим трамваєм, виснажений і з душею, знекровленою тією безліччю сторінок, які ніколи не повинні були з'являтися на світ. Але, перш ніж мене покинути, він попросив, щоб я виконав його останню волю. Щоб поховав його без церемоній і щоб бодай раз у житті набрався духу заговорити власним голосом. Він залишив мені в спадок свій чималий арсенал самовпевненості та розкутості. І попросив, щоб я дозволив йому піти, бо він народився для того, щоб бути забутим.

Я взяв ті сторінки, які вже написав для його останнього роману, і кинув їх у вогонь, відчуваючи, як із кожним згорілим аркушем із мене спадає могильна плита, одна з тих, що мене притискали. Вологий і теплий вітер віяв у ніч над черепичними дахами й, залетівши до мого кабінету крізь розчинені вікна, підхопив попіл Ігнатіуса Б. Самсона й розвіяв його над вуличками старого міста, там, звідки йому вже ніколи не судилося вийти, адже його слова назавжди розвіялися з вітром, а його ім'я неминуче зникне з пам'яті його найвідданіших читачів.

Наступного дня я прийшов до контори Баридо та Есковільяса. Дівчина в приймальні була нова, ще зовсім дівчинка, і вона мене не впізнала.

– Ваше ім'я?

– Віктор Гюґо.

Дівчина всміхнулася й зателефонувала на центральний пульт, де сиділа Ермінія.

– Доньє Ермініє, дон Віктор Гюґо прийшов, щоб побачитися із сеньйором Баридо.

Я побачив, як вона кивнула головою й поклала слухавку.

– Вона каже, що зараз вийде до вас.

– Скільки ти тут працюєш? – запитав я.

– Тиждень, – відповіла дівчина.

Вираз її обличчя був стурбований. Якщо я не помилявся у своїх розрахунках, то за останній рік це була вже восьма дівчина в приймальні контори Баридо та Есковільяса. Ті службовці фірми, які безпосередньо підкорялися шахраюватій Ермінії, тут довго не затримувалися, бо Отрута, як тільки помічала, що вони її в чомусь переважають, – а так було в дев'яти з десяти випадків, – боячись, що її можуть відсунути в тінь, звинувачувала їх у крадіжці, в обмані, у чому завгодно й починала бубніти, аж поки Есковільяс не виставляв чергову дівчину на вулицю, погрожуючи смертю від рук найманого вбивці, якщо вона почне базікати зайве.

– Яка радість бачити тебе, Давиде, – сказала Отрута. – Ти погарнішав. І вигляд у тебе чудовий.

– Бо мене нещодавно переїхав трамвай. Баридо тут?

– Які там у тебе до нього справи? Для тебе він завжди тут. Він буде дуже втішений, коли я йому скажу, що ти прийшов нас навідати.

– Бо ти не знаєш, чому я прийшов.

Отрута провела мене до кабінету Баридо, декорованого, немов приймальня опереткового прем'єр-міністра, з безліччю килимів, імператорських бюстів, натюрмортів і придбаних навмання оправлених у шкіру томів, про зміст яких, я був певен, хазяїн кабінету не мав найменшого уявлення. Баридо подарував мені одну зі своїх наймасніших усмішок і потиснув мені руку.

– Ми всі з нетерпінням чекаємо наступної книжки. Я радий вам повідомити, що дві останні ми вже перевидали, і їх у нас буквально виривають із рук. Ми надрукували ще п'ять тисяч примірників. Що ви на це скажете?

Я сказав би, що вони надрукували їх не менш як п'ятдесят тисяч, але обмежився тим, що без жодного ентузіазму схвально кивнув головою. Баридо та Есковільяс довели до досконалості той процес, який у барселонських видавничих колах був відомий під назвою «подвійний наклад». Кожну книжку видавали офіційним накладом у кілька тисяч примірників, від якого виплачували мізерний прибуток авторові. Потім, якщо книжка добре продавалася, її видавали ще одним або кількома реальними й підпільними накладами в десятки тисяч примірників, про які ніколи не повідомляли і з яких автор не одержував жодної песети. Ці, останні примірники де в чому відрізнялися від перших, тому що Баридо потай друкував їх на старій занедбаній фабриці ковбас, розташованій у містечку Санта-Перпетуа-де-Могода, і коли хтось починав гортати таку книжку, вона поширювала непомильні пахощі добре приготованої ковбаси.

– Боюся, у мене для вас погані вісті.

Баридо й Отрута перезирнулися, не змінивши солодкого виразу на своїх обличчях. У цю мить Есковільяс матеріалізувався у дверях і подивився на мене тим сухим і похмурим поглядом, яким дивляться на мерця, коли на око визначають розміри його труни.

– Поглянь-но, хто до нас прийшов. Яка приємна несподіванка, чи не так? – сказав Баридо, звертаючись до свого компаньйона, який обмежився кивком голови.

– Про які погані новини йдеться? – запитав Есковільяс.

– Ви трохи не встигаєте, друже Мартін? – з приязною усмішкою запитав Баридо. – Я певен, ми це зможемо залагодити…

– Ні. Річ не в тому, що я не встигаю. Річ у тому, що книжки не буде.

Есковільяс ступив крок уперед і підняв брови. Баридо захихотів.

– Як це «книжки не буде»? – запитав Есковільяс.

– Бо вчора я спалив рукопис, і від нього не залишилося жодної сторінки.

Запала гнітюча мовчанка. Баридо примирливо махнув рукою й показав на так зване крісло візитів, такий собі чорний провалений трон, у який він садовив авторів та постачальників, щоб вони опинялися на рівні його погляду.

– Сідайте, Мартін, і розкажіть мені все. Вас турбує щось, я це бачу. Ви можете бути відверті з нами, адже ми як одна родина.

Отрута та Есковільяс енергійно закивали головами, усім своїм виглядом показуючи, як високо вони мене цінують і як віддано люблять. Я не став сідати. Усі наслідували мій приклад і дивилися на мене так, ніби я соляна статуя, що може заговорити будь-якої миті. У Баридо вже, либонь, боліло обличчя: так багато він усміхався.

– Отже?

– Ігнатіус Б. Самсон наклав на себе руки. Він залишив неопублікованим оповідання на двадцять сторінок, у якому помирає в обіймах Хлої Перман'єр, після того як обоє прийняли отруту.

– Автор помирає в одному зі своїх романів? – запитала Ермінія, нічого не зрозумівши.

– Це його прощання в сучасному стилі зі світом серіалу. Деталь, яка, безперечно, вам сподобалася б.

– І не існує протиотрути, яку він міг би прийняти? – запитала Ермінія.

– Мартін, я повинен вам нагадати, що ви, а не ймовірно покійний Ігнатіус, підписали з нами контракт… – сказав Есковільяс.

Баридо підняв руку, щоб заспокоїти колегу.

– Думаю, я зрозумів вас, Мартін. Ви почуваєтеся виснаженим. Протягом кількох років ви не давали своєму мозку відпочити, за що наше видавництво дуже вам вдячне, бо високо вас цінує. Вам потрібен відпочинок. І я це розумію. Отже, ми з вами знайдемо спільну мову, правда ж?

Баридо подивився на Есковільяса та Отруту, які ствердно закивали головами з відповідним виразом на обличчях.

– Ви митець, і вам хочеться творити мистецтво, високу літературу, яка виливалася б із вашого серця й написала б ваше ім'я золотими літерами на скрижалях людської історії.

– У ваших устах це звучить безглуздо, – сказав я.

– Бо так воно і є, – докинув Есковільяс.

– Ні, ні, не так, – заперечив Баридо. – Це по-людському. А ми люди. І я, і мій компаньйон, і Ермінія, яка, будучи жінкою та істотою, що наділена витонченою делікатністю, найлюдяніша з нас усіх, чи не так, Ермініє?

– Атож, я дуже людяна, – підтвердила Ермінія.

– А що ми люди й нам не чуже все людське, то ми вас розуміємо й хочемо допомогти. Бо ми пишаємося вами й переконані, що ваші успіхи – це наші успіхи, тому, що в нашій фірмі головне – люди, а не таблички з номерами.

У кінці своєї промови Баридо зробив театральну паузу. Можливо, він чекав від мене оплесків, але, побачивши, що я лишаюся спокійний і незворушний, заговорив далі, уже не зупиняючись:

– Тому я хочу запропонувати вам таке: візьміть собі півроку відпустки, візьміть дев'ять місяців, якщо буде треба, бо творче горіння – це творче горіння, зачиніться на цей час у своєму кабінеті й напишіть великий роман свого життя. А коли ви його напишете, то принесете нам. Ми видамо його під вашим ім'ям, поставивши все на карту й наражаючи себе на великий ризик. Бо ми на вашому боці.

Я подивився на Баридо, а потім на Есковільяса. Отрута була готова залитися слізьми від надміру емоцій.

– Але без завдатку, – уточнив Есковільяс.

Баридо радісно заплескав у долоні.

– Ну то що ви скажете?

Я почав працювати з того ж таки дня. Мій план був так само простий, як і абсурдний. Удень я виправлятиму книжку Відаля, а вночі працюватиму над своєю. Доведу до досконалості

те погане мистецтво, якого навчив мене Ігнатіус Б. Самсон, і поставлю його на службу почуттям достойним і шляхетним, якщо вони досі існують у моєму серці. Я писатиму з почуття вдячності, розпачу та самолюбства. Я писатиму насамперед для Крістіни, аби довести їй, що я також спроможний сплатити свій борг Відалю; що Давид Мартін, хоч і перебуває на межі смерті, але здобув собі право дивитися їй у вічі, не соромлячись своїх безглуздих надій.

Я не повернувся до поліклініки лікаря Тріаса. Я не бачив у цьому потреби. Коли надійде той день, коли я не зможу ані написати жодного слова, ані навіть створити його у своїй уяві, я перший це зрозумію. Мій надійний і не дуже совісний аптекар продавав мені стільки пігулок кодеїну, скільки я в нього просив, а іноді додавав до них якісь чародійні ліки, від яких спочатку мої жили спалахували вогнем, а потім думки ставали надзвичайно прозорими. Я нікому не розповів ані про свій візит до лікаря, ані про результати аналізів.

Свої головні потреби я задовольняв завдяки щотижневому замовленню, яке мені приносили з «Кана Жисперта» – великої крамниці заморських товарів, що була на вулиці Міральєрс, за собором Санта-Марія-дель-Мар. Моє замовлення завжди було однаковим. Його приносила дочка власників крамниці, дівчина, що дивилася на мене, наче злякане оленятко, коли я проводив її до передпокою й залишав там чекати, поки принесу їй гроші.

– Це твоєму батькові, а це тобі.

Я завжди давав їй десять сантимів чайових, які вона мовчки брала. Щотижня дівчина дзвонила в мої двері, приносячи замовлення, і щотижня я платив їй і давав десять сантимів чайових.

Протягом дев'яти місяців та одного дня, тобто того часу, який забере в мене написання єдиної книжки, на якій стоятиме моє ім'я, ця дівчина, чийого імені я не знав і чиє обличчя забував щотижня, згадуючи його лише тоді, коли знову бачив біля своїх дверей, буде тією особою, з якою я зустрічатимуся найчастіше.

Крістіна перестала приходити без попередження щодня. Я вже почав боятися, що Відаль здогадався про наш задум, але якось увечері, коли, як завжди, чекав її після майже тижневої відсутності, я відчинив двері, думаючи, що прийшла вона, але побачив за дверима Пепа, одного зі служників вілли «Геліус». Він приніс ретельно запечатаний пакет від Крістіни, у якому був весь рукопис роману Відаля. Пеп мені розповів, що батько Крістіни захворів на аневризму й вона повезла його до санаторію в Піренеях, у містечко Пучсарда`, де, як розповідають, працює молодий лікар, що є експертом із лікування таких хвороб.

– Сеньйор Відаль узяв на себе всі турботи, – повідомив Пеп. – Не рахуючись із витратами.

«Відаль ніколи не забуває про своїх слуг», – подумав я не без певної гіркоти.

– Вона попросила, щоб я приніс вам цей пакет. І щоб нікому нічого про це не казав.

Хлопець віддав мені пакунок, радий, що позбувся таємничої передачі.

– Вона сказала тобі, де я зможу її знайти, якщо вона не прийде?

– Ні, сеньйоре Мартін. Мені лише відомо, що батько сеньйорити Крістіни перебуває тепер у лікувальному закладі на віллі «Сан-Антоніо».

Через кілька днів, як завжди несподівано, до мене навідався Відаль. Він був у моєму домі до вечора, цмулячи мою ганусівку, курячи мої сигарети й розповідаючи про нещастя, яке спіткало його водія.

– Не хочеться вірити. Чоловік, міцний, як дуб, раптом падає з ніг і вже не пам'ятає, хто він такий.

– А як там Крістіна?

– Ти можеш собі уявити. Її мати давно померла, і Мануель – єдина родина, яку вона має. Вона взяла із собою альбом родинних фотографій і щодня гортає його перед бідолахою, спостерігаючи, чи він не пригадає чогось.

Поки Відаль розмовляв, його роман – чи, точніше кажучи, мій – лежав у стосі паперів обкладинкою донизу на столі в галереї за півметра від його рук. Він розповів мені, що за від-

сутності Мануеля звелів Пепові – той, здається, дуже добре вмів їздити верхи на коні – навчитися водити автомобіль, але поки що з хлопця не було ніякого пуття.

– Дайте йому час. Автомобіль не кінь. Головне – практика.

– Оскільки ти про це згадав, Мануель навчив тебе водити машину, чи не так?

– Трошки, – признався я. – І це зовсім не так легко, як здається.

– Якщо роман, над яким ти тепер працюєш, ніхто не стане купувати, ти завжди зможеш бути моїм шофером.

– Не ховаймо бідолашного Мануеля передчасно, доне Педро.

– Я й справді невдало пожартував, – визнав Відаль. – Пробач.

– А як ваш роман, доне Педро?

– З ним усе гаразд. Крістіна забрала остаточний варіант рукопису в Пучсарда́, щоб передрукувати його там начисто й привести до ладу, поки вона перебуває біля свого батька.

– Я радий бачити вас задоволеним.

Відаль подивився на мене з тріумфальною усмішкою.

– Сподіваюся, це буде великий роман, – сказав він. – Після стількох місяців, які я вважав утраченими, я перечитав перші півсотні сторінок, які передрукувала Крістіна, і вони мене самого здивували. Думаю, що й ти будеш здивований. Схоже, і я міг би тебе чогось навчити.

– Я ніколи в цьому не сумнівався, доне Педро.

У той вечір Відаль випив більше, аніж дозволяв собі раніше. Довгі роки нашого знайомства навчили мене добре відчувати, коли його змагав неспокій, і я зрозумів, що цей візит був не просто візитом чемності. Коли він ліквідував останні запаси моєї ганусівки, я налив йому повний келих бренді і став чекати.

– Давиде, є речі, про які ми з тобою ніколи не говорили.

– Про футбол, наприклад.

– Я говорю серйозно.

– Говоріть, доне Педро.

Він подивився на мене довгим поглядом із сумнівом в очах.

– Я завжди намагався бути тобі добрим другом, Давиде. Ти ж це знаєш, правда?

– Ви були для мене навіть чимось більшим, доне Педро. І я це знаю, і ви це знаєте.

– Тому я іноді запитую себе, а чи не варто було б мені бути більш чесним щодо тебе.

– У чому саме?

Відаль утопив свій погляд у келиху з бренді.

– Є речі, про які я тобі ніколи не розповідав, Давиде. І про які я, мабуть, мусив би розповісти тобі багато років тому…

Він мовчав хвилину, яка здалася мені вічною. Хоч би там що Відаль хотів мені розповісти, було очевидно, що весь бренді світу не допоможе йому зважитися на це.

– Не турбуйтеся, доне Педро. Якщо це чекало роки, то може почекати й до завтра.

– Малоймовірно, що завтра я знайду в собі мужність усе тобі розповісти.

Я зрозумів, що досі ніколи не бачив його таким наляканим. Щось застрягло в нього в серці, і мені було боляче бачити його в такому стані.

– Зробімо ось що, доне Педро. Коли вийдуть друком ваша книжка і моя, ми це разом відсвяткуємо, і тоді ви розповісте мені те, про що хочете розповісти. Ви запросите мене до одного з тих дорогих закладів, куди мене пускають лише тоді, коли я з вами, і там зможете поговорити зі мною з усією відвертістю. Згода?

Уже сутеніло, коли я провів його до бульвару Борна, де Пеп, одягнений в уніформу Мануеля, яка була на нього завелика, як і автомобіль, чекав його біля «іспано-свіси». Корпус був весь подряпаний і побитий, аж шкода було на нього дивитися.

– Ти поїдеш повільно, Пепе, гаразд? – порадив йому я. – Не пускай його учвал. Повільно, але без ризику, так, наче це не верховий кінь, а кінь, запряжений у важкого воза.

– Гаразд, сеньйоре Мартін. Я поїду повільно, але без ризику.

Прощаючись, Відаль міцно мене обійняв, і, коли сідав у машину, мені здалося, що він тягне на своїх плечах весь тягар світу.

16

За кілька днів до того, як я мав поставити фінальну крапку у двох романах, у Відалевому та у своєму, Пеп з'явився до мене без попередження. Він був у тій самій уніформі, яку успадкував від Мануеля, що робило його схожим на малого хлопчика, перевдягненого у фельдмаршала. Спочатку я подумав, що він привіз мені якесь повідомлення від Відаля, а може, від Крістіни, але його засмучене обличчя примусило мене відразу відкинути це припущення, щойно наші погляди зустрілися.

– Погані вісті, сеньйоре Мартін.

– Що сталося?

– Сеньйор Мануель…

Голос у нього тремтів, коли він заговорив до мене, а коли я запитав, чи не дати йому склянку води, він майже заплакав. Мануель Саньєр помер три дні тому в санаторії в Пучсарда́ після тривалої агонії. Згідно з рішенням дочки його поховали вчора на маленькому цвинтарі в передгір'ях Піренеїв.

– Святий Боже, – прошепотів я.

Замість води я подав Пепові келих із бренді, наповнений по самі вінця, і всадив у крісло на галереї. Трохи заспокоївшись, Пеп розповів мені, що Відаль послав його зустріти Крістіну; вона приїздить сьогодні ввечері поїздом, який має прибути о п'ятій годині.

– Ви тільки уявіть собі, у якому стані буде сеньйорита Крістіна… – пробурмотів хлопець, наляканий перспективою, що йому доведеться зустріти її й утішати всю дорогу, поки вони доїдуть до маленького помешкання над стайнями вілли «Геліус», де вона жила з батьком з дитячих років.

– Пепе, я не думаю, що тобі варто їхати зустрічати сеньйориту Саньєр.

– Наказ дона Педро…

– Скажеш донові Педро, що я беру це доручення на себе.

Випивка та красномовність допомогли мені переконати його, щоб він повернувся додому й передав цю справу мені. Я сам піду зустріти Крістіну й привезу її на віллу «Геліус» у таксі.

– Дуже дякую вам, сеньйоре Мартін. Ви людина вчена, і ви ліпше за мене знаєте, що треба сказати нещасній дівчині.

За п'ять хвилин до четвертої я пішов до нещодавно збудованого й урочисто відкритого Французького вокзалу. Всесвітня виставка, що відбулася того року, подарувала місту чимало чудес, але з них усіх оте склепіння зі сталі й скла, схоже на грандіозний собор, подобалося мені найбільше, хоча це, либонь, пояснювалося тим, що та споруда була не так далеко від мого дому і я міг її бачити з вікон свого кабінету у вежі. Того вечора небо затягнули чорні хмари, що напливали від моря й громадилися над містом. Відлуння спалахів на обрії та гарячий вітер, що пахнув пилюкою та електрикою, створювали враження, наче наближається літня гроза неабияких масштабів. Коли я прийшов на вокзал, залопотіли перші краплі дощу, блискучі та важкі, наче монети, що падали з неба. А коли я вийшов на перон, щоб зустріти поїзд, злива вже періщила на повну силу склепінням, що нависало над станцією. Ніч була тут як тут, уриваючись лише спалахами блискавок, які вибухали над містом, залишаючи по собі гуркітливий і сліпучий слід.

Поїзд, така собі велетенська зміюка з пари, що повзла під дощем, запізнився майже на годину. Я стояв біля паровоза й поглядом шукав Крістіну в натовпі пасажирів, що виходили з вагонів. Через десять хвилин людський потік уже пройшов перед моїми очима, але Крістіни

я не побачив. Я вже хотів повернутися додому, подумавши, що, можливо, дівчина не сіла на цей поїзд, але спершу вирішив окинути останнім поглядом весь перон, зосередивши особливу увагу на вікнах вагонів. Я побачив її в передостанньому вагоні; вона сиділа, поклавши голову на вікно й дивлячись кудись у порожнечу. Я піднявся у вагон і зупинився у дверях купе. Почувши мої кроки, вона обернулася й подивилася на мене з подивом, слабко всміхаючись. Потім підвелася й обняла мене мовчки.

– З приїздом, – сказав я.

Крістіна не мала при собі ніякого багажу, крім малої валізки. Я подав їй руку, і ми вийшли на перон, уже безлюдний. Ми пройшли до вестибюля вокзалу, не розтуливши губ. Підійшовши до виходу, зупинилися. Злива не припинялася, а з вервечки таксі, що стояли біля дверей вокзалу, коли я сюди підійшов, не залишилося жодної машини.

– Я не хочу повертатися на віллу «Геліус» сьогодні ввечері, Давиде. Поки що не хочу.

– Можеш заночувати в моєму домі, якщо хочеш, або пошукаємо для тебе місце в готелі.

– Не хочу залишатися сама-одна.

– Тоді ходімо до мене. Якщо мені чогось і не бракує, то це кімнат.

Я побачив носія, який вийшов подивитися на грозу з величезною парасолею в руках. Підійшов до нього й запропонував купити в нього парасолю за ціну, разів у п'ять більшу, аніж вона була того варта. Він віддав мені парасолю, обдарувавши мене осяйною усмішкою.

Під захистом тієї парасолі ми наважилися вирушити пішки до будинку з вежею, куди через шалені пориви вітру та великі калюжі дійшли хвилин на десять пізніше, вимоклі до рубця. Буря пошкодила електричну мережу, і вулиці занурилися в мокру темряву, у якій лише де-не-де блимали вогники гасових ламп або свічок, пробиваючись крізь шибки вікон та засклені двері, що виходили на балкон. Я не мав найменшого сумніву, що неймовірна система електричного освітлення, якою був обладнаний мій будинок, вийшла з ладу однією з перших. Нам довелося підійматися сходами навпомацки, а коли я відчинив парадні двері на поверх, то в спалахах блискавок інтер'єр моєї оселі здався ще більш замогильним і похмурим.

– Якщо ти змінила думку й волієш провести ніч у готелі…

– Ні, ні, усе гаразд. Не турбуйся.

Я залишив валізку Крістіни в передпокої й пішов у кухню, щоб знайти ящик із великими та малими свічками, який зберігав там у шафі. Я почав запалювати свічки одну за одною, ставлячи їх у миски, склянки та келихи. Крістіна спостерігала за мною, стоячи у дверях.

– Зачекай лише хвилинку, – сказав я. – У мене великий досвід.

Я почав розносити свічки по кімнатах, примостив їх також у коридорі та в усіх кутках, аж поки весь дім не поринув у таку собі золотаву півсутінь.

– Як у соборі, – сказала Крістіна.

Я провів її до однієї зі спалень, якою ніколи не користувався, але тримав її в чистоті та охайності після одного випадку, коли Відаль, надто п'яний, щоб повернутися додому, залишився в мене на ніч.

– Зараз я принесу тобі чисті рушники. Якщо не маєш у що переодягтися, то я можу запропонувати тобі щось із великого й моторошного одягу в стилі Belle Èpoque[17], який колишні власники позалишали тут у шафах.

На мої незграбні спроби пожартувати вона відповіла лише ледь помітною усмішкою й ствердним кивком голови. Я залишив її сидіти на ліжку, а сам тим часом побіг по рушники. Коли я повернувся, вона сиділа на тому самому місці, нерухома. Я поклав рушники біля неї на ліжко й поставив ближче до неї кілька свічок, які спочатку примостив біля входу, щоб їй було трохи видніше.

– Дякую, – прошепотіла вона.

[17] Так після Першої світової війни ностальгічно називали у Франції період 1870–1914 рр.

– Поки ти перевдягатимешся, я приготую тобі гарячий бульйон.

– Я не хочу їсти.

– Тобі піде на користь, якщо ти примусиш себе трохи поїсти. У разі ще якоїсь потреби поклич мене.

Я залишив її саму й пішов до своєї кімнати, щоб скинути намоклі черевики. Поставив грітися воду й сів у галереї, чекаючи. Злива не припинялася, великі краплі лунко лопотіли, розбиваючись об шибки, утворюючи струмочки, що дзюркотіли в ринвах вежі та тераси й створювали такі звуки, ніби хтось ходив по даху. За вікнами квартал Рібера був занурений майже в непроглядну темряву.

Незабаром я почув, як двері кімнати, у якій перебувала Крістіна, відчинилися, і вона, загорнута в білий халат і з вовняною шаллю, яка їй не личила, на плечах, підійшла до мене.

– Я знайшла це в одній із твоїх шаф, – сказала вона. – Сподіваюся, ти нічого не маєш проти.

– Можеш залишити цей халат собі, якщо хочеш.

Вона сіла в крісло й обвела поглядом залу, зупинивши його на стосі паперу, який лежав на столі. Крістіна подивилася на мене, і я кивнув головою.

– Я закінчив його кілька днів тому.

– І свій також?

Я, звичайно, вважав обидва рукописи своїми, але обмежився тим, що знову кивнув головою.

– Можна? – запитала вона, узявши одну сторінку й наблизивши її до свічки.

– Звичайно.

Я дивився, як вона мовчки читає з легкою усмішкою на вустах.

– Педро ніколи не повірить, що це він написав, – сказала вона.

– Довірся мені, – відповів я.

Крістіна поклала сторінку назад у стос і подивилася на мене довгим поглядом.

– Я сумувала за тобою, – сказала вона. – Я намагалася відкинути ці думки, але мені тебе бракувало.

– Мені тебе теж.

– Були дні, коли, перед тим як піти до санаторію, я йшла на станцію, сідала на пероні й чекала поїзда з Барселони, сподіваючись, що ти до мене приїдеш.

Я проковтнув слину.

– Я думав, ти не хочеш бачити мене, – сказав я.

– Я теж так думала. Мій батько часто запитував про тебе, знаєш? Він просив мене, щоб я піклувалася про тебе.

– Твій батько був добрий чоловік, – сказав я. – Добрий друг.

Крістіна кивнула головою з усмішкою, але я побачив, що її очі наповнилися слізьми.

– Проте в кінці він уже нічого не пам'ятав. Були дні, коли він плутав мене з моєю матір'ю й просив у мене прощення за ті роки, коли сидів у в'язниці. Потім, протягом багатьох тижнів, він уже не усвідомлював, де він є. З часом самотність оселяється в людині й уже не покидає її.

– Я тебе розумію, Крістіно.

– В останні дні мені здалося, що йому стало краще. Він почав дещо пригадувати. Я привезла із собою альбом із фотографіями, який у нас був, і стала знову навчати його, хто є хто. Там є одне давнє фото, зняте на віллі «Геліус», де ти й він сидите в автомобілі. Ти сидиш за кермом, а він навчає тебе водити машину. Обидва сміється. Хочеш побачити цю світлину?

Я не знав, чи хочу її побачити, але не наважився урвати цей момент.

– Звісно, хочу…

Крістіна пішла шукати альбом у своїй валізці й повернулася з маленькою книгою в шкіряній оправі. Вона сіла поруч зі мною й почала гортати сторінки, заповнені старими фотографіями, вирізками з газет і поштовими листівками.

– Поглянь-но, ось де ти.

Я подивився на фотографію й пригадав той літній день, коли Мануель посадив мене в ту першу машину, яку купив Відаль, і став навчати мене елементарних правил водіння. Після того ми виїхали на вулицю Панами й на швидкості близько п'яти кілометрів на годину, що здалася мені карколомною, бо я був за кермом, доїхали аж до проспекту Пірсона й повернулися.

«Ви створені для того, щоб стати асом водіння машин, – сказав мені тоді Мануель. – Якщо одного дня ви зазнаєте краху в письменстві, то зробите собі кар'єру на автомобільних дорогах».

Я всміхнувся, згадавши про ту мить, яку вважав утраченою навіки. Крістіна подала мені альбом.

– Візьми його. Мій батько хотів, щоб він зберігався в тебе.

– Він твій, Крістіно. Я не можу взяти його.

– Я також хочу, щоб він зберігався в тебе.

– Тоді нехай він лежить тут доти, доки не надумаєш забрати його.

Я став гортати сторінки альбому, дивлячись на обличчя, які впізнавав, і на ті, яких ніколи не бачив. Так, я побачив там весільне фото Мануеля Саньєра та його дружини Марти, на яку Крістіна була дуже схожа; зняті у фотостудіях портрети її дядьків і тіток, бабусь і дідів; побачив фотографію однієї з вулиць у кварталі Раваль, якою йшов хресний хід, і фотографію лазень Святого Себастьяна на пляжі Барселонета. Мануель колекціонував старі поштівки Барселони й вирізки з журналів; на одній із них був зображений юний Відаль у дверях готелю «Флорида» на вершині гори Тібідабо, а на другій – теж він попідруч із якоюсь сліпучою красунею в одному із салонів казино «Равасада».

– Твій батько дуже шанував дона Педро.

– Він завжди мені казав, що ми всім завдячуємо йому, – відповіла Крістіна.

Я помандрував далі сторінками пам'яті бідолашного Мануеля, поки не натрапив на сторінку з фотографією, не схожою на всі інші. На ній була знята дівчинка віком вісім чи дев'ять років, яка йшла невеличким дерев'яним молом, що заходив углиб осяйної поверхні моря. Вона трималася за руку дорослого чоловіка в білому костюмі, чия постать була почасти обрізана рамкою. У кінці молу було видно маленький човен із вітрилом, а далі – нескінченний обрій, за який ховалося сонце. Дівчинкою, знятою зі спини, була Крістіна.

– Це моя улюблена, – прошепотіла Крістіна.

– Де її було знято?

– Я не знаю. Не пам'ятаю ні того місця, ні той день. І не певна, що цей чоловік – мій батько. У мене таке враження, ніби того моменту ніколи не існувало. Уже багато років тому я вперше побачила цю фотографію в батьковому альбомі й ніколи не могла зрозуміти, що вона означає. Так, ніби вона хоче мені щось сказати.

Я перегорнув іще кілька сторінок. Крістіна розповідала мені, хто є хто.

– Поглянь, це я в чотирнадцять років.

– Я бачу.

Крістіна подивилася на мене зі смутком.

– Ти про мене не думав? – запитала вона.

Я стенув плечима.

– Ти ніколи не зможеш мені простити.

Я далі гортав альбом, щоб не дивитися їй у вічі.

– Ти нічим не завинила переді мною, щоб я мав тобі прощати.

– Подивися на мене, Давиде.

Я згорнув альбом і виконав її прохання.

– Ти брешеш, – сказала вона. – А я про тебе думала. Я думала про тебе щодня, але думала й про те, що не маю права про тебе думати.

– Чому?

– Бо наші життя нам не належать. Ані моє життя, ані життя мого батька, ані твоє…

– Усе належить Відалеві, – сказав я з гірким смутком у голосі.

Крістіна повільно взяла мою долоню й піднесла до губ.

– Сьогодні ні, – прошепотіла вона.

Я знав, що втрачу її, як тільки мине ця ніч і біль та самотність, які терзали її зсередини, трохи вляжуться. Я знав, вона має слушність, і не тому, що казала правду, а тому, що в глибині душі обоє ми так вважали й завжди вважатимемо. Ми заховалися, наче злодії, в одній із кімнат, не наважившись навіть запалити свічку, не сміючи розтулити рота й щось сказати. Я роздягнув її дуже повільно, обціловуючи їй шкіру й знаючи, що більше ніколи так не робитиму. Крістіна віддалася мені з якоюсь розпачливою люттю й цілковитим самозабуттям і, коли втома нарешті здолала нас, заснула в моїх обіймах, не маючи потреби щось казати. Я змагався зі сном, смакуючи тепло її тіла й думаючи, що, якщо завтра смерть прийде по мене, я зустріну її з миром. Я ніжно гладив Крістіну в темряві, слухаючи, як за стінами будинку гроза та буря віддаляються від Барселони, розуміючи, що втрачу її, але також знаючи, що протягом кількох хвилин ми належали одне одному й нікому більше.

Коли перша заграва світанку зачервонила шибки моїх вікон, я розплющив очі й побачив, що ліжко порожнє. Крістіна залишила альбом і забрала роман Відаля. Я обійшов весь будинок, що вже пахнув її відсутністю, і одну за одною погасив усі свічки, запалені минулої ночі.

17

Через дев'ять тижнів я підійшов до будинку номер сімнадцять на площі Каталунья, де два роки тому відчинила свої двері книгарня «Каталонія», з подивом дивлячись на вітрину, яка здалася мені нескінченною: вона вся була заповнена примірниками одного роману – «Дім із попелу» Педро Відаля. Я всміхнувся в душі. Мій наставник використав навіть ту саму назву, яку я запропонував багато років тому, коли накидав схему його майбутнього роману. Я вирішив увійти й попросив показати мені примірник книжки. Я розгорнув його навмання й перечитав кілька абзаців, що їх знав напам'ять і які закінчив підчищати не більш як два місяці тому. Я не побачив у всій книжці жодного слова, яке не поставив би туди я, крім посвяти: «Присвячую цю книжку Крістіні Саньєр, без якої…»

Коли я повернув книжку, книгар порадив мені не думати двічі.

– Нам доставили цей роман два дні тому, і я вже його прочитав, – сказав мені він. – Це великий роман. Послухайте мене й купіть його. Я знаю, його до небес вихваляють у всіх газетах – і це майже завжди поганий знак, але тут виняток підтверджує правило. Якщо книжка вам не сподобається, принесіть її назад, і я поверну вам гроші.

– Дякую за рекомендацію, – відповів я. – Але я теж її читав.

– Тоді, можливо, вас цікавить якась інша книжка?

– Ви маєте роман, який називається «Кроки в небо»?

Книгар замислився на кілька хвилин.

– Це роман Мартіна, того самого, який під псевдонімом написав «Місто проклятих»? – Я ствердно кивнув головою. – Я його замовив, але з редакції поки що нічого не відповіли. Стривайте-но, я подивлюся.

Я пішов за ним до прилавка, де він обмінявся кількома словами з одним зі своїх колег, який заперечливо похитав головою.

– Книжку мали доставити нам учора, але видавець повідомив, що в нього немає зайвих примірників. Пробачте. Якщо бажаєте, я залишу для вас примірник, коли книжка надійде.

– Не турбуйтеся. Я ще прийду. І дуже вам дякую.

– Пробачте мені, кабальєро. Не знаю, що там сталося, бо я мав її одержати. Я вже вам казав…

Вийшовши з книгарні, я підійшов до кіоска на початку бульвару Рамбла, де продавали пресу. Там я купив майже всі газети того дня, від «Ванґардії» до «Голосу індустрії». Потім зайшов до кав'ярні «Каналетас» і став переглядати сторінки куплених газет. Рецензії на роман, який я написав для Відаля, були в кожній, на всю сторінку, великими літерами і з портретом дона Педро, на якому він здавався замисленим і таємничим, в елегантному костюмі та з люлькою, яку смоктав із добре завченою недбалістю. Я почав читати заголовки, а також перші та останні абзаци рецензій. Перша, на яку я натрапив, починалася такими словами: «"Дім із попелу" – це твір зрілий, багатий і наділений високими перевагами, твір, у якому ми знаходимо все те найкраще, що може запропонувати нам сучасна література». Інша газета повідомляла своїх читачів, що «ніхто в Іспанії не пише краще, ніж Педро Відаль, високошанований маестро й відомий романіст», а третя проголошувала, що роман Педро Відаля – це «роман солідний, досконало написаний і незрівнянний за своєю якістю». Четверта газета провіщала велику міжнародну славу Відалеві та його роману: «Європа схиляється перед маестро» (хоча роман вийшов друком лише два дні тому в Іспанії, а якщо взяти до уваги час, потрібний на його переклад, то він ніяк не міг бути опублікований у жодній іншій країні раніше, ніж за рік). Далі автор цієї ж таки рецензії вдавався до багатослівної балаканини про те, з якою глибокою пошаною вимовляють ім'я Відаля «найвідоміші міжнародні експерти», хоч, наскільки мені було відомо, жодну з його книжок ніколи не перекладали жодною іноземною мовою, окрім одного роману, переклад та публікацію якого фінансував сам дон Педро і якого було продано 126 примірників. Якщо зробити загальний висновок з усіх тих публікацій, то преса одностайно стверджувала, що «народився великий класик» і що роман засвідчив появу «найбільшого письменника нашого часу – Відаля, маестро, якого ні з ким порівняти».

На протилежній сторінці деяких із газет були також надруковані коротенькі, обсягом на шпальту або дві, рецензії на роман такого собі Давида Мартіна. Найприязніша з них починалася так: «Твір початківця Давида Мартіна, написаний досить-таки вульгарним стилем, під назвою "Кроки в небо", з першої сторінки свідчить про цілковиту відсутність у його автора як таланту, так і будь-якого творчого ресурсу». У другій стверджувалося, що «початківець Мартін намагається наслідувати маестро Педро Відаля, проте без найменшого успіху». Остання, яку я знайшов у собі терпіння прочитати, опублікована в «Голосі індустрії», починалася з короткого вступного абзацу, надрукованого жирним шрифтом, де говорилося: «Давид Мартін, нікому не відомий новачок у літературі, мабуть, редактор газетних оголошень, судячи з його безпорадного стилю, здивував нас тим, що можна назвати найгіршим літературним дебютом року».

Я залишив на столі газети та замовлену каву і, спускаючись бульваром Рамбла, дійшов до контори Баридо та Есковільяса. Дорогою проминув чотири чи п'ять книгарень, усі прикрашені незліченною кількістю примірників роману Відаля. У жодній із них я не побачив жодного примірника своєї книжки. У кожній із них повторився той самий епізод, який я пережив у книгарні «Каталонія».

– Розумієте, я не знаю, що сталося, бо книжку мали доставити позавчора, але видавець повідомив, що весь наклад у нього вичерпався, і він не знає, коли надрукує книжку ще. Якщо залишите мені своє прізвище й телефон, то я зможу вас попередити, коли книжка надійде… Ви запитували в «Каталонії»? Якщо навіть у них немає…

Двоє компаньйонів зустріли мене з відверто похоронним виглядом. Баридо сидів за своїм письмовим столом і грався авторучкою, а Есковільяс, стоячи за його спиною, просвердлював мене поглядом. Отрута зайняла вичікувальну позицію, сівши біля мене в кріслі.

– Ви навіть уявити собі не можете, як я вам співчуваю, сеньйоре Мартін, – почав Баридо. – Проблема ось у чому: книгарі зробили нам замовлення, спираючись на рецензії, які з'явилися в газетах, ви мене не запитуйте, звідки й чому. І якщо ви зазирнете на наш склад, то побачите, що там лежать три тисячі примірників вашого роману, які померли, ще й не народившись.

– І забравши купу грошей, які ми витратили, щоб їх надрукувати, – додав Есковільяс відверто ворожим тоном.

– Я зайшов до складу, перш ніж прийти сюди, і з'ясував, що вони одержали тільки триста примірників. Завідувач сказав мені, що більше не друкували.

– Це брехня, – заявив Есковільяс.

Баридо урвав його примирливим тоном:

– Пробачте моєму компаньйонові, Мартін. Повірте, ми, як і ви, і навіть більше, ніж ви, обурені тим ганебним цькуванням, якому місцева преса піддала книжку, до якої всі ми в цьому видавництві поставилися зі щирим захватом, але я просив би вас зрозуміти, що, попри нашу глибоку віру у ваш талант, у цьому випадку ми зв'язані по руках і ногах тією недоброзичливою атмосферою, яку створили злостиві відгуки преси. Але не занепадайте духом, Рим також був збудований не за два дні. Ми докладемо всіх можливих зусиль, щоб вивести ваш твір на ту орбіту, на яку він заслуговує своїми високими літературними перевагами…

– Накладом у триста примірників.

Баридо зітхнув, прикро вражений моєю недовірою.

– Ми надрукували п'ятсот, – уточнив Есковільяс. – Двісті вчора забрали Барсело й Семпере; вони приходили сюди власною персоною. Решту ми віддамо під час сеансу наступного обслуговування, бо не могли взяти участь у цьому, оскільки конфліктна ситуація нових надходжень була невигідною для нас. Якби ви потурбувалися про те, щоб зрозуміти наші проблеми, і не були таким егоїстом, усе чудово залагодилося б.

Я подивився на них трьох недовірливим поглядом.

– Тільки не кажіть мені, що ви на цьому й зупинитеся.

Баридо подивився на мене з глибоким співчуттям у погляді.

– А що ми маємо робити, друже мій? Ми всім пожертвували заради вас. Тепер і ви допоможіть нам трохи.

– Якби ви принаймні написали таку книжку, як ваш друг Відаль, – сказав Есковільяс.

– Ото справді роман, – підтвердив Баридо. – Це визнає навіть «Голос індустрії».

– Я знав наперед, що так усе буде, – провадив Есковільяс. – Ви людина невдячна.

Поруч зі мною сиділа Отрута й дивилася на мене жалісним поглядом. Мені здалося, що зараз вона візьме мене за руку й почне втішати, тому я швидко відійшов убік. Баридо обдарував мене своєю масною посмішкою.

– Можливо, це й на краще, Мартін. Можливо, це сигнал від Господа, який у Своїй нескінченній мудрості хоче повернути вас на дорогу праці, яка подарувала стільки радості читачам вашого «Міста проклятих».

Я зареготав. Баридо приєднався до мене, і за його знаком те саме зробили Есковільяс і Отрута. Я подивився на цей хор гієн і сказав собі, що за інших обставин ця хвилина видалася б мені миттю надзвичайно витонченої іронії.

– Мені подобається, що ви з таким гумором оцінили свою невдачу, – проголосив Баридо. – То що ви мені скажете? Коли ми матимемо наступну книжку серіалу Ігнатіуса Б. Самсона?

– Пішли ви всі самі знаєте куди.

18

Вийшовши звідти, я блукав вулицями Барселони протягом кількох годин без певної мети. Відчував, що дихати мені важко, щось тиснуло на груди. Краплі холодного поту виступили в мене на руках і на лобі. Коли стало смеркатися, я, не знаючи, куди себе подіти, вирішив повернутися додому. Проходячи повз книгарню «Семпере та син», я побачив, що книгар заповнив свою вітрину примірниками мого роману. Було вже пізно й крамниця була зачинена, але всередині ще горіло світло, і коли я хотів прискорити ходу, то побачив, що Семпере помітив мене й усміхнувся до мене такою сумною усмішкою, якої я не бачив у нього за всі ті роки, протягом яких його знав. Він підійшов до дверей і відчинив їх.

– Зайди на хвилинку, Давиде.

– Іншого разу, сеньйоре Семпере.

– Зроби це для мене.

Він узяв мене за руку й затяг до крамниці. Повів мене до задньої кімнати й там запропонував крісло. Налив у дві склянки чогось іще густішого, ніж смола, і знаком показав, щоб я випив свою склянку одним махом. Він подав мені приклад, перехиливши свою.

– Я погортав книжку Відаля, – сказав він.

– Головний шедевр сезону, – прокоментував я.

– А він знає, що її написав ти?

Я стенув плечима.

– А яка різниця?

Семпере подивився на мене тим самим поглядом, яким колись давно подивився на восьмирічного хлопчика, що прийшов до його книгарні весь у синцях і з вибитими зубами.

– Як ти почуваєшся, Давиде?

– Пречудово.

Семпере непомітно похитав головою й підвівся, щоб узяти щось на одній зі своїх полиць. Я побачив, що він узяв примірник моєї книжки. Він подав її мені разом із пером і всміхнувся.

– Надпиши її мені, будь ласка.

Коли я зробив дарчий напис, Семпере взяв книжку з моїх рук і поставив у почесну вітрину за прилавком, де він зберігав перші видання книжок, що не були призначені на продаж. То було особисте святилище Семпере.

– Немає потреби робити це, сеньйоре Семпере, – промурмотів я.

– Я роблю те, що мені хочеться робити, і тому, що маю таку нагоду. Ця книжка – шматок твого серця, Давиде. А тією своєю частиною, яка стосується мене, і мого також. Я поміщаю її між «Батьком Ґоріо» і «Сентиментальним вихованням».

– Це блюзнірство.

– Дурниці. Це одна з найкращих книжок із тих, які я продав за останні десять років, а я продав їх багато, – сказав старий Семпере.

Приязні слова Семпере майже не проникли крізь завісу того холодного й незворушного спокою, який почав опановувати мене. Я повернувся додому, ніби прогулюючись, дуже неквапно. А коли увійшов у будинок із вежею, то налив собі склянку води й коли став пити її в темряві, то зненацька зареготав.

Наступного ранку мені зробили два візити ввічливості. Першим з'явився Пеп, новий шофер Відаля. Він приніс послання від свого пана, який запрошував мене на обід у «Мезон доре». Це мав бути, безперечно, той самий святковий обід, який він обіцяв улаштувати для мене якийсь час тому. Пеп поводився якось скуто і, здавалося, хотів поїхати якомога швидше. Від його приязного, змовницького вигляду не залишилося й сліду. Він не захотів увійти в дім

і чекав мене на сходовому майданчику. Він передав мені цидулку, яку написав Відаль, навіть не подивившись мені у вічі, і, як тільки я сказав йому, що прийду, поїхав, не попрощавшись.

Другий візит, через півгодини, привів до моїх дверей моїх видавців, які прийшли в супроводі кабальєро з похмурим обличчям і гострим поглядом, що відрекомендувався як їхній адвокат. Вигляд у цього грізного тріо був середній між трагічним і войовничим, тож не залишалося жодного сумніву щодо мети їхньої появи. Я запросив їх пройти на галерею, де вони посідали на софу зліва направо, у порядку зниження їхнього зросту.

– Може, чогось вип'єте? Келишок ціаністого калію?

Я не сподівався на посмішку, і я її не одержав… Після короткого вступу Баридо, який розповів про жахливі збитки, що їх зазнало його видавництво через провал роману «Кроки в небо», адвокат підбив короткі підсумки, заявивши мені прямим текстом, що якщо я не повернуся до роботи в шкурі Ігнатіуса Б. Самсона й не підготую рукопис «Міста проклятих» за півтора місяці, то видавництво позиватиме мене за порушення контракту, завдані збитки, шкоду й за щось там іще, за що саме, я вже не почув, бо на той час перестав слухати. Але не всі новини були поганими. Попри прикрість, якої завдала їм моя поведінка, Баридо та Есковільяс зберегли у своєму серці перли великодушності й готові про все забути й укласти зі мною новий союз на засадах дружби й взаємної вигоди.

– Якщо бажаєте, ми можемо відступити вам на вигідних умовах за сімдесят відсотків від продажної ціни всі примірники «Кроків у небо», які в нас не розійшлися, бо, як ми з'ясували, ця назва не має попиту й ми не зможемо включити її до наступного сеансу обслуговування, – сказав Есковільяс.

– Чому ви просто не повернете мені права на цю книжку? Адже ви не заплатили мені за неї жодного дуро й не збираєтеся продати жодного примірника.

– Ми не можемо зробити цього, друже мій, – пояснив Баридо. – Хоча видання вашої книжки й не дало нам ніякої матеріальної вигоди, воно вимагало від видавництва вкладення значних коштів, а контракт, який ви з нами підписали, укладений на двадцять років, тож він автоматично поновлюється в тих самих термінах щоразу, коли видавництво зажадає реалізувати своє законне право. Ви повинні розуміти: ми теж хочемо щось мати. Не все має дістатися авторові.

Коли він закінчив свою промову, я запропонував трьом кабальєро рушати до виходу власною охотою, інакше я допоможу їм зробити це копняками під зад – вибір за ними. Перш ніж я зачинив двері перед самісіньким їхнім носом, Есковільяс нагородив мене одним зі своїх лихих поглядів.

– Ми чекаємо відповіді через тиждень або вам кінець, – процідив він крізь зуби.

– Через тиждень ви й ваш йолоп компаньйон будете мертві, – спокійно відказав я, сам не розуміючи, навіщо промовив ці слова.

Решту ранку я провів, споглядаючи стіни, аж поки дзвони на церкві Санта-Марія-дель-Мар не нагадали мені, що наближається година моєї зустрічі з Педро Відалем.

Він чекав мене за найкращим столом у залі, граючись келихом білого вина, який тримав у руках, і слухаючи піаніста, що награвав своїми м'якими, наче оксамит, пальцями п'єсу Енріке Ґранадоса[18]. Побачивши мене, він підвівся й подав мені руку.

– Вітаю, – сказав йому я.

Відаль незворушно всміхнувся й зачекав, поки я сяду, потім сів сам. Ми дозволили собі хвилину мовчанки під звуки музики й під поглядами людей зі світського товариства, які вітали Відаля здалеку або підходили до столу, аби привітати його з успіхом, що був у центрі уваги всього міста.

---

[18] Енріке Ґранадос (1867–1916) – іспанський композитор і піаніст, що використовував у своїй музиці багато іспанських фольклорних мотивів.

– Давиде, ти навіть не можеш собі уявити, як мені прикро, що все так сталося, – почав він.

– Не переживайте, утішайтеся своїм успіхом, – сказав я.

– Думаєш, для мене це щось означає? Лестощі людей, які самі ні на що не спроможні? Моїм найбільшим бажанням було побачити твій тріумф.

– Пробачте, що розчарував вас знову, доне Педро.

Відаль зітхнув.

– Давиде, я не винен, що всі вони накинулися на тебе. Ти сам у всьому винен. Ти домагався цього всіма силами. Ти вже дорослий і повинен був знати, як робляться такі речі.

– Розкажіть мені.

Відаль клацнув язиком так, ніби моя наївність його ображала.

– Чого ти сподівався? Адже ти не один із них. І ніколи не будеш таким, як вони. Ти не захотів бути таким і думаєш, вони це тобі подарують? Ти замикаєшся у своєму похмурому домі й думаєш, що зможеш вижити, не приєднуючись до хору церковних хлопчиків і не вдягаючи їхньої уніформи. Але ти помиляєшся, Давиде. Ти помилявся завжди. Гра відбувається не так. Якщо ти хочеш грати сам-один, спакуй свої валізи й вирушай у таке місце, де зможеш бути господарем своєї долі, якщо воно існує. Але якщо залишишся тут, ти повинен приєднатися до якоїсь парафії, хоч би якою вона була. Усе так просто.

– Саме це ви й робите, доне Педро? Записуєтеся до парафії?

– Я не маю в цьому потреби, Давиде. Я той, хто дає їм їсти. Цього ти також ніколи не міг зрозуміти.

– Ви ще здивуєтеся, як швидко я вдосконалю свої знання. Але не турбуйтеся, бо ці рецензії не заслуговують на найменшу увагу. Добре це чи погано, а завтра ніхто вже про них не згадуватиме, ані про мої, ані про ваші.

– У чому ж твоя проблема тоді?

– Не будемо про це.

– Ідеться про тих двох сучих синів? Баридо й крадія трупів?

– Забудьте про все, доне Педро. Як ви вже мені пояснили, в усьому винен я. І ніхто більше.

Метрдотель наблизився із запитанням у погляді. Я не дивився в меню й не думав цього робити.

– Те, що звичайно, для двох, – сказав дон Педро.

Метрдотель відійшов із шанобливим поклоном. Відаль дивився на мене таким поглядом, ніби я був небезпечним звіром, замкненим у клітці.

– Крістіна не змогла прийти, – сказав він. – Я приніс книжку, щоб ти зробив для неї дарчий напис.

Він поклав на стіл примірник «Кроків у небо», загорнутий у червоний папір із товарним знаком книгарні «Семпере та син», і посунув його до мене. Я не зробив руху, щоб його взяти. Відаль зблід. Весь його запал і виправдувальний тон його мови відступили. «Час завдати удару шпагою», – подумав я.

– Скажіть мені нарешті те, що ви маєте сказати, доне Педро. Я вас не вкушу.

Відаль випив своє вино одним ковтком.

– Я маю сказати тобі дві речі. Вони тобі не сподобаються.

– Я вже починаю звикати.

– Одна з них стосується твого батька.

Я відчув, як гірка посмішка скривила мені губи, ніби я щойно проковтнув отруту.

– Я хотів сказати тобі про це давно, але подумав, що користі тобі з того не буде. Ти подумаєш, що я мовчав із боягузтва, але я готовий присягтися тобі чим завгодно…

– Переходьте до суті, – урвав його я.

Відаль зітхнув.

– У ту ніч, коли помер твій батько…

– …коли його вбили, – поправив я крижаним тоном.

– То була помилка. Смерть твого батька була помилкою.

Я дивився на нього, нічого не розуміючи.

– Ті люди полювали не на нього. Вони помилилися.

Я пригадав погляди тих трьох бандитів у туманній темряві, запах пороху й кров батька, яка просочувалася крізь мої пальці, зовсім чорна.

– Вони хотіли вбити мене, – сказав Відаль тонким голосом. – Давній компаньйон мого батька довідався, що його дружина і я…

Я заплющив очі й почув, як десь усередині в мене вибухає чорний сміх. Мого батька вбили пострілами з пістолетів за розпусні гріхи великого Педро Відаля.

– Скажи що-небудь, будь ласка, – попросив Відаль.

Я розплющив очі.

– А друга річ, про яку ви хотіли мені сказати?

Я ще ніколи не бачив Відаля наляканим. А тепер я виразно відчував його страх.

– Я попросив Крістіну вийти за мене заміж.

Тривала мовчанка.

– Вона дала згоду.

Відаль опустив погляд. Один з офіціантів підійшов із тацею. Він поставив страву на стіл і побажав нам доброго апетиту. Відаль не наважився подивитися на мене знову. Страва вистигала на тарелі. Через кілька хвилин я взяв примірник «Кроків у небо» і пішов.

Того вечора я вийшов із «Мезон доре» і зловив себе на тому, що йду бульваром Рамбла із примірником «Кроків у небо» в руці. Мірою того як я наближався до рогу, звідки відходила вулиця Кармен, руки мені все більше тремтіли. Я зупинився перед вітриною ювелірної крамниці Баґеса, удаючи, ніби роздивляюся золоті медальйони у формі фей та квітів, поцятковані рубінами. Бароковий розкішний фасад універмагу «Ель Індіо» був лише за кілька метрів звідти, і кожен міг би подумати, що йдеться про великий базар, де продаються всілякі дивовижі та небачені чудеса, а не про магазин тканин та одягу. Я наблизився туди дуже повільно й зайшов у вестибюль, звідки відчинялися двері до універмагу. Я знав, що вона не впізнає мене, що, можливо, я й сам її не впізнаю, але, навіть знаючи все це, затримався хвилин на п’ять, перш ніж увійти. Коли нарешті увійшов, серце в мене лунко калатало, а на долонях виступив піт.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.